

Maahanmuuttovirasto
Migrationsverket
Finnish Immigration Service

Türkiye

Gülen hareketi ile ilişkili kişiler

Finlandiya Göçmenlik Bürosu'nun Ankara ve
İstanbul'a gerçekleştireceği inceleme gezisi 2 - 6 Ekim
2023

Haziran 2024

Türkiye

Gülen hareketi ile ilişkili kişiler

Finlandiya Göçmenlik Bürosu'nun Ankara ve İstanbul'a
gerçekleştireceği inceleme gezisi 2 - 6 Ekim 2023

Haziran 2024

Rapor hakkında bilgi

Finlandiya Göçmenlik Bürosu Ülke Bilgi Servisi tarafından hazırlanan rapor, menşe ülke bilgilerinin işlenmesine yönelik ortak AB kılavuz ilkeleri ve bilgi toplama misyonlarına yönelik kılavuz ilkeler doğrultusunda derlenmiştir. Raporda, bilgi toplama misyonu sırasında yapılan görüşmelerden yararlanılmıştır. Rapor, kapsamlı olmayı amaçlamamaktadır ve herhangi bir oturma izni, mülteci statüsü veya sığınma talebinin haklılığı konusunda kesin olarak değerlendirilmemelidir. Raporda belirli bir olay, kişi ya da kuruluştan bahsedilmese dahi, bu durum söz konusu olayın gerçekleşmediği ya da söz konusu kişi ya da kuruluşun var olmadığı anlamına gelmez. Rapor, Ülke Bilgi Servisi tarafından yapılan bağımsız araştırma ve analizlere dayanmaktadır. Raporun içeriğinden Ülke Bilgi Servisi sorumludur. Rapor, Finlandiya Göçmenlik Bürosu'nun görüşlerini yansıtmak zorunda değildir ve siyasi bir açıklama ya da adli bir değerlendirme değildir.

Düzenlenmiş versiyon Ağustos 2024'te yayınlanmıştır.

Kapak fotoğrafı © Finlandiya Göçmenlik Servisi / Ülke Bilgi Servisi

İçindekiler

Giriş.....	4
Kaynaklar	5
1. Gülen hareketi üyesi ve destekçisi olduğu iddia edilen kişileri hedef alan güvenlik operasyonları	6
1.1 Türk makamları hala Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen kişileri hedef alan güvenlik operasyonları yürütüyor mu? 6.....	
1.2 Güvenlik operasyonlarında kimler hedef alınıyor?	8
2. Bir kişiyi Gülen hareketiyle ilişkilendirmek için kriterler	22
2.1 Bir kişiyi Gülen hareketiyle ilişkilendirmek için liste kriterleri.....	22
2.2 ByLock mesajlaşma uygulamasını kullanma veya indirme	24
2.3 Bank Asya'ya para yatırmak veya Bank Asya'da bir banka hesabına sahip olmak	26
2.4 Gizli tanıkların ve muhbirlerin ifadeleri.....	26
2.5 Diğer kriterler.....	30
3. Gülen hareketi üyesi ve destekçisi olduğu iddia edilen kişileri hedef alan insan hakları ihlalleri	31
3.1 Güvenlik operasyonlarında hedef alınan kişilere ne oluyor?	31
3.2 Gülen hareketinin üyeleri ve destekçileri o l d u ğ u iddia edilen kişiler insan hakları ihlallerine m a r u z kalıyor mu?	32
4. Gülen hareketiyle bağlantılı kişilere Türk makamları tarafından yapılan muamele	35
4.1 Yetkililer, idari uygulamalarda ve resmi veri tabanlarında belirli bir kişiyi Gülen hareketiyle nasıl ilişkilendiriyor?	35
4.2 Yetkililer, bir kişinin Gülen hareketiyle bağlantılı akrabaları olup olmadığını öğrenebilecek araçlara sahip mi?	39
4.3 Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen kişilerin çocukları veya diğer aile üyeleri ve akrabaları Türk makamları tarafından hedef alınıyor mu?	40
4.4 Yetkililer Gülen hareketi ile ilişkili kadınlara nasıl davranıyor?	44
4.5 Mahkemeler münferit davaları vaka bazında mı değerlendiriyor?	45
4.6 Kanun Hükmünde Kararnameler kapsamında ihraç edilenlerin görevlerine geri dönmeleri mümkün oldu mu?	
4.7 Gülen hareketi ile ilişkili bir kişinin pasaporta erişimi var mı?	48
4.8 Gülen hareketiyle ilişkili bir kişinin sosyal güvenlik yardımlarına ve emeklilik maaşına erişimi var mı?.....	50

5. Gülen hareketiyle ilişkili kişilere Türk toplumu tarafından yapılan muamele.....53

5.1 Türk toplumu Gülen hareketiyle ilişkili bireylere nasıl davranıyor?

.....53

5.2 Toplumun geneli bir bireyin veya ailenin Gülen hareketiyle ilişkili olduğunu nasıl biliyor?

63

5.3 Bilgi verenler64

5.4 Gülen hareketiyle ilişkili kişiler ne tür işlerde çalışabilmektedir?.....

65

Giriş

Bu rapor, Türkiye'de Gülen hareketi üyesi ve destekçisi olduğu iddia edilen kişilerin durumunu ele almakta ve özellikle Gülen hareketine yönelik mevcut güvenlik operasyonlarında hedef alınan kişilerin durumuna ve hareketle ilişkili olduğu iddia edilen kişilerin Türk makamları ve daha genel olarak Türk toplumu tarafından nasıl muamele gördüğüne odaklanmaktadır.

Bu rapor, Finlandiya Göçmenlik Servisi (FIS) Ülke Bilgi Servisi'nin Menşe Ülke Bilgisi (COI) araştırmacıları tarafından, 2-6 Ekim 2023 tarihleri arasında Türkiye'ye düzenlenen bir bilgi toplama misyonu sırasında bilgili kaynaklarla yapılan görüşmeler temelinde derlenmiştir. Buna ek olarak, bilgi toplama misyonundan önce ve sonra çevrimiçi olarak çeşitli görüşmeler gerçekleştirilmiş ve görüşülen kaynaklardan bazılarının daha sonra ek sorular sunulmuştur.

Bilgi toplama misyonu, Finlandiya'nın ulusal iltica sürecinde belirlenen bilgi ihtiyaçlarının yanı sıra 2019-2020 yıllarında FIS tarafından aynı konuda yürütülen benzer bir araştırmanın sonuçlarına dayanmaktadır. İş Tanımı ve kaynaklara sunulan sorular, araştırma süresince evrim geçirmiş ve bazı konular sadece sınırlı sayıda kaynakla tartışılmıştır. Özellikle, araştırmanın ancak ilerleyen aşamalarında öne çıkan bir konu, yetkililerin bir kişiyi Gülen hareketiyle ilişkilendirdiği durumlarda Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun (7315/2021) oynadığı merkezi rol olmuştur.

Rapor için toplam 18 kaynakla görüşülmüştür. Raporda kullanılan tüm görüşme notları kaynaklar tarafından onaylanmıştır. Kaynaklara raporda kendi istekleri doğrultusunda atıfta bulunulmuştur ve birçoğu gizlilik ve kişisel ve kurumsal güvenlikleri için farklı seviyelerde anonimlik tercih etmiştir. Kaynaklara ek soruların sunulması veya görüşme notları için onaylarının talep edilmesi ile ilgili olarak, araştırma Aralık 2023'ün sonlarında tamamlanmıştır.

Kaynaklar arasında, diğerlerinin yanı sıra, Türk ve uluslararası insan hakları örgütleri,¹ hukuk uzmanları² ve çalışmaları Gülen hareketine³ veya daha genel olarak Olağanüstü Hal (Temmuz 2016-Temmuz 2018) sırasında (ve sonrasında) idari, soruşturma veya adli tedbirlere maruz kalan kişileri hedef alan insan hakları ihlallerine odaklanan uzmanlar/kuruluşlar yer almaktadır.⁴ Kaynaklar, bu kişilerin durumunu kendi özel uzmanlıkları temelinde ele almıştır. Örneğin, Gülen hareketine odaklanan kaynaklar bu özel konu hakkında derinlemesine bilgi sağlarken, diğer kaynaklar Türkiye'de terörle bağlantılı suçlarla itham edilen kişilerin durumunu daha genel bir düzeyde⁵ veya

¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023; İHD 2 Ekim 2023 ve 22 Kasım 2023; Mazlumder 2 Ekim ve 23 Aralık 2023; Türkiye insan hakları Organizasyon 5 Ekim 2023.

² Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

³ Akademik araştırmacı 8 Haziran 2023; Neval 25 Mayıs 2023; Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁴ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023; Gergerlioğlu 3 Ekim 2023; Bir insan hakları örgütü temsilcisi 3 Ekim 2023; Türk hukuk uzmanı ve KHK Mağdurları Platformu temsilcisi 4 Ekim 2023.

⁵ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; Bir sivil toplum kuruluşu üyesi 26 Ekim 2023; Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023; Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

gazeteciler⁶ veya Barış için Akademisyenler⁷ ile ilişkili bireyler gibi belirli meslek grupları.

Raporda kullanılan terminolojiyle ilgili olarak, "üye" terimi Gülen hareketi bağlamında kullanılırken, hareketin resmi "üyeleri" olmadığı uyarısının tamamen bilincinde olunmuştur. Doğruluk adına, Türkiye ve Türkiye isimleri birbirinin yerine kullanılmıştır.

Kaynaklar

- Gülen hareketinin örgütlenmesi ve faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olan akademik araştırmacı, 8 Haziran 2023
- Akıncı, Özcan, avukat, 6 ve 19 Aralık 2023
- Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, 7 ve 11 Eylül 2023
- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları, 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023
- Gergerlioğlu, Ömer Faruk, Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi (*DEM Parti*) Kocaeli Milletvekili, 3 Ekim 2023
- İnsan Hakları İzleme Örgütü, 6 Ekim ve 13 Kasım 2023
- İHD (İnsan Hakları Derneği, İng. Human Rights Association), 2 Ekim 2023 ve 22 Kasım 2023
- Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman, 2 Ekim 2023
- Mazlumder, 2 Ekim ve 23 Aralık 2023
- Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi, 26 Ekim 2023
- Neval, Emine, Helsinki Üniversitesi'nde doktora araştırmacısı, 25 Mayıs 2023
- Bir insan hakları kuruluşu temsilcisi, 3 Ekim 2023
- Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi, 3 Ekim 2023
- Araştırmacı, 2 Kasım 2023
- Diasporada Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin durumunu inceleyen araştırmacı, 29 Ağustos 2023
- İfade ve düşünce özgürlüğü ile ilgili konulara odaklanan Türk insan hakları örgütü, 5 Ekim 2023
- Türk hukuk uzmanı ve KHK Mağdurları Platformu temsilcisi, 4 Ekim 2023
- Türk siyaset uzmanı, 4 Ekim ve 22 Kasım 2023

⁶ Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023.

⁷ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

1. Gülen hareketi üyesi ve destekçisi olduğu iddia edilen kişileri hedef alan güvenlik operasyonları

1.1 Türk makamları hala Gülen hareketi ile ilişkili olduğu iddia edilen kişileri hedef alan güvenlik operasyonları yürütüyor mu?

Gülen hareketi üyesi ve destekçisi olduğu iddia edilen kişilere yönelik Türk makamları tarafından yürütülen operasyonlar devam etmektedir.⁸ Çeşitli kaynaklara göre, Gülen hareketini hedef alan yeni operasyonlara ilişkin bilgiler düzenli olarak haberlerde yer almaktadır.⁹ Örneğin, Türk hukuk uzmanı ve KHK Mağdurları Platformu temsilcisi, Ekim 2023'ün başlarında, her hafta yaklaşık bir veya iki yeni operasyon yapıldığını ve hükümetin bu operasyonlara ilişkin bilgileri resmi kanallarında yayınladığını tahmin etmiştir.¹⁰

15 Temmuz 2016 başarısız darbe girişiminin yedinci yıldönümü olan Temmuz 2023'te Adalet Bakanı Yılmaz Tunç tarafından yapılan açıklamaya göre, bugüne kadar Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddia edilen 693.162 kişi hakkında adli işlem yapılmış olup 67.893 soruşturma ve 26.667 ilk derece yargılaması devam etmektedir. Soruşturmalar sonucunda 344.848 kişi hakkında takipsizlik kararı verilmiştir. Kesinleşen kararlara ilişkin olarak, 122 632 kişi mahkûm edilmiş, 97 139 kişi beraat etmiş ve 33 983 kişi hakkında diğer kararlar verilmiştir. Toplamda 15 539 tutuklu ve hükümlü "FETÖ üyesi" (*FETÖ mensubu*) olarak cezaevinde bulunmaktadır.¹²

Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi (DEM Parti)¹³ milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu'na göre, 2016 OHAL'inin başlangıcından bu yana "terör" ile ilgili 2,2 milyon soruşturma açılmış ve bunların yüzde 90'ı Gülen hareketi ile ilişkili olduğu iddia edilen kişileri kapsamıştır.¹⁴ Türk hukuk uzmanı ve KHK Mağdurları Platformu temsilcisine göre, 2016 darbe girişiminden sonra yaklaşık 2 milyon kişi hakkında cezai soruşturma açılmış ve bunların yüz binlercesi yargılanmış ve hapsedilmiştir.¹⁵

⁸ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; Gergerlioğlu 3 Ekim 2023; İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023; Sivil toplum kuruluşu üyesi 26 Ekim 2023; Neval 25 Mayıs 2023; Bir insan hakları kuruluşu temsilcisi 3 Ekim 2023; Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023; Türk insan hakları kuruluşu 5 Ekim 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023; Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

⁹ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023; Bir insan hakları örgütü temsilcisi 3 Ekim 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023; Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

¹⁰ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

¹¹ Bu kısaltma, Türk hükümeti temsilcileri ve Gülen hareketinin sözde suç niteliğini vurgulayan diğer kişiler tarafından kullanılan "*Fethullahçı Terör Örgütü*" adından türetilmiştir.

¹² Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı 13 Temmuz 2023, Bakan Tunç, 15 Temmuz'u Anlattı, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

¹³ Görüşme sırasında Sayın Gergerlioğlu halen *Halkların Demokratik Partisi*'ni (HDP) temsil eden bir milletvekiliydi.

¹⁴ Gergerlioğlu 3 Ekim 2023.

¹⁵ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

Gergerlioğlu, Gülen hareketiyle bağlantılı soruşturma ve tutuklamaların halen 'yoğun bir şekilde' devam ettiğini belirtmektedir.¹⁶ Avukat Özcan Akıncı, İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya'nın Temmuz 2023 sonunda yaptığı, Haziran ve Temmuz 2023'te Gülen hareketini hedef alan 905 operasyon gerçekleştirildiği ve bu operasyonlarda 1 329 kişinin gözaltına alındığı, 212'sinin tutuklandığı ve 261'i hakkında adli kontrol tedbiri uygulandığı yönündeki açıklamasına değinmektedir. ¹⁷ Akıncı, Gülen hareketinin yapılarını hedef alan soruşturmanın halen yürütüldüğünü, çok sayıda kişinin gözaltına alındığını ve bunlardan bazılarının tutuklandığını tahmin etmektedir. Akıncı, Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen 70.000'den fazla kişinin halen cezalarının kesinleşmesini beklediğini ve hapis tehdidi altında yaşadığını da sözlerine eklemektedir.¹⁸

İnsan Hakları İzleme Örgütü, Gülen hareketini hedef alan yeni operasyonlarla ilgili bilgilerin haberlerde hâlâ oldukça düzenli olarak yer aldığı nı ve Ekim ve Kasım 2023'te çıkan haberlere dayanarak, operasyonların yılın ilerleyen dönemlerinde arttığını ve yüzlerce kişinin gözaltına alındığını tahmin ediyor.¹⁹ Akıncı, haberlere dayanarak, hareketi hedef alan çok sayıda yeni operasyon olduğunu belirtiyor. Bu operasyonlar ya tek bir ilde ya da bazen daha büyük ölçekle, merkezi bir ilde yoğunlaşarak ve diğer illere de yayılarak gerçekleştiriliyor.²⁰

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanları, Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen kişilere yönelik işten çıkarma²¹ (örneğin devlet memurlarının işlerinden çıkarılması), soruşturma ve kovuşturma sayılarının 2020 öncesine kıyasla şu anda nispeten düşük olduğunu tahmin etmektedir. Uzmanlar, yeni vaka sayısının nispeten düşük olmasının, Türk makamlarının halihazırda Türk toplumunda sesini en çok duyuran hareketin üyesi veya destekçisi olduğu iddia edilen kişileri hedef almış olması ve yetkililerin kamu hizmetindeki etkisini ortadan kaldırmak istediği hareketle ilişkili kişilerin zaten görevden alınmış olmasıyla açıklanabileceğini tahmin etmektedir.²²

Gülen hareketini içeren yeni davaların sayısındaki bu azalma eğilimi başka kaynaklar tarafından da kaydedilmektedir.²³ Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası bir uzman, ceza mahkemelerinde açılan yeni davaların sayısının azaldığını ve bunun istatistiklerden doğrulanabileceğini belirtmektedir. Uzman, yeni davaların 2017 ve 2018 yıllarında zirve yaptığını ve sayılarının

¹⁶ Gergerlioğlu 3 Ekim 2023.

¹⁷ Ali Yerlikaya [Twitter], 'Sayın Cumhurbaşkanımız @RTErdogan'ın ifade ettikleri gibi "Su uyur ama FETÖ'vari terör örgütleri uyumaz."...', 27 Temmuz 2023, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

¹⁸ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

¹⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023.

²⁰ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

²¹ Kamu görevinden ihraçlar, Temmuz 2016'daki başarısız darbe girişiminin ardından başlayan ve "tasfiye" olarak adlandırılan süreçte yetkililerin Gülen Hareketi ile ilişkilendirdiği kişileri hedef almanın belirgin bir yolu olmuştur. Ancak, Türk hükümetine muhalif olarak algılanan diğer gruplar da ihraçlarla hedef alındı. Örneğin İHD, mevcut siyasi iklimde sadece Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin değil, Kürtlerin, siyasi solcuların ve pratikte 'iktidar partisine muhalif olan herkesin' ihraç edilebileceğini vurguluyor. (İHD 2 Ekim ve 22 Kasım 2023.) Giriş bölümünde tartışıldığı üzere, bazı kaynaklar ihraç konusunu daha genel terimlerle veya Gülen hareketi dışındaki gruplarla ilişkili olarak da ele almaktadır. İdari ve hukuki mekanizmalar ve yansımalar tüm ihraç edilenleri benzer şekilde ilgilendirdiğinden, bu raporda özellikle Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin durumunu açıklamak için bu daha genel bilgiler kullanılmıştır. İhraç edilenler hakkında daha ayrıntılı bilgi için aşağıdaki 1.2.1, 4.1, 4.6 ve 5.4 bölümlerine bakınız.

²² Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

²³ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

o zamandan beri azalmaktadır.²⁴ Türk hukuk uzmanı, bu azalma eğiliminin daha önce görülmemiş sayıda kişinin tutuklanmış olmasından kaynaklandığını belirtmektedir.²⁵

Diasporada Gülen hareketiyle bağlantılı kişilerin durumunu inceleyen bir araştırmacıya göre, görevden almaların, soruşturmaların ve tutuklamaların hala devam ediyor olması, kısmen Gülen hareketinin eski destek tabanının büyüklüğüne ve hareketle bir şekilde bağlantısı olduğu söylenebilecek çok sayıda kişinin varlığına dayanmaktadır.²⁶

1.2 Güvenlik operasyonlarında kimler hedef alınıyor?

Bazı kaynaklar, Gülen hareketi üyesi ve destekçisi olduğu iddia edilen kişileri hedef alan güvenlik operasyonlarının rastgele yapıldığını dikkat çekti.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne göre, bazı sıradan insanlar hakkında hiç soruşturma açılmazken, bazıları ağır baskılara maruz kalıyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü, bu bağlamda, Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen kişilerin hedef alınmasının son derece rastgele ve öngörülemez olduğunu ve ilgili kriterler konusunda netlik bulunmadığını tahmin ediyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü bu rastgeleliğin, yerel düzeydeki polis ve istihbarat operasyonlarının düzeyindeki farklılıklara dayandığını varsayıyor. Başka bir deyişle, bazı bölgelerde yetkililer herkesi yakalamakta başarılı olurken, diğerlerinde değiller.²⁷

Diasporada Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin durumunu inceleyen araştırmacı, hareketle bağlantılı olarak araştırılan kişilerin profilinin, meslekleri ve hareket içindeki konumları açısından çok geniş olduğunu belirtiyor. Araştırmacı, hareketle ilişkili olan ve şu anda diasporada bulunan kişiler arasında, hareketle hiçbir bağı olmayan bir kişinin bile soruşturmaya tabi tutulabilmesiyle ilgili olarak 'her yere yayılmış bir rastgelelik duygusu' olduğunu belirtiyor.²⁸

Gülen hareketiyle (fark edilebilir) herhangi bir bağı olmayan bireylerin hedef alınması, Helsinki Üniversitesi'nde doktora araştırmacısı olan Emine Neval tarafından da tartışıldı. Neval, bazen bir kişinin hareketle herhangi bir 'gerçek bağı' olmadan da ciddi baskılarla karşılaşabileceğini belirtti. Örneğin, hüküm giymiş bir kişinin sadece arkadaşı olmak bile hareketle bir bağına işareti olarak görülebiliyor ve bu gibi durumlarda sadece bir arkadaşla buluşmak bile tehlikeli olabiliyor.²⁹

Yetkililer tarafından hedef alınan kişilerin (görünüşte) sıradan geçmişleri Akıncı tarafından da vurgulanmaktadır. Akıncı, Gülen hareketiyle ilişkili oldukları iddiasıyla Türk yetkililer tarafından yargılanan kişilerin neredeyse tamamının hayatlarında ilk kez cezai kovuşturmayla uğradıklarını belirtmektedir.³⁰

Ancak, yukarıda belirtilenler göz önünde bulundurulduğunda, güvenlik operasyonlarında hedef alınan bireyler hakkında bazı kategoriler oluşturmak yine de mümkündür. Bu kategoriler aşağıdaki alt bölümlerde ele alınmaktadır.

1.2.1 Devlet memurları ve Türk güvenlik güçleri mensupları

Kaynaklar, kamu görevlilerinin hala işlerinden atılıp atılmadıkları ve Gülen hareketiyle bağlantılı olarak soruşturulup soruşturulmadıkları ve ne ölçüde soruşturuldukları konusunda hemfikir değiller. Bazı kaynaklar ise

²⁴ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

²⁵ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

²⁶ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

²⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim 2023.

²⁸ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

²⁹ Neval 25 Mayıs 2023.

³⁰ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

memurları hedef alan operasyonları devam eden bir süreç olarak değerlendirirken,³¹ diğerleri bu operasyonların sona erdiğini tahmin etmekte³² veya bu operasyonların hala devam edip etmediği konusunda kararsız kalmaktadır³³. Devlet memurlarının durumu tartışılırken, bazı kaynaklar özellikle Türk güvenlik güçleri mensuplarının durumu hakkında yorumlarda bulunmuştur.

Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, Türk makamlarının 2016 darbe girişiminin ardından öncelikli hedef olan devlet memurlarına yönelik operasyonları muhtemelen 'bitirdiğini' söylüyor. ³⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne göre memurlar artık görevden alınmıyor gibi görünse de, örgüt bu konuda emin değil ve hala idari olarak görevlerinden alınan bazı kişilerin olabileceğini belirtiyor. ³⁵ Ayrıca, Barış İçin Akademisyenler bağlamında bu konuyu tartışırken araştırmacı, devlet üniversitelerinde çalışanların memur veya kamu görevlisi olarak kabul edildiği³⁶ akademisyenlere yönelik yeni bir ihraç olmadığını belirtiyor.

Yukarıda tartışıldığı üzere, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanları yeni ihraçların sayısının 'nispeten düşük' olduğunu belirtmektedir. Ancak uzmanlar, ihraçların halen devam ettiğine ve Türk makamlarına OHAL dönemindekine benzer gerekçelerle insanları ihraç etme yetkisi veren yasal bir hüküm bulunduğuna dikkat çekmektedir. ³⁷ Türk hukuk uzmanı ve KHK Mağdurları Platformu temsilcisi, kamu çalışanlarını hedef alan ve halen devam etmekte olan operasyonlara ilişkin en kapsamlı resmi sunmaktadır. Uzmana göre, KHK Mağdurları Platformu, OHAL döneminde yaklaşık 220.000 kişinin ihraç edildiğini³⁸ ve toplamda 2016 darbe girişiminden bu yana 400.000'den fazla kişinin ihraç edildiğini tahmin etmektedir. Ancak uzman, OHAL'in kaldırılmasından sonra ihraç edilenlerin tam sayısının, güvenilir veriler mevcut olmadığı için bilinmediğini de ekliyor. OHAL'in sona ermesinin ardından (Temmuz 2018'de), belirli bir bakanın veya belirli bir devlet kurumunun üst düzey bir amirinin yetkisine dayalı ihraçlar Temmuz 2022'nin sonuna kadar devam etmiş, bu tarihten sonra ise ihraçlar devlet kurumlarında oluşturulan yüksek disiplin kurulları aracılığıyla sürdürülmüştür.

³⁹

Bir insan hakları örgütü temsilcisi, 2016 darbe girişiminden sonra görevden alınan kamu görevlilerinin sayısının tam olarak bilinmediğini, zira görevden almaların halen devam ettiğini belirtiyor. Bir insan hakları örgütü temsilcisi, hakimler gibi kamu görevlilerinin ya da ordu, donanma ve hava kuvvetleri de dahil olmak üzere Türk ordusu mensuplarının hareketle bağlantılı oldukları iddiasıyla gözaltına alındıklarına dair haberlerin her hafta basında yer aldığını belirtiyor.⁴⁰ Neval, Türk makamlarının Gülen hareketiyle bağlantılı kamu çalışanlarını eskisi kadar yoğun olmasa da soruşturmaya devam ettiğini söylüyor. Neval' e göre bunun nedeni, hareketle bağlantılı kamu görevlilerinin neredeyse tamamının kanun hükmünde kararname kapsamında ihraç edilmiş olması.⁴¹ Türk siyaset uzmanı, medyadan edindiği bilgilere dayanarak kamu görevlilerinin hala hedef alındığını belirtiyor. Uzman şu şekilde detaylandırmaktadır

³¹ Neval 25 Mayıs 2023; Bir insan hakları kuruluşu temsilcisi 3 Ekim 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023; Türk siyasi uzman 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

³² Tutuklu Avukat İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023;

³³ İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023.

³⁴ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

³⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023.

³⁶ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

³⁷ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

³⁸ Türk hukuk uzmanı, KHK'lar kapsamında ihraç edilen kişilere ilişkin listelerin OHAL döneminde ihraç edilen toplam kişi sayısını içermediğini, zira belirli bir bakanın yetkisine veya belirli bir kamu kurumunun üst düzey bir amirinin yetkisine dayanarak ihraç edilen kişilerin bu listelerde yer almadığını belirtmektedir. Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

³⁹ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁴⁰ Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

⁴¹ Neval 25 Mayıs 2023.

Örneğin, 40 kişinin hedef alındığı ve gözaltına alındığı bir operasyon hakkında bilgi varsa, zaman zaman bunlardan birkaçının devlet memuru olduğu tespit edilebilmektedir.⁴² Diasporada Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin durumunu inceleyen araştırmacı, hareketin okullarında çalışan öğretmenlerin hala soruşturulduğunu belirtmektedir.⁴³

İnsan Hakları Derneği'ne (İHD) göre, Gülen hareketiyle ilişkili oldukları gerekçesiyle işten çıkarmalar devam etmekte ve hareketle ilişkili 'tüm çalışanlar' (muhtemelen devlet memurları da dahil)⁴⁴ işten çıkarmalar, soruşturmalar ve kovuşturmalarla hedef alınmaktadır. Ancak İHD, mevcut siyasi iklimde sadece Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin değil, Kürtlerin, siyasi solcuların ve pratikte 'iktidar partisine muhalif olan herkesin' işten çıkarılabileceğini vurgulamaktadır.⁴⁵

Diasporadaki Gülen hareketini inceleyen araştırmacıya göre, Türk yetkililer özellikle ordu ve güvenlik güçlerinde çalışan kişilerle ilgilenmektedir. Kaynağa göre, söz konusu güvenlik kurumlarında çalışan kişileri hedef alan güvenlik operasyonları halen devam etmektedir.⁴⁶ Akıncı, Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler'in 13 Aralık 2023 tarihli basın açıklamasına dikkat çekerek, buna göre 15 Temmuz 2016 başarısız darbe girişiminden bu yana Gülen hareketiyle bağlantılı 23.971 kişinin Türk Silahlı Kuvvetlerinden ihraç edildiğini belirtmektedir.⁴⁷ Güler basın açıklamasında, silahlı kuvvetler personeli arasında hareketle bağlantılı tek bir kişi kalmayınca kadar "FETÖ ile mücadelenin" devam edeceğini belirtmektedir.⁴⁸

Türk hukuk uzmanı, yüksek disiplin kurullarının güvenlik güçleri mensupları da dâhil olmak üzere kamu görevlilerini idari olarak soruşturmaya devam ettiğini anlatıyor. Örneğin, Kanun Hükmünde Kararname Mağdurları Platformu, Temmuz 2022'den sonra yüksek disiplin kurulu tarafından soruşturulan yaklaşık 300 *jandarma* görevlisi hakkında bilgi sahibi olmakla birlikte, bu görevlilerin ihraç edilip edilmediğine dair bir bilgiye sahip değildir. Ayrıca uzman, geçmişte görevlerinden ihraç edilen (eski) kamu görevlilerinin tutuklanmaya devam ettiğini belirtiyor.⁴⁹

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanları, bu kişileri hedef alan operasyonlar şeffaf olmadığı için ordu içinde hala Gülen hareketiyle bağlantılı kişilerin olup olmadığının net olmadığını belirtiyor.⁵⁰ Türk siyaset uzmanı, medyada zaman zaman Gülen hareketini hedef alan son operasyonlarda askerlerin gözaltına alındığına dair haberlerin yer aldığına dikkat çekiyor.⁵¹ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, zaman zaman 'bazı eski Türk ordusu mensuplarının veya eski polis memurlarının' tutuklandığına dair haberler yer alsa da, bu kişilerin rütbeli subaylar değil, geçmişte ihraç edilmiş kişiler olduğunu belirtiyor. Tutuklu Avukatlar

⁴² Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

⁴³ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁴⁴ İHD 2 Ekim ve 22 Kasım 2023.

⁴⁵ İHD 2 Ekim ve 22 Kasım 2023.

⁴⁶ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁴⁷ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023. Bakınız Türkiye Cumhuriyeti Millî Savunma Bakanlığı, Millî Savunma Bakanı Yaşar Güler, Bakanlığın 2024 Bütçesinin Görüşüldüğü TBMM Genel Kurulunda Konuştu, 13 Aralık 2023, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

⁴⁸ Bkz. örneğin, Birgün, MSB Bakanı Güler: 15 Temmuz'dan beri FETÖ nedeniyle 23 bin 971 kişi ihraç edildi, 13 Aralık 2023, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024); Sözcü, Bakan Güler: TSK'dan 23 bin 971 şahıs ihraç edildi, 13 Aralık 2023, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

⁴⁹ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁵⁰ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanı 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

⁵¹ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

Girişim, 'yetkililerin bu kişileri siyasi nitelikte olabilecek bilinmeyen nedenlerle tutuklamaya devam ettiğini' tahmin etmektedir.⁵²

1.2.2 Daha önce takipsizlik kararı almış, beraat etmiş veya cezasını çektikten sonra serbest bırakılmış kişiler

Türk Ceza Kanunu'nun 314 (2) maddesine göre, "terör örgütü üyeliği" suçunun cezası beş yıldan on yıla kadar hapis cezasıdır.⁵³ Bu nedenle, araştırma heyeti 2023 yılının sonlarında, 15 Temmuz 2016'daki başarısız darbe girişiminin ardından Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiasıyla mahkum edilen pek çok kişinin cezalarını çekmiş olduğu varsayımından yola çıkmıştır.

Yukarıda belirtilen varsayım, 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin hemen ardından tutuklanan ve Gülen hareketiyle ilişkili oldukları iddiasıyla mahkum edilen kişilerin çoğunun halihazırda serbest bırakıldığını tahmin eden iki bilgilili kaynak tarafından bağımsız olarak doğrulanmıştır.⁵⁴ Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzman, "terör örgütü üyeliği" ile suçlanan kişilerin çoğunun, genellikle altı yıl üç ay veya yedi yıl altı ay olan hapis cezalarını çekmiş olmaları nedeniyle serbest bırakıldığını tahmin etmektedir.⁵⁵ Türk siyaset uzmanı, Gülen hareketiyle bağlantılı olanlar da dahil olmak üzere "terör örgütü üyeliği" suçundan hüküm giyenlerin çoğunun Türk Ceza Kanunu'nun 62. maddesine dayanan bir uygulamadan yararlandıklarını ve cezalarında altıda bir oranında indirim aldıklarını belirtmektedir.⁵⁶

Kaynaklar, Türk makamlarının Gülen hareketiyle bağlantılı kişileri, geçmişte mahkum edilmiş ve cezalarını çekmiş⁵⁷ ya da takipsizlik kararı⁵⁸ almış olmalarına rağmen nasıl yeni soruşturma ve kovuşturmalara tabi tuttuğunu anlatıyor.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, bazı durumlarda bir bireyin sadece soruşturulmuş ve sonrasında başına hiçbir şey gelmemiş olabileceğini belirtmektedir. Ancak, sonuç olarak, söz konusu kişinin üzerinde bir "bulut" veya adında bir "işaret" bulunmaktadır (bkz. aşağıdaki 4.1. bölümde yer alan "OHAL kodları"), özellikle de kişi veya aile üyelerinden biri kamu hizmetinden çıkarılmış veya özel sektördeki işini kaybetmişse.⁵⁹

Akıncı'ya göre, bir kişi "terör örgütü üyeliği" suçundan hüküm giymiş ve cezasını çekmişse, bu kişinin aynı suçtan tekrar yargılanması mümkün müdür? Akıncı, "terör örgütü üyeliği" suçundan ikinci kez hüküm giymiş veya yargılanması devam eden çok sayıda kişi olduğunu belirtmektedir.⁶⁰ Türk hukuk uzmanı, "terör örgütü üyeliği" suçundan açılan davalarda daha önce takipsizlik kararı alan kişilerin, bu suçtan yeniden yargılandığı bazı davalar hakkında bilgi sahibidir.

⁵² Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

⁵³ Türk Ceza Kanunu (5237/2004), [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024). Türk Ceza Kanunu'nun İngilizce çevirisi Venedik Komisyonu tarafından sağlanmıştır ([url](#)) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

⁵⁴ Türk hukuk sistemi konusunda uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Türk siyasi uzman 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

⁵⁵ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁵⁶ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

⁵⁷ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁵⁸ Bir insan hakları örgütü temsilcisi 3 Ekim 2023; Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁵⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023.

⁶⁰ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

terör örgütü" mensupları daha sonra sözde "ankesörlü telefon soruşturmaları" kapsamında aynı suçtan yargılanmış ve hapis cezasına mahkum edilmiştir.⁶¹

Gülen hareketinin diasporadaki durumunu inceleyen araştırmacı, diasporadakiler arasında, serbest bırakılan ve birkaç ay ya da bir buçuk yıl sonra kendileri ya da oğulları veya eşleri yeni soruşturmalara maruz kalan kişilerin hikayeleri olduğunu belirtiyor. Araştırmacı, hareketle ilişkili kişilerin (soruşturma ve ceza) sürecinin son derece keyfi olduğu ve bir bireyin cezasını çekip tamamen 'paçayı kurtarmasının' mümkün olmadığı hissine sahip olduklarını belirtiyor. Araştırmacı teknik detaylar hakkında bilgi sahibi olmasa da, diasporadaki insanlar ilk başta serbest bırakılan kişilerin yeni suçlamalarla tekrar yargılandıklarını söylüyorlar.⁶² Bu olasılık Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanları tarafından da dile getirilmiş olup, bir kişinin düşük profil çizmesi ve Gülen hareketiyle arasına mesafe koyması halinde, yetkililerin bu kişinin 'yeterince acı çektiğini' düşünebileceğini ve genellikle bu kişiyi serbest bırakacağını tahmin ediyorlar. Ancak, eğer kişi Türk toplumunda sesini çok duyuruyor ve aktifse, yeniden kovuşturmaya uğraması olasıdır.⁶³

Bir sivil toplum kuruluşu üyesi, eski davanın aniden 'buharlaştığı' ve kişinin aynı suçtan yeniden yargılandığı yeni davalar olduğunu belirtiyor. Kaynak, bu uygulamanın, söz konusu davanın Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddia edilen kişilere karşı siyasi amaçlarla yeni bir dizi suçlama geliştirmede araçsallaştırılıp araçsallaştırılamayacağına bağlı olduğunu öne sürmektedir.⁶⁴ Gülen hareketiyle bağlantılı olmasa da, Türk insan hakları örgütü, bir kişinin aynı suçtan birkaç kez yargılanmasının mümkün olduğunun altını çizmek için Pınar Selek davasından bahsetmektedir: Selek aynı bombalama eyleminden (Mısır Çarşısı ya da Mısır Çarşısı bombalaması olarak adlandırılan) yedi kez yargılanmıştır. Örgüt, aynı suçtan birden fazla kez yargılanma riskinin, örneğin gazetecilerin karıştığı daha az öne çıkan davalarda daha düşük olduğunu, çünkü yargıçların hala yasallık görüntüsünü korumaya özen gösterdiğini tahmin ediyor. Ancak, yetkililerin belirli bir kişinin peşine düşmek için özel bir motivasyonu varsa, durum farklıdır.⁶⁵

Hem Akıncı hem de uluslararası uzman, Türk hukuk sisteminde "terör örgütü üyeliğinin" süreklilik arz eden bir suç olarak kabul edildiğini⁶⁶ ve sanığın yasal sürecin başlamasından önce belirli bir örgütle olan bağlantıları nedeniyle yargılanması nedeniyle, söz konusu kişinin daha sonraki bir tarihte örgütle kurduğu veya kurmaya devam ettiği bağlantılar temelinde aynı suçtan tekrar yargılanmasının mümkün olduğunu belirtmektedir.⁶⁷ Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzman, yukarıda belirtilen durumun bir çifte tehlike vakası olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin açık olmadığına işaret etmektedir, zira terörist bir örgütle olan bağlantılar

⁶¹ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁶² Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁶³ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

⁶⁴ Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

⁶⁵ Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023.

⁶⁶ Venedik Komisyonu'nun Türk Ceza Kanunu'nun 216, 299, 301 ve 314. maddelerine ilişkin görüşüne göre (CDL-AD(2016)002), "terör örgütü üyeliğinin" süreklilik arz eden bir suç olarak yorumlanması Yargıtay içtihadına dayanmaktadır. Bu içtihada göre, "bir sanığa atfedilen eylemler, " süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk bakımından" silahlı bir örgütle olan "organik ilişkisini" veya eylemlerinin örgütün "hiyerarşik yapısı" içinde bilerek ve isteyerek işlenmiş olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini göstermelidir". Bakınız, Venedik Komisyonu, Türk Ceza Kanunu'nun 216, 299, 301 ve 314. Maddeleri Hakkında Görüş, 15 Mart 2016, para. 128, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024). ⁶⁷ Kaynaklar, soruşturma süresinin sanığın gözaltına alındığı tarihten mi (Akıncı) yoksa iddianame tarihiyle mi (Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzman) sınırlı olduğu konusunda farklılık göstermektedir. Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

yasal sürecin başlatılmasından önceki ve sonraki örgütlenme, Türk yargı makamları tarafından iki ayrı eylem olarak yorumlanmaktadır.⁶⁸

Hem Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanları hem de Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzman, bir kişinin aynı delil(ler)e dayanılarak aynı suçtan iki kez yargılanamayacağını veya mahkûm edilemeyeceğinin altını çizmektedir.⁶⁹ Uluslararası uzmana göre, sanığın "terör örgütü üyeliği" suçundan ikinci kez yargılandığı bir davada, ilk yargılamada kullanılan aynı deliller ikinci yargılamada tekrar kullanılamaz. Dolayısıyla, eğer bir kişi ByLock uygulamasını indirdiği için ilk yargılamada mahkum edilmişse, bu kişinin aynı gerekçeyle tekrar mahkum edilmesi hukukten mümkün değildir. Ancak, söz konusu kişinin ilk iddianame tarihinden sonra uygulamayı kullanmaya devam ettiğinin ortaya çıkacağı varsayımsal bir durumda, bu durum ikinci mahkumiyet için bir temel teşkil edebilir.⁷⁰ Bir insan hakları örgütü temsilcisine göre, teorik olarak, daha önce beraat etmiş bir kişinin aynı suçtan tekrar soruşturulması ve kovuşturulması yasalır. Örneğin, savcılık sanığın ByLock verilerine erişim sağlayarak veya gizli bir tanıktan yeni bir ifade alarak yeni bir delil bulduğunu iddia edebilir.⁷¹

Bazı kaynaklar, Türk makamlarının cezasını çekmiş ve cezaevinden tahliye edilmiş Gülen hareketiyle bağlantılı kişilere karşı gözetim tedbirleri kullandığını belirtmektedir.⁷² Türk hukuk uzmanına göre bu uygulama, mevcut veya eski mahkumlara ve ailelerine yardım eden kişileri hedef alan soruşturmaların temelini oluşturmaktadır. Tahliye edilen kişiler birbirleriyle ya da birbirlerinin aileleriyle iletişim kurdukları ya da bir araya geldiklerinde, bu durum yetkililere bu kişilerin Gülen hareketini "yeniden örgütlediklerini" iddia etmek için kanıt sağlamaktadır (bkz. aşağıdaki bölüm 1.2.3).⁷³ Benzer şekilde, Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, diasporadan gelen paranın dağıtımından sorumlu kişilerin sıklıkla Türk polisi tarafından takip edildiğini ve bunun da bu kişileri hedef alan güvenlik operasyonlarının temelini oluşturduğunu belirtmektedir.⁷⁴

Türk hukuk uzmanı, Türk makamları tarafından Gülen hareketi ile bağlantılı olarak algılanan bir kişinin, soruşturma tamamlanmış ve söz konusu kişi hakkında takipsizlik kararı verilmiş olsa bile 'yumurta kabukları üzerinde yaşayacağına' işaret etmektedir. Uzman, yetkililerin bu kişileri ve iletişim kayıtlarını sürekli takip ettiklerini ve bir noktada söz konusu kişinin temas halinde olduğu kişiler temelinde yeni bir soruşturma başlatabileceklerini belirtmektedir.⁷⁵

Bu tür bir gözetim Neval tarafından da tanımlanmaktadır; Neval'a göre Türkiye şu anda belirli bireyleri ve onların sosyal ağlarını hedef alan yeni tür "tasfiyelere" tanık olmaktadır. Eskiden yetkililer Gülen hareketiyle resmi bağlantıları olan kişileri görevden alır ve/veya soruştururken, şu anda belirli bireylere ve onların kişisel bağlantılarına odaklanıyorlar. Neval, yetkililerin belirli kişileri izledikleri ve takip ettikleri ve onlarla ilişkili herkesi soruşturdukları bir praksis benimsediklerini söylüyor. Neval, yetkililerin Gülen hareketi üyesi olmaktan hüküm giymiş bir kişiyi, bu kişinin irtibatlı olduğu tüm kişileri takip etmek amacıyla serbest bırakabileceğini de sözlerine ekliyor

⁶⁸ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁶⁹ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁷⁰ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁷¹ Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

⁷² Neval 25 Mayıs 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁷³ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁷⁴ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

⁷⁵ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

cezaevi dışında. Bunun ardından, serbest bırakılan kişi yeniden tutuklanır ve olaya karışan herkes soruşturmaya tabi tutulur.⁷⁶

Türk hukuk uzmanı, yukarıda açıklanan teknik takibin sadece bir kişinin iletişim kayıtlarını değil, aynı zamanda bu kişinin mobil cihazlarının geçmişte bağlandığı baz istasyonlarına ilişkin bilgileri de kapsadığını işaret etmektedir. Bu sonucunu, yetkililerin iki ya da daha fazla kişiyi belirli bir zaman diliminde belirli bir yere kadar takip etmesini mümkün kılmaktadır. Uzmana göre, bir kişi hakkında yürütülen bir soruşturma sadece bu kayıtlara dayandırılabilir.⁷⁷

1.2.3 "Yeniden yapılandırmaya karşı operasyonlar"

Birçok kaynağa göre, Gülen hareketinin üyesi veya destekçisi olduğu iddia edilen kişileri hedef alan mevcut operasyonlar, Gülen hareketiyle bağlantılı mahkumlara veya ailelerine yardım eden kişileri de hedef almaktadır.⁷⁸

Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi'ne göre, Gülen hareketiyle ilişkili kişileri hedef alan mevcut operasyonlar çoğunlukla "yeniden yapılandırma operasyonları" olarak adlandırılmaktadır. Bu operasyonlar, hareketin şu anda cezaevinde bulunan üyeleri ve destekçileri olduğu iddia edilen kişilerin ailelerine para veren kişileri hedef almaktadır.⁷⁹ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, 16 Kasım 2022'de yayınlanan blog yazısında bir örnek vermektedir,

*"18 Ekim 2022 tarihinde, çoğu cezaevinde bulunanların aile üyeleri olan 250'den fazla kadının da aralarında bulunduğu 704 kişi, birbirlerine para veya yiyecek verdikleri ya da aldıkları gerekçesiyle tutuklanmıştır. Bu operasyon münferit bir vaka değildir. Ülkeyi izleyenler, Türk polisinin terörün finansmanıya mücadele bahanesiyle düzenli olarak benzer operasyonlar gerçekleştirdiğine tanık olabilirler."*⁸⁰

Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, Gülen hareketinin Türkiye'de hala 'insani düzeyde' aktif olduğunu tahmin ediyor ve hareketle bağlantılı kişilerin cezaevindeki aile üyelerine, arkadaşlarına ve meslektaşlarına yardım etmek için nasıl bağış yaptıklarını ve örgütlendiklerini anlatıyor. Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi'ne göre, bu faaliyetler Türk makamları tarafından hareketin örgütlenmesini "yeniden yapılandırma" girişimleri olarak tasvir ediliyor.⁸¹

Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi'ne göre, Gülen hareketi kendisini "yeniden yapılandıracak" gerçek araçlara sahip olmadığı gibi, başlangıç olarak, kamu hizmetinde yeni üyeler edinme yeteneğine de sahip değildir. Örgüt, Türk hükümetinin, Gülen hareketine sempati duyan insanların birbirleriyle olan tüm bağlantılarını ve sadakatlerini kaybetmeleri amacıyla, hareketle ilişkili herkesi izole etmeye çalıştığını tahmin ediyor. Örgüt, yetkililerin şu anda üniversite öğrencilerini ve hareketle ilişkili olduğu iddia edilen çok genç avukatları hedef aldığını, bunun da hükümetin artık daha önce haklarında işlem yapılmış 'yetişkin insanları' hedef almadığını gösterdiğini belirtiyor.⁸²

Türk hukuk uzmanına göre, şu anda cezaevinde bulunanların ailelerine yardım etmek, muhtemelen insanları hedef alan yeni bir soruşturma başlatmak için en yaygın kriterdir

⁷⁶ Neval 25 Mayıs 2023.

⁷⁷ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁷⁸ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023; Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; Gergerlioğlu 3 Ekim 2023; Human Rights Watch 6 Ekim ve 13 Kasım 2023; Representative of a

insan hakları örgütü 3 Ekim 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁷⁹ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

⁸⁰ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi [blog yazısı], Türkiye'nin tasfiye mağdurlarının yoksullaşması ve kitlesel tutukluluğu, 16 Kasım 2022, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

⁸¹ Tutuklu Avukat İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

⁸² Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen kişiler. Uzman, bu operasyonlarda kimlerin hedef alındığına dair resmi bir istatistik bulunmadığını belirtiyor, ancak bu kriterin tüm yeni soruşturmaların yaklaşık yüzde 50'sinin temelini oluşturduğunu tahmin ediyor.⁸³ Ekim 2023 başında yapılan görüşmede uzman, Gülen hareketinin hüküm giymiş (iddia edilen) üyelerine yerli ve yabancı kaynaklardan toplanan paralarla yardım ettikleri gerekçesiyle 52 kişinin gözaltına alındığı yakın tarihli bir operasyona (29 Eylül 2023'te Türkiye İçişleri Bakanı tarafından kamuoyuna duyuruldu)⁸⁴ işaret ediyor.⁸⁵

İnsan Hakları İzleme Örgütü "yeniden yapılandırmaya karşı operasyonlar" hakkında ayrıntılı bilgiye sahip değil. Ancak örgüt, farklı illerdeki yeni toplamalara ilişkin haberlerin periyodik olarak medyada yer aldığını doğruluyor.⁸⁶ Akıncı'ya göre, resmi kayıtlardaki bilgilere dayanarak, Türk makamları "yeniden yapılanmaya karşı operasyonlar" kapsamında soruşturulan kişilerin 1) örgütü ayakta tutmak ve örgüt üyelerinin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak için yurt içinden ve yurt dışından para temin etmeye ve dağıtmaya; 2) örgütün dağılmasını önlemek için maddi ve manevi destek sağlamaya; 3) cezaevindeki üyelere ve ailelerine ve zor durumda olan diğer örgüt üyelerine ve ailelerine destek sağlamaya çalıştıklarını iddia ediyor.⁸⁷

Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi, "yeniden yapılandırmaya yönelik operasyonların" Gülen hareketi üyesi ve destekçisi olduğu iddia edilen kişilerin yakınlarını hedef alıyor olabileceğini tahmin etmektedir. Ancak temsilci, iddianameleri görmeden bu tahmini doğrulamanın mümkün olmadığını belirtiyor. ⁸⁸ İddianameler hakkında bilgi sahibi olan Akıncı'ya göre, "yeniden yapılandırma operasyonları"nda hedef alınan kişilerin çoğu daha önce Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiasıyla haklarında soruşturma açılmış kişiler. Hedef alınanlar arasında halen cezaevinde bulunanların aile fertlerinin yanı sıra, Türkiye'de ya da yurtdışında bulunan ve cezaları henüz kesinleşmemiş kişiler, aile fertleri ve 'yakın çevreleri' de yer alıyor. ⁸⁹

AB Delegasyonundaki uzmanlara göre, son zamanlarda Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiasıyla hapisteki kişilerin ailelerine destek olan kişiler tutuklanmıştır ve bu da genel olarak hapisteki kişilerin ailelerine destek olmayı hala tehlikeli hale getirmektedir.⁹⁰ Gergerlioğlu'na göre, Türk makamları hapisteki kişilerin ailelerine yardım eden kişileri "terörist" olarak nitelendirmekte ve bu kişiler hapis cezasına çarptırılabilir. ⁹¹ Akıncı'ya göre, Türk toplumunda akrabalar, arkadaşlar, komşular ve diğerleri dahil olmak üzere ihtiyacı olanlara yardım etmek bireyin dini ve ahlaki görevidir ve Gülen hareketiyle bağlantılı olarak bu tür para transferlerinin neredeyse tamamı suç sayılmaktadır. Bu bağlamda, cezaevinde bulunanların aile üyeleri ve yakınları, diğer mahkûmların aileleriyle kurdukları temaslar ve arkadaşlıklar nedeniyle "yeniden yapılandırma" ile suçlanmaktadır. Akıncı, mahpus ailelerinin karşılıklı dayanışmaları nedeniyle soruşturma ve kovuşturmalara maruz kalmaya devam ettiklerini belirtiyor. ⁹²

Bir insan hakları örgütü temsilcisine göre "yeniden yapılandırmaya yönelik operasyonlar" iki ayda bir görülebiliyor ve çok yaygın olduğu söylenemez. Bu operasyonlar haberlerde ön plana çıkmamakta, örneğin 10 ya da 20 kişinin bu operasyonlarda nasıl toplandığına dair genel bilgiler yer alabilmektedir.

⁸³ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁸⁴ Ali Yerlikaya [Twitter], '15 TEMMUZ HAİN DARBE GİRİŞİMİNDE YER ALMIŞ TUTUKLU VE HÜKÜMLÜ...', 29 Eylül 2023, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

⁸⁵ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁸⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023.

⁸⁷ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

⁸⁸ Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023.

⁸⁹ Akıncı, 6 ve 19 Aralık 2023.

⁹⁰ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

⁹¹ Gergerlioğlu 3 Ekim 2023.

⁹² Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

operasyonlar. Genel olarak gözaltına alınanların isimleri yayınlanmıyor. Kaynak, yetkililerin gönderilen ya da alınan para miktarına ve bunun "bir terör örgütüne yardım ve yataklık" için yeterli olup olmadığına dikkat etmediklerini de sözlerine ekliyor. Pek çok vakada diasporadan alınan para miktarı sınırlı olmuştur. Kaynak örnek olarak, kocası yurtdışına kaçmış olan çocuklu bir kadının 500 avroluk bir elektronik para transferi aldığı gerekçesiyle kovuşturmaya uğradığı bir vakadan bahsetmektedir.⁹³ Neval, kocası cezaevinde olan bir kadının, ailesinin yüksek ev kirasını hala ödeyebildiği gerekçesiyle yetkililer tarafından sorgulanmak üzere alınabileceğini belirtmektedir.⁹⁴

Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzman, belirli bir kişinin Gülen hareketiyle bağlantılarına ilişkin bir soruşturma başlatıldığında, yetkililerin bu kişiyle bağlantılı her türlü bilginin dava dosyasına eklenmesini istediğine dikkat çekiyor. Uzman, bu tür bir soruşturma başlatıldığında bireyin mahremiyet ve veri koruma hakkının tamamen göz ardı edildiğini belirtiyor. Bu şekilde yetkililer, online bankacılık sistemi üzerinden yapılan işlemler aracılığıyla bireyin gönderdiği ya da aldığı tüm mesajlara erişebiliyor ve bu bilgileri dava dosyasına dahil edebiliyor. Eğer bir kişi diaspora kaynaklarından rutin bir ödeme alıyorsa, ek bir incelemeye tabi tutulabilir.⁹⁵

Gülen hareketinin mevcut faaliyetlerini veya yapılarını hedef alan güvenlik operasyonları hakkında bazı kaynaklar tarafından sağlanan bilgiler yukarıda tartışılan "yeniden yapılanma" tanımına uymamaktadır. Örneğin, Türk siyaset uzmanı, Gülen hareketinin 'gizli yapılarını' hedef alan güvenlik operasyonlarına ilişkin medya haberlerinin, gözaltına alınanların gizli toplantılar düzenledikleri ve hareketle bağlantılı diğer faaliyetleri nasıl yürüttüklerine dair genel bilgiler içerdiğini belirtiyor. Ancak uzman, herhangi bir takip yapılmadığı için bu faaliyetlerin tam olarak ne olduğunun doğrulanamadığını belirtiyor.⁹⁶ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanları, Gülen hareketi üyesi olduğu iddia edilen ve kamu hizmeti sınavına katılan 15 kişiyi hedef alan yakın tarihli bir soruşturmaya işaret etmektedir. Uzmanlar, bu kişilerin diğer üyelerin kamu hizmetine girmelerine yardımcı olan bir ağır parçası olduklarının iddia edildiğini belirtmektedir.⁹⁷

1.2.4 "Ankesörlü telefon soruşturmaları" olarak adlandırılan soruşturmalarda hedef alınan kişiler

Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddia edilen kişileri hedef alan mevcut operasyonlar tartışılırken, bazı kaynaklar "ankesörlü telefon soruşturmaları" olarak adlandırılan soruşturmalara dikkat çekmiştir.⁹⁸

Al-Monitor tarafından Mayıs 2021'de yayınlanan derinlemesine bir makaleye göre, bu ankesörlü telefon soruşturmaları Türk ordusu mensuplarına odaklanmış durumda. Geçmişe dönük bu soruşturmalar ankesörlü telefon kayıtlarına ve özellikle de

*"ardışık arama" olarak adlandırılan ve arayan kişinin kamuya açık bir telefon kullanarak birden fazla askeri birbiri ardına aradığı aramalar. Birbirini takip eden bu aramaların aynı kişi, yani astlarını arayan bir "imam" tarafından yapıldığına inanılıyor. Savcılar bu modeli ciddi bir delil olarak görüyor ve genellikle bu tür konuşmalara karışan askerlerin tutuklanmasını emrediyor."*⁹⁹

⁹³ Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

⁹⁴ Neval 25 Mayıs 2023.

⁹⁵ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁹⁶ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

⁹⁷ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

⁹⁸ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023; Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

⁹⁹ Al-Monitor'a göre, "ankesörlü telefon soruşturmaları" olarak adlandırılan soruşturmalar "tekil aramalara" dayalı soruşturmaları da içeriyor. Bu vakalarda bir asker, Gülen hareketi üyesi olduğu iddia edilen bir kişiden tek bir arama alıyor ve arayan kişi aramadan sonraki beş dakika içinde başka bir askerle iletişime geçmiyor. "Tekil aramalara" dayanan davalar genellikle şu şekilde sonuçlanmıştır

Türk siyaset uzmanı, 2023 yılında hareketle bağlantılı olarak yapılan yeni gözetimlerin 'her zaman' ya ankesörlü telefonlarla ya da "gizli yapılarla" bağlantılı olduğunu tahmin etmektedir.¹⁰⁰ Türk hukuk uzmanına göre, ankesörlü telefon soruşturmaları, örneğin "yeniden yapılandırmaya yönelik operasyonlarda" hedef alınan kişilerden daha çok kamu görevlilerine odaklanmaktadır (bkz.2.3).¹⁰¹ Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzman, özellikle "ankesörlü telefon soruşturmaları" bağlamında, daha önce haklarında soruşturma açılmış ancak suçsuz bulunarak serbest bırakılmış (takipsizlik kararı almış) kişiler hakkında bile yeni soruşturmalar açılabilirdiğini belirtmektedir.¹⁰²

Türk hukuk uzmanı Türkiye'de yaklaşık 90.000 ankesörlü telefon olduğunu tahmin etmektedir ve Türk ulusal polisinin şu anda yaklaşık 30.000 ankesörlü telefonu soruşturabilecek teknik kapasitesi olduğundan, bu soruşturmaların tamamlanması uzun zaman alacaktır.¹⁰³

1.2.5 2016'daki darbe girişimi sonrasında cezai sorumluluk yaşına ulaşmış kişiler

Kaynaklara, Gülen hareketiyle bağlantılı eğitim kurumlarında öğrenim gören çocukların cezai sorumluluk yaşına geldiklerinde, bu kurumlara devam etmiş olmaları nedeniyle cezai soruşturmalarla karşı karşıya kalıp kalmayacakları sorulmuştur. Bu bağlamda, cezai sorumluluk yaşına ulaşan bir bireyin, sadece ebeveynlerinin hareketle ilişkisi nedeniyle Türk makamları tarafından hedef alınıp alınamayacağı da tartışıldı.

Cezai sorumluluk yaşına ulaşmış kişilerin hedef alınması sorulduğunda, çeşitli kaynaklar bu tür bir geçmişe sahip kişilerin Türk makamları tarafından gayri resmi bir şekilde nasıl hedef alındığını anlatmıştır. Örneğin, bu kişiler kamu hizmetinde bir işe başvururken ayrımcılığa maruz kalmıştır (bkz. Bölüm 4.3).¹⁰⁴

Türk siyaset uzmanı, Türk makamlarının cezai sorumluluk yaşına gelmiş kişileri, çocukken Gülen hareketiyle bağlantılı eğitim kurumlarına devam etmiş olmaları nedeniyle soruşturmayacağını ve kovuşturmayacağını tahmin etmektedir. Uzman bu değerlendirmesini, iktidardaki AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi) ile bağlantılı kişilerin çoğunun aynı kurumlara devam etmiş olması nedeniyle, yetkililerin bu kriteri yasal işlemlerin temeli olarak kullanmaya başlamasının son derece zor olacağı gerçeğine dayandırmaktadır.¹⁰⁵

Ancak başka kaynakların verdiği bilgilere göre, Gülen hareketinin okullarında okumuş ve/veya ebeveynleri hareketle bağlantılı olan kişiler de geçmişleri nedeniyle cezai soruşturmalara ve hatta kovuşturmalara maruz kalabilmektedir.¹⁰⁶

Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi'ne göre, çocukken Gülen hareketinin okullarına devam eden veya yurtlarında kalan bir kişi, cezai sorumluluk yaşına geldiğinde bu temelde cezai kovuşturmaya uğrayabilir. Örgüt, uygulamada, bir kişinin Gülen hareketiyle ebeveynleri aracılığıyla bağlantılı olmasının

başka suçlayıcı delil yoksa takipsizlik kararı verilebilir. Al-Monitor, Turkey broadens ankesörlü telefon probes to nab Gulenist soldiers, 1 Mayıs 2021, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

¹⁰⁰ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

¹⁰¹ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

¹⁰² Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

¹⁰³ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

¹⁰⁴ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; Gergerlioğlu 3 Ekim 2023; İHD 2 Ekim ve 22 Kasım 2023; Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

¹⁰⁵ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

¹⁰⁶ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023; Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

daha sonra bir kovuşturmayla yol açabilir ve bu kişileri hareketin "yeniden yapılandırılması" ile ilişkilendirmek de mümkündür (bkz. yukarıdaki bölüm 1.2.3).¹⁰⁷

Türk hukuk uzmanı, Gülen hareketiyle bağlantılı olarak, Türk makamlarının şu anda aynı evi paylaşan öğrencileri tutukladığını belirtiyor. Uzman, Gülen hareketiyle bağlantılı 'tanınmış kişilerin' çocuklarının cezai sorumluluk yaşına ulaştıktan sonra aile geçmişleri nedeniyle soruşturulduklarına dair pek çok örnek olduğunu belirtiyor. Uzman, resmi makamların bu soruşturmaları, kişinin ByLock uygulamasını kullandığının, Bank Asya'da hesabı bulunduğunun ya da "ankesörlü telefon soruşturmaları" ile bağlantılı olduğunun tespit edilmesine dayandığını belirtiyor. Bu soruşturmaların bireyin ebeveynlerinin faaliyetlerine dayandığı gerçeği belgelerde resmi olarak belirtilmemiştir.¹⁰⁸

Gülen hareketinin diasporadaki durumunu inceleyen araştırmacıya göre, diasporadaki insanlar 2016 darbe girişimi sırasında reşit olmayan ve yakın zamanda 18 yaşını dolduran kişilerin şu anda cezai soruşturmalara tabi tutulduğunu söylüyor. Araştırmacı, cezai sorumluluk yaşına ulaşan kişilerin Gülen hareketine bağlı okullarda okudukları gerekçesiyle soruşturulduklarını varsayıyor. Araştırmacı, diasporada tartışılan ve yetkililerin Gülen hareketiyle ilişkisi nedeniyle hüküm giyen yüksek rütbeli bir polis memurunun oğlunu, oğlu 18 yaşına geldikten sonra hedef aldığı bir vakayı örnek olarak gösteriyor.¹⁰⁹

Neval, Gülen hareketiyle ilişkili o l d u ğ u iddia edilen kişilerin çocuklarının ebeveynleri yüzünden cezalandırıldığını belirtiyor. Neval'e göre, Türk makamları şu anda önceki "tasfiye" dönemlerinde reşit olmayan kişileri soruşturmakta ve tutuklamaktadır.¹¹⁰

İnsan Hakları İzleme Örgütü, Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin ailelerinin durumunu bir tür 'toplu cezalandırma' olarak tanımlamaktadır. İnsan Hakları İzleme Örgütü, hareketle ilişkili kişilerin çocuklarının geleceği konusunda yüksek düzeyde korku duyduklarını belirtmektedir.¹¹¹

1.2.6 İnsan hakları savunucuları ve Gülen hareketiyle ilişkili veya Türk hükümetini eleştiren kişileri savunan bireyler

İnsan hakları savunucuları, Gülen hareketiyle bağlantılı kişileri savunan bireyler ve daha geniş anlamda Türk hükümetini ve politikalarını eleştiren bireyler, Gülen hareketi ve Türk makamları tarafından "terör örgütü" olarak tanımlanan diğer kuruluşlarla ilişkilendirilebilmektedir.¹¹²

Kişiler, hareketle ilişkili olduğu iddia edilen diğer kişileri kamuoyu önünde savunmuş olmaları nedeniyle Türk makamları tarafından Gülen hareketiyle ilişkilendirilmiştir. Bu kişiler ya Gülen hareketi ile ilişkili olduğu iddia edilen kişilerin yasal temsilcileri olarak hareket etmişlerdir.

¹⁰⁷ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

¹⁰⁸ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

¹⁰⁹ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

¹¹⁰ Neval 25 Mayıs 2023.

¹¹¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023.

¹¹² Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; Türk hukuk sistemi konusunda uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Sivil toplum kuruluşu üyesi 26 Ekim 2023.

Gülen hareketiyle ilişkilendirmiş¹¹³ veya bu kişileri daha genel anlamda savunmuş¹¹⁴ ya da Türk makamları tarafından kendilerine yapılan muameleyi eleştirerek dolaylı olarak savunmuştur¹¹⁵.

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanları, Türkiye'deki muhaliflerin, hükümetin Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddia edilen kişileri hedef alan eylemlerini eleştirdikleri için tutuklanmaktan hala korktuklarını belirtiyor.¹¹⁶ Akıncı'ya göre, Türk makamlarının Gülen hareketiyle bağlantılı kişileri savunan tek bir sözü veya eylemi, söz konusu kişinin "terörist" veya "terörizm destekçisi" olarak etiketlenmesine yol açabilir.¹¹⁷

Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisine göre, Gülen hareketi üyesi olmakla suçlanan bir kişinin avukatı olmak, kovuşturma için bir temel teşkil edebilir. 2016 darbe girişiminden sonra pek çok avukat ve hatta hukuk asistanı başlangıçta hareketle bağlantılı davalara bakmakta tereddüt etmiştir çünkü avukat da devlet yetkilileri tarafından hedef alınabilir ve hüküm giymesi halinde ruhsatını kaybedebilir.¹¹⁸ Bir sivil toplum kuruluşu üyesine göre, hükümet tarafından belirlenen siyasi amaçlı genel çizgiden sapan herhangi bir hukuki karar, hükümet temsilcileri ve medya tarafından "FETÖ" suçlamalarına yol açabilir. Gazetecilerin kendileri de sadece işlerini yaptıkları için bu suçlamalara maruz kalabilmektedir.¹¹⁹

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanları, kamu hizmetinde çalışan her türlü insan hakları savunucusu ve muhalifin Gülen hareketi destekçisi olarak damgalanabileceğini, bu nedenle bu kişilerin genellikle Türk hükümetini eleştirmekten kaçındığını belirtiyor. Uzmanlar, Türk hükümetini Gülen hareketiyle bağlantılı kişiler tarafından kullanılan benzer söylemlerle eleştiren bir insan hakları savunucusunun bu temelde kovuşturmayla uğrayabileceğini tahmin etmektedir. Ayrıca, Gülen hareketiyle ilişkili bir meslek grubunun veya sivil toplum kuruluşunun (örneğin, hareketle ilişkili kişilerin önemli bir kesimini oluşturduğu bir meslek grubu) haklarını desteklemek yetkililer tarafından suçlayıcı bir unsur olarak görülebilir.¹²⁰

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanları, mevcut siyasi iklimde muhalefet üyeleri, sivil toplum aktivistleri, sendikacılar, gazeteciler ve akademisyenlerin gözetimine alınma riskiyle karşı karşıya olduğunu ve bu süreçte bazılarının Gülen hareketi ile ilişkili olarak etiketlenilebileceğini belirtiyor. Uzmanlar, ilk günlerde (2016 darbe girişiminden sonra) muhafazakâr, dini örgütlerle bağlantılı ve hükümete muhalif olarak görülen sivil toplum üyelerinin "Gülen hareketinin ortakları" olarak etiketlenilebileceğini de ekliyor. Örneğin, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi'nin eski başkanı Taner Kılıç bu şekilde yaftalanmıştır. Uzmanlar, anayasal hakların kullanılmasının Türk makamları tarafından kişi aleyhine delil olarak kullanıldığına ve suçlamalara dayanak teşkil ettiğine dikkat çekiyor. Hükümeti protesto eden bazı kişiler, örneğin 1 Mayıs gösterileri sırasında, her zaman gözetimine alınmakta ve haklarında dava açılmaktadır. Bazen bu suçlamalar kişinin Gülen hareketi ile (iddia edilen) ilişkisine dayandırılmaktadır. Ancak, söz konusu kişi laik ve dini bir geçmişe sahip değilse ve herhangi bir muhafazakar bağlantısı yoksa, hareketle ilişkisi nedeniyle kovuşturmayla uğrama ihtimali daha düşüktür.¹²¹

¹¹³ İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım; Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023.

¹¹⁴ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

¹¹⁵ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

¹¹⁶ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

¹¹⁷ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

¹¹⁸ Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023.

¹¹⁹ Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

¹²⁰ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

¹²¹ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

Hem Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanları hem de bir sivil toplum kuruluşu üyesi, Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen kişileri hedef alan tutuklamaların Türk hükümeti içindeki güç mücadeleleriyle bağlantılı olduğunu tahmin etmektedir.¹²² Buna ek olarak, tutuklananların Gülen hareketiyle ilişkilendirilmesi uygulaması, hem hükümetin muhaliflerini 'susturmanın'¹²³ hem de tutuklanmalarının ardındaki gerçek nedenlerin daha fazla sorgulanmasının¹²⁴ bir yolu olarak tanımlanmaktadır.

Bir sivil toplum kuruluşu üyesi, Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddia edilen kişileri hedef alan ve halen devam etmekte olan yakalamaların, Türk polis teşkilatı içinde süregelen bir rekabetle bağlantılı olabileceğini, ancak bu konuda netlik bulunmadığını öne sürmektedir. Kaynak, tutuklanan kişilerin hareketle gerçek bağları olmayabileceğini belirtiyor ve yetkililer için yakalamalarda tutuklanan kişileri Gülen hareketiyle ilişkilendirmenin kullanışlı hale geldiğini, çünkü kimsenin bu toplu gözaltıların arkasındaki gerçek nedeni daha fazla sorgulamadığını ifade ediyor.¹²⁵ Benzer bir dinamik, Gülen hareketiyle ilgili suçlamaların hükümet tarafından muhalefeti susturmak için kullanıldığını ve hükümet ve özellikle İçişleri Bakanlığı içindeki güç oyununda bir araç olarak kullanıldığını belirten AB Delegasyonu uzmanları tarafından da tartışıldı.¹²⁶

Bir sivil toplum kuruluşu üyesi, Türk hükümetine veya genel olarak Türk devletine yönelik eleştirel olarak değerlendirilebilecek veya hükümet tarafından belirlenen siyasi çerçeveye tamamen uygun olmayan herhangi bir şeyin, hükümet ve (hükümet) medyası tarafından Gülen hareketiyle ilgili suçlamalara yol açabileceğinden bahsetmektedir. Kaynak, bu suçlamaları siyasi amaçlarla üretilen 'hikayeler' olarak tanımlıyor ve bu suçlamaların medyada gördüğü ilginin daha ileri soruşturmalar için katalizör görevi görebileceğini belirtiyor.¹²⁷

İnsan hakları savunucuları ve daha genel olarak Türk hükümetine eleştirel ve/veya muhalif olarak algılanan kişilerle ilgili olarak uluslararası uzman, cumhurbaşkanı ve diğer siyasetçilerin Türk yargısı üzerinde *fiili* kontrole sahip olduğunu ve cumhurbaşkanının belirli bir kişinin cezalandırılması gerektiğini belirtmesi halinde, bu kişinin cezalandırılacağını ve mahkemelerin cumhurbaşkanının iradesine aykırı hareket etmeyeceğini belirtmektedir. Uzman, Selahattin Demirtaş ve Osman Kavala davalarında AİHM'nin üst düzey siyasetçiler tarafından yapılan açıklamalar ile mahkemeler tarafından verilen kararlar arasında nasıl bir korelasyon tespit ettiğine işaret etmektedir.¹²⁸

Genel olarak, sivil eylemlerde bulunan kişiler, gösterilere veya diğer kamusal toplantılara katılmak¹²⁹ veya sosyal medya faaliyetleri¹³⁰ gibi yukarıda açıklanan benzer faktörler temelinde "terörizm" ile ilişkilendirilmiştir. Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisine göre, insan hakları savunucularını, sivil toplum aktörlerini, gazetecileri, akademisyenleri ve siyasi muhalifleri ve diğerlerini hedef alan siyasi amaçlı iddianamelerde, kanıtlar ve bunun sonucunda verilen hukuki kararlar çoğunlukla bu kişilerin yaptıkları konuşmalara, katıldıkları gösterilere, kullandıkları siyasi sloganlara ve sosyal medyada paylaştıkları şeylere dayanmaktadır.

¹²² Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; Bir sivil toplum kuruluşu üyesi 26 Ekim 2023.

¹²³ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

¹²⁴ Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

¹²⁵ Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

¹²⁶ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

¹²⁷ Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

¹²⁸ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

¹²⁹ Türk hukuk sistemi konusunda uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Bir sivil toplum kuruluşu üyesi 26 Ekim 2023.

¹³⁰ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Bir Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen kuruluş 4 Ekim 2023.

medya.¹³¹ Bir sivil toplum kuruluşu üyesine göre, Türk makamları kamuya açık toplantılara katılan bireyler hakkında "terör örgütüne yardım ve yataklık" suçlamasıyla soruşturma başlatabilirken,¹³² Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzman, "terör örgütü propagandası yapmak" suçunu oluşturduğu iddia edilen sosyal medya paylaşımlarının kovuşturma için çok yaygın bir temel oluşturduğunu tahmin etmektedir.¹³³

İHD, "terörizm" tanımının veya bir terör örgütüyle "bağlantılı" veya "iletişim halinde" olmanın ne anlama geldiğinin çok geniş ve keyfi olduğunu ve hakim devlet zihniyetinin insan hakları meselelerini "terörizm" meselesi olarak gördüğünü belirtmektedir.¹³⁴ Uluslararası uzman, kovuşturmaya uğrayan insan hakları savunucularının çoğunun, "terör örgütü üyeliğini" kanıtladıkları iddia edilirken, günlük işlerinde "normal" olarak kabul edilebilecek faaliyetlere dayanan suçlamalarla karşı karşıya kaldıklarını tahmin etmektedir. Örneğin, bir insan hakları örgütünde çalışan bir kişi, yabancı STK'larla işbirliği yaptığı, örgütün diğer üyelerine talimatlar verdiği veya mahkumlara ya da tutuklulara hukuki yardım sağladığı için suçlanabilmektedir. Ayrıca, yasal olarak faaliyet gösteren sendikaların veya diğer örgütlerin pankartları altında bir gösteriye katıldıkları halde, aslında bir terör örgütü tarafından gösteriye katılmaya davet edildikleri iddiasıyla bireylerin kovuşturulduğu vakalar da olmuştur. Uzman, bu vakaların çoğunda, birey ile terör örgütü arasındaki bağlantının sadece bir varsayımdan ibaret olduğunu da eklemektedir.¹³⁵

1.2.7 İşadamları

Diasporada Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin durumunu inceleyen araştırmacıya göre, Türk yetkililer hala harekete (iddia edildiği üzere) bağışta bulunan işadamlarını soruşturmaktadır. Araştırmacı ayrıca, son zamanlarda soruşturmalardan kurtulmak için ödeme yapabilen varlıklı iş sahiplerinin olduğunun bilindiğini belirtiyor.¹³⁶

Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddia edilen işadamları bağlamında, "FETÖ borsası" olarak adlandırılan kurumun varlığını sürdürmesi başka kaynaklar tarafından da tartışılmaktadır. Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi'ne göre, dosyalarının 'ortadan kalkması' için savcılara büyük miktarlarda para ödeyen işadamları olmuştur, ancak bunlar çok istisnai vakalardır.¹³⁷ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanlarına göre, Gülen hareketiyle bağlantılı bazı kişiler 'FETÖ suçlamalarından kurtulmak için ödeme yapabilmişlerdir'. Ancak, bu kişiler hakkında her an yeni bir ceza davası açılabilir ve yetkililere ödeme yaparak suçlamaları ortadan kaldırma uygulaması yasadışı olduğundan, 'zaten ödedikleri' iddiasına başvurmazlar.¹³⁸

Türk siyaset uzmanına göre, insanların Gülen hareketiyle ilgili suçlamalardan kurtulmak için para ödemesi uygulaması hala düzenli olarak devam ediyor. Ayrıca uzman, doğru zamanda doğru yerde bulunarak ve doğru bağlantılara sahip olarak suçlamalardan kurtulmanın da mümkün olduğunu ve bunun da pek çok kişi için işe yaradığını belirtiyor.¹³⁹ Bir sivil toplum kuruluşu üyesi, 'ceza bir soruşturmayı satın almak ya da dosyalarında suçlayıcı çok fazla bilgi varsa soruşturulan bir kişinin geçmişini temizlemek için pazarın' hala var olduğundan bahsetmektedir. Kaynak, yüksek mevkilerdeki kişilerin

¹³¹ Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 4 Ekim 2023.

¹³² Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

¹³³ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

¹³⁴ İHD 2 Ekim ve 22 Kasım 2023.

¹³⁵ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

¹³⁶ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

¹³⁷ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

¹³⁸ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim.

¹³⁹ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

Hâkim veya savcı gibi pozisyonlar, bu "takas" yöntemine başvurarak yeni soruşturma ve kovuşturmalardan kaçınabilir (bkz. yukarıdaki bölüm 1.2.2).¹⁴⁰ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, bir kişinin 'iktidar partisinden (AKP) güçlü bir referansa' sahip olması halinde kovuşturmadan kurtulabileceğini tahmin etmektedir. Ancak örgüt, vakaların yüzde 90'ında bu tür bağlantıların kullanılmasının mümkün olmadığını belirtmektedir.¹⁴¹

2. Bir kişiyi Gülen hareketiyle ilişkilendirmek için kriterler

2.1 Bir kişiyi Gülen hareketiyle ilişkilendirmek için liste kriterleri

Türk makamlarının bir kişiyi Gülen hareketiyle ilişkilendirmek için uyguladığı mevcut kriterler tartışılırken, bazı kaynaklar yetkililerin belirli bir kişiyi soruşturma veya yasal tedbirlere tabi tutarken uyguladığı yerleşik bir 'liste'¹⁴² veya 'çerçeve'den¹⁴³ bahsetti.

Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, İtalyan İnsan Hakları Federasyonu (FIDU) tarafından Temmuz 2023'te yayınlanan ve bir kişiyi Gülen hareketiyle ilişkilendirmek için 'en sık kullanılan' 18 kriterin bir listesini içeren bir rapora¹⁴⁴ atıfta bulunmaktadır.¹⁴⁵ Liste, Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesine dayananarak bir kişiyi Gülen hareketine üye olmakla suçlayan 118 iddianamenin analizine dayanmaktadır.¹⁴⁶ FIDU'nun listesi, bir kişiyi Gülen hareketiyle ilişkilendirmek için kullanılabilecek olası kriterlere dair kamuya açık en güncel ve kapsamlı liste olduğundan, kaynakların sağladığı bilgileri analiz etmek için iyi bir başlangıç noktası oluşturmaktadır.

FIDU raporunda listelenen kriterler arasında bireyin

- ByLock mesajlaşma uygulamasını kullanmış veya indirmiş
- Bank Asya'ya para yatırmış veya banka ya da kredi kartı sahibi olmuş ya da ödeme terminallerinden birini kullanmışsa
- isimsiz olarak ihbar edilmişse veya ismi gizli tanık ifadelerinde geçiyorsa
- Gülen hareketinin dini toplantılarına (*sohbetlerine*) katılmıştır
- Gülen hareketi ile bağlantılı olduğu iddiasıyla OHAL döneminde kapatılan veya feshedilen bir dernekte yönetici veya üye olarak görev yapmış olmak
- Gülen hareketi ile bağlantılı olduğu iddiasıyla OHAL döneminde kapatılan veya feshedilen bir sendikada yönetici veya üye olarak görev yapmış olmak
- okullar, üniversiteler, hastaneler, medya kuruluşları, yayınevleri de dahil olmak üzere şirketlerde ve diğer tüzel kişilerde hissedar, yönetici veya çalışan olarak

¹⁴⁰ Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

¹⁴¹ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

¹⁴² Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

¹⁴³ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

¹⁴⁴ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

¹⁴⁵ Federazione Italiana Diritti Umani (FIDU), Sınırlandırılmamış Savcılık Takdir Yetkisinin Tehlikeleri: Prosecuting Terrorism Offences in Post-coup Turkey, Temmuz 2023, s. 18-19, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

¹⁴⁶ Bununla birlikte, incelenen iddianamelerin büyük çoğunluğunun (100) 2020'den önce (yani 2016-2019 arasındaki dönemde) çıkarılmıştır. FIDU, Perils of Unconstrained Prosecutorial Discretion, Temmuz 2023, s. 16, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

Gülen hareketi ile bağlantılı oldukları iddiasıyla OHAL kapsamında kapatılan veya el konulan

- Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddiasıyla Olağanüstü Hal döneminde kapatılan veya toplatılan gazete veya dergilere abone olmuşsa
- Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiasıyla kapatılan, feshedilen veya el konulan yayınevleri tarafından basılan yukarıda belirtilen gazete veya dergilerin veya kitapların, CD'lerin veya DVD'lerin kopyalarına sahip olması
- Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddiasıyla OHAL döneminde kapatılan okullarda veya üniversitelerde okumuş veya yurtlarda kalmış veya çocuklarını bu eğitim kurumlarına göndermiş
- yurtdışına seyahat etti
- sosyal medyada belirli hesapları takip etmiş veya AKP hükümetini eleştiren makaleler paylaşmış
- Gülen hareketi ile bağlantılı yardım kuruluşlarına bağışta bulunmuştur
- Gülen hareketi ile ilişkili otellerde ikamet etmiştir
- bir dolarlık (USD) banknot bulundurduğu tespit edilmiştir.
- Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddia edilen yedi televizyon kanalının yayınına son verme kararının ardından dijital TV platformu DIGITURK aboneliklerini iptal etti
- Türk hükümetinin (Gülen hareketiyle bağlantılı) Zaman gazetesi ve Samanyolu TV'ye el koymasına tepki gösteren protestolara katılmış veya basın hükümetin eylemlerini protesto eden açıklamalar
- muhalefet partilerine destek vermiş ya da Türk hükümetini insan hakları ihlalleri nedeniyle eleştirmiştir.¹⁴⁷

Bilgi toplama misyonu sırasında danışılan kaynaklardan biri veya birkaçı tarafından sağlanan bilgiler temelinde, liste bir bireyin sahip olması gereken kriterlerle tamamlanabilir

- Gülen hareketinin yapılarının sözde "yeniden yapılandırılması"¹⁴⁸ veya genel olarak hareketle ilişkili kişilere mali¹⁴⁹ veya başka şekillerde yardım edilmesi¹⁵⁰ ile ilişkilendirilmiştir.
- Gülen hareketi üyelerinin faaliyetleriyle bağlantılı ankesörlü telefonlardan art arda aramalar yapmıştır¹⁵¹
- ByLock mesajlaşma uygulamasını indirmiş bir aile üyesine sahipse¹⁵²
- kendilerinin haberi olmadan ve yazılımı kendileri kullanmadan bir ByLock yazışmasında bahsedilmiştir¹⁵³

¹⁴⁷ FIDU, Sınırsız Savcılık Takdir Yetkisinin Tehlikeleri: Prosecuting Terrorism Offences in Post-coup Turkey, Temmuz 2023, s. 18-19, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

¹⁴⁸ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

¹⁴⁹ Gergerlioğlu 3 Ekim 2023; Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Mazlumder 2 Ekim 2023 ve 23 Aralık.

¹⁵⁰ Neval 25 Mayıs 2023.

¹⁵¹ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Türk siyasi uzman 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

¹⁵² Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

¹⁵³ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

- Gülen hareketinin dini sohbetlerine ve programlarına katılmıştır¹⁵⁴
- Gülen hareketinin yayınevleri tarafından yayınlanan ve/veya Fethullah Gülen hakkında kitaplar yazmıştır¹⁵⁵
- bir istihbarat raporunda ¹⁵⁶
- Gülen hareketinde etkili olan kişilerle temas halinde olmuştur¹⁵⁷
- bir gösteriye katılmış veya Türk hükümetini eleştiren bir makale yazmış¹⁵⁸

Bu bölümün geri kalanı, özellikle kaynakların belirli bir kişiyi Gülen hareketiyle ilişkilendirirken en yaygın olarak kullandığı iki kritere odaklanmaktadır: kişinin ByLock mesajlaşma uygulamasını kullanmış veya indirmiş olması ya da Bank Asya'da bir banka hesabına sahip olması. Diğer kriterlerle ilgili olarak, kaynakların bunların önemine ilişkin gözlemleri aşağıdaki bölüm 2.5'te ele alınmaktadır.

Gülen hareketinin sözde "yeniden yapılandırılması" ile bağlantılı olan, sözde "ankesörlü telefon soruşturmalarına" karışan veya Türk hükümetini eleştirdiği düşünülen sivil faaliyetlerde yer alan kişilerin hedef alınması yukarıda sırasıyla 1.2.3, 1.2.4 ve 1.2.6 bölümlerinde ele alınmıştır.

2.2 ByLock mesajlaşma uygulamasını kullanma veya indirme

ByLock kriteri, Gülen hareketiyle bağlantılı ceza soruşturmalarında ve yasal işlemlerde halen uygulanmaktadır.¹⁵⁹ Avukat Özcan Akıncı'ya göre, ByLock kullanıcıları ve isimleri deşifre edilebilen ByLock içeriklerinde yer alan kişiler son güvenlik operasyonlarında hedef alınmıştır.¹⁶⁰

Birçok kaynak, bir kişinin ByLock mesajlaşma uygulamasını indirmiş olmasının soruşturma ve kovuşturmalar için hala tek dayanak olarak kullanılabileceğini tahmin etmektedir.¹⁶¹ Bir insan hakları örgütü temsilcisine göre, ByLock kriterini yerine getirmek tek başına "terör örgütü üyeliği" suçunu oluşturabilir.¹⁶² Diasporada Gülen hareketiyle bağlantılı kişiler üzerinde çalışan bir araştırmacı, diasporadaki kişilerin ByLock uygulamasının indirilmesini, yetkililer tarafından Gülen hareketiyle başka bir bağı olmayan bir kişi hakkında soruşturma başlatılması için açık ara en yaygın neden olarak gösterdiklerini belirtmektedir.¹⁶³

Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, ByLock kriterini, Gülen hareketi ile ilişkili olduğu iddia edilen kişilerin mahkum edildiği en önemli kriterlerden biri olarak tanımlamaktadır.¹⁶⁴ İnsan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi

¹⁵⁴ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

¹⁵⁵ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

¹⁵⁶ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

¹⁵⁷ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

¹⁵⁸ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

¹⁵⁹ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023; Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Mazlumder 2 Ekim 2023 ve 23 Aralık; Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

¹⁶⁰ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

¹⁶¹ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023; Türk hukuk sistemi konusunda uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023.

¹⁶² Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

¹⁶³ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

¹⁶⁴ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

Türkiye'de ByLock uygulamasını indirmiş olmanın tek başına mahkumiyetle sonuçlanabileceğini tahmin etmektedir.¹⁶⁵ Türk hukuk uzmanı, mahkemelerin ByLock kanıtlarına dayanan ve diğer kriterlerden en az bir veya daha fazlasıyla desteklenen bir iddianameye karşı 'nadiren karar vereceğini' tahmin etmektedir (bkz. yukarıdaki bölüm 2.1).¹⁶⁶

Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzman, ByLock uygulamasını indiren bir kişinin Gülen hareketinin üyesi veya destekçisi olduğuna dair genel bir varsayım olduğunu belirtiyor. Uzmana göre, uygulamanın indirilmiş olması, Türk yargı makamlarının gözünde mahkumiyet için yeterli bir temel olarak görülüyor. Örnek olarak uzman, mahkemeye sunulan ham verilerin iletişimlerde "şiddet" olarak nitelendirilebilecek (niyet olarak) hiçbir şey bulunmadığını göstermesine rağmen, uygulamanın indirilmesinin Yargıtay ve İstinaf Mahkemesi'nin söz konusu kişiyi suçlaması için yeterli olduğu önde gelen bir hakimin davasından bahsetmektedir. ¹⁶⁷ Türk hukuk uzmanı, mahkemelerin ByLock delillerine dayanan ve diğer kriterlerden (yukarıda bölüm 2.1'de ele alınmıştır) en az bir veya daha fazlası ile desteklenen bir iddianameye karşı nadiren karar vereceğini tahmin etmektedir.¹⁶⁸

Türk siyaset uzmanı, Gülen hareketiyle bağlantılı yasal süreçler hakkında bilgi sahibi olan avukatların verdiği bilgilere dayanarak, bir kişinin ByLock uygulamasını kullanmış ya da indirmiş olmasına dayanan davaların çoğunlukla bitmiş olduğunu tahmin etmektedir. Gülen hareketinin üyesi ve destekçisi olduğu iddia edilen kişileri hedef alan son operasyonları tartışırken uzman, medyada bu operasyonların sürekli olarak sözde "ankesörlü telefon soruşturmaları" ile ilişkilendirildiğini (bkz. yukarıdaki bölüm 1.2.4), ancak bu operasyonların ByLock kullanıcılarının takibine dayandığından "hiç" bahsedilmediğini belirtiyor. Ancak uzman, ByLock ve Bank Asya kriterlerinin (bkz. aşağıdaki bölüm 2.3) hala mahkumiyet kararlarının çoğunda yer alan 'iki unsur' olduğunu da eklemektedir.¹⁶⁹

Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzmanla göre, mevcut davalarda ByLock ile ilgili kanıtlar halen iki farklı şekilde kullanılmaktadır. Birincisi, Türk makamlarının elinde ByLock kullanıcılarının isimlerini içeren bir "ByLock listesi" bulunmaktadır ve bu liste, saklanan bir kişi yetkililer tarafından yakalandığında delil olarak kullanılabilir. İkinci olarak, ByLock ile ilgili deliller, "terör örgütü üyeliği" iddianamesinin esas olarak diğer delillere dayandığı durumlarda ek delil olarak kullanılabilir. Bu durumlarda savcılık, kişinin ByLock kullanıcı geçmişine ilişkin bilgileri güvenlik birimlerinden talep eder. Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzman, ByLock kullanıcı geçmişlerinin sözde "ankesörlü telefon soruşturmalarında" ek delil olarak kullanıldığını belirtiyor. Buna ek olarak, mahkemeler sanığın ailesinden birinin ByLock indirip indirmediğini de incelemiştir, zira örneğin bir koca uygulama ile iletişim kurmak için eşinin telefonunu kullanmış olabilir.¹⁷⁰

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) 26 Eylül 2023 tarihinde *Yüksel Yalçınkaya v. Türkiye* davasına ilişkin kararını açıkladı. Başvurucunun 'suçun maddi ve manevi unsurları bireyselleştirilmiş bir şekilde tespit edilmeden, şifreli mesajlaşma uygulaması ByLock kullanımına dayanarak silahlı terör örgütü üyeliğinden mahkûm edilmesinin' Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 7. Maddesini (*Nulla poena sine lege* veya "kanunsuz ceza olmaz") ihlal ettiğine karar vermiştir. ¹⁷¹ Bu kararın önemi bilgi toplama sürecinde birçok kaynak tarafından tartışılmış olsa da

¹⁶⁵ Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023.

¹⁶⁶ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

¹⁶⁷ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

¹⁶⁸ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

¹⁶⁹ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

¹⁷⁰ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

¹⁷¹ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Yüksel Yalçınkaya v. Türkiye Davası*, 26 Eylül 2023, para. 214-272, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

misyonu çerçevesinde, Türk makamları ve mahkemelerinin karara uygulamada saygı gösterip göstermeyeceklerini göreceğiz.

2.3 Bank Asya'ya para yatırmak veya Bank Asya'da bir banka hesabına sahip olmak

Yukarıda tartışılan ByLock kriterine benzer şekilde, kişinin bir Bank Asya hesabına sahip olması yeni soruşturma ve kovuşturmalara temel teşkil edebilir.¹⁷² Akıncı'ya göre, son güvenlik operasyonlarında Bank Asya ile bağlantılı kişiler hedef alınmıştır.¹⁷³

Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, Bank Asya kriterini, Gülen hareketi ile ilişkili olduğu iddia edilen kişilerin mahkum edildiği en önemli kriterlerden biri olarak tanımlamaktadır.¹⁷⁴ Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzman, ByLock uygulamasının kullanılması veya indirilmesine benzer şekilde, bir kişinin Bank Asya banka hesabına sahip olmasının da 'tek başına delil' olarak değerlendirilebileceğini belirtmektedir. Bu durum, özellikle söz konusu kişinin Fethullah Gülen'in takipçilerine bunu yapmalarını tavsiye etmesinin ardından bankaya para yatırması halinde geçerlidir.¹⁷⁵

Gülen hareketiyle bağlantılı davalar hakkında bilgi sahibi olan avukatların verdiği bilgilere dayanarak, Türk siyaset uzmanı, bir kişinin Bank Asya'da hesabı olduğu gerçeğine dayanan davaların (ByLock kriterine dayanan davalarla birlikte) çoğunlukla bittiğini belirtmektedir. Son dönemdeki güvenlik operasyonlarına ilişkin bilgilerle ilgili olarak uzman, bu operasyonların Bank Asya hesaplarının takibine dayandığından 'hiç' bahsedilmediğini belirtiyor. Ancak uzman, ByLock ve Bank Asya kriterlerinin hala mahkumiyet kararlarının çoğunda yer alan 'iki unsur' olduğunu da ekliyor.¹⁷⁶

Türk siyaset uzmanına göre, Gülen hareketiyle bağlantılı kişiler, hükümetin bankanın kontrolünü ele geçirmek istediği 2013 yılında Bank Asya'yı kurtarmak için bir kampanya başlattı. Hareketin destekçileri bankayı kurtarmak için Bank Asya hesaplarına para yatırma kampanyası başlattı. Bilirkişi, diğer bankalardan Bank Asya'ya yapılan SWIFT işlemlerine eklenen mesajların kampanyayı ve Gülen hareketini destekleyen ifadeler içerdiğini ve bu ifadelerin şu anki iddianamelerde kullanıldığını belirtiyor. Bilirkişi, hem Yargıtay hem de Anayasa Mahkemesi'nde görülen birkaç davada, söz konusu kişinin Bank Asya hesabı varsa ancak kullanılmamışsa veya bankayı kurtarmak için hesaba para aktardıktan sonra parayı bankadan çekmişse, bunun bir terör suçu teşkil etmediğinin tespit edildiğini belirtmektedir.¹⁷⁷

2.4 Gizli tanıkların ve muhbirlerin ifadeleri

Gülen hareketiyle ilişkili oldukları iddiasıyla Türk makamları tarafından soruşturulan kişiler, cezaevinden çıkmak veya ceza indirimi almak için "*etkin pişmanlık*" ilkesine dayanan gizli tanık ifadeleri vermişlerdir.

¹⁷² Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

¹⁷³ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

¹⁷⁴ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

¹⁷⁵ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

¹⁷⁶ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

¹⁷⁷ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

cezalarına çarptırılmışlardır.^{178,179} Ayrıca, Gülen hareketiyle bağlantılı soruşturma veya yasal işlemlerin doğrudan hedefi olmayan kişiler de muhbir olarak hareket etmiş ve yetkililere gönüllü olarak belirli bir kişiyi hareketin üyesi veya destekçisi olarak ihbar eden (isimsiz) tanık ifadeleri vermişlerdir (muhbirler aşağıdaki 5.3 bölümünde de ele alınmaktadır).¹⁸⁰

Akıncı'ya göre, (gizli) tanık ifadelerinde adı geçen kişiler ya da muhbirler tarafından yapılan şikayetler son dönemdeki güvenlik operasyonlarında hedef alınmıştır. ¹⁸¹ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanları, gizli tanıklara dayandırılan ve sıradan vatandaşlara karşı yöneltilen suçlamaların hala yaygın olduğunu belirtmektedir.¹⁸² Bir insan hakları örgütü temsilcisi, Gülen hareketiyle ilgili neredeyse her dava dosyasında bir gizli tanık ifadesinin bulunabileceğini belirtirken¹⁸³ ve bir izleme kuruluşu temsilcisi de Gülen hareketiyle ilgili pek çok davada gizli tanıkların yer aldığını teyit ederken¹⁸⁴, Türk hukuk uzmanı gizli tanık kullanma uygulamasının OHAL döneminde daha yaygın olduğunu tahmin etmektedir. Ayrıca uzman, Gülen hareketiyle bağlantılı olup gizli tanık kullanılan davaların nadir olduğunu, ancak bu uygulamanın halen devam ettiğini tahmin etmektedir. ¹⁸⁵

Çeşitli kaynaklar, Gülen hareketiyle ilişkili kişilere yönelik yasal suçlamalarda gizli tanık ifadelerinin delil olarak kullanılmasının öneminden bahsetmektedir.

Türk insan hakları örgütü, Türk yargı sisteminin genel olarak gizli tanık ifadelerine dayandığını, çünkü bir kişinin "terör örgütü üyeliği" suçlamasıyla yargılandığı davalarda genellikle eldeki tek delilin bu ifadeler olduğunu belirtmektedir.¹⁸⁶ Türk siyaset uzmanı, gizli tanık ifadelerini iddianamede bir şeyleri bir araya getirmek için kullanılan bir "yapıştırıcıya" benzetmektedir.¹⁸⁷ Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir örgütün temsilcisi, bir kişinin yalnızca söz konusu kişi aleyhinde verilen bir gizli tanık ifadesine dayanılarak mahkum edilebileceğini tahmin etmektedir. ¹⁸⁸ Akıncı, gizli tanık ifadelerinin mahkemeler tarafından 'kutsal bir emir' gibi kabul edildiğini ve aksini ispatlamanın çoğu zaman faydasız olduğunu belirtiyor.¹⁸⁹

Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, bir kişinin Gülen hareketiyle ilişkisi olduğu iddiasıyla mahkum edilmesinde gizli tanık uygulamasının çok önemli bir faktör olduğunu belirtiyor. Örneğin, bir gizli tanık bir kişinin bir *sohbet* toplantısına katıldığını iddia eden bir ifade verirse, bu ifadeyi çürütmek çok zordur. Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi'ne göre insanlar Gülen hareketiyle ilişkilendirilmiş ve sadece muhbirlerin verdiği bilgilere dayanılarak soruşturulmuşlardır.

¹⁷⁸ İki kaynak (Türk hukuk uzmanı ve Türk siyaset uzmanı) bir kişinin "etkin pişmanlık" temelinde beraat edemeyeceğini, ancak b i r noktada ceza indirimi almasının veya şartlı o l a r a k serbest bırakılmasının mümkün olduğunu vurgulamaktadır.

¹⁷⁹ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023; Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023; Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

¹⁸⁰ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023; İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023; Bir insan hakları kuruluşunun temsilcisi 3 Ekim 2023.

¹⁸¹ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

¹⁸² Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

¹⁸³ Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

¹⁸⁴ Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir k u r u l u ş u n temsilcisi 3 Ekim 2023.

¹⁸⁵ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

¹⁸⁶ Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023.

¹⁸⁷ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

¹⁸⁸ Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir k u r u l u ş u n temsilcisi 3 Ekim 2023.

¹⁸⁹ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

giderek daha az yaygınlaşmaktadır. Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen askerlerin, başka herhangi bir kritere uymaları gerekmeyebileceğinden, yalnızca ihbarlara dayanılarak mahkum edildiklerini tahmin etmektedir. Ancak kuruluş, ihbarların mahkumiyet kararlarının tek dayanağı olduğu diğer olası vakalar hakkında bilgi sahibi değildir.¹⁹⁰

Kaynaklar ayrıca bir kişinin hangi yollarla gizli tanık olabileceğini de tartışmıştır.

Hem Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanlarına hem de İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne göre, gizli tanıkların ifadelerinin çapraz sorgulanması çok zor olduğundan,¹⁹¹ gizli tanıkların işe alınması ve kullanılması sürecinin istismar edilmesi çok kolaydır.¹⁹²

Bir kişiyi gizli tanık (veya kimliği bilinen bir tanık) olmaya ikna etme süreciyle ilgili olarak, İnsan Hakları İzleme Örgütü bu kişilerin ifade vermeye zorlanıp zorlanmadıklarını doğrulayamıyor, ancak bu ihtimal göz ardı edilemez. İnsan Hakları İzleme Örgütü, kişilerin cezalarının hafifletilmesi veya ailelerinin yargılanmaktan kurtulması için açık veya gizli tanık ifadeleri verdiklerini belirtiyor. Buna ek olarak, tanığın örneğin bir şüpheliye karşı kişisel antipatisi nedeniyle ifade vermiş olabileceği olası istismar vakalarını ortaya çıkaracak şeffaflık veya açık bir süreç bulunmamaktadır.¹⁹³ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanları, bazı vakalarda bireylerin tanıklık yapmaya zorlandıklarını iddia ettiklerini veya ifadelerinin yanlış olduğunu kabul ettiklerini ve bazı tanık ifadelerinin daha sonra bu temelde aktif davalardan çıkarıldığını belirtmektedir.¹⁹⁴

Gizli tanıkların işe alınması ve kullanılması sürecinin keyfi niteliği başka kaynaklar tarafından da vurgulanmaktadır. Türk insan hakları örgütüne göre, soruşturmalar sırasında Türk makamları tarafından Gülen hareketiyle bağlantılı kişilere, yetkililerle bir tür anlaşmaya varmak amacıyla isim vermeleri için baskı yapılmıştır. ¹⁹⁵ Araştırmacı, terörle bağlantılı suçlar nedeniyle soruşturulan kişilerin cezalarında indirim alabilmek için yanlış bilgi vermeye zorlandıklarını ve örneğin sadece 'isim uydurarak' komşularını suçladıklarını belirtiyor. ¹⁹⁶ Neval, Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin durumunu anlatırken, bir kişinin sorgusu sırasında çocuklarını hedef alan olası soruşturmalarla da şantaja maruz kalabildiğini s ö y l ü y ö r .¹⁹⁷

İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne göre, Kürt hareketi ve PKK (kurd. *Partiya Karkerên Kurdistanê*, İng. Kurdistan Workers' Party) ile bağlantılı gizli tanık ifadeleri bağlamında, bir tanığın yüzlerce kişiye karşı aynı anda ifade verdiği ve çok genel nitelikte ifadeler verdiği ve (yetkililerin) bu ifadeleri müzakere etmediği veya sorgulamadığı durumlar olmuştur.¹⁹⁸ Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzman, Gülen hareketi bağlamında yanlış veya yanıltıcı tanık ifadeleri vermenin kolay olduğunu, çünkü yetkililerin hareketle ilgili iddiaları sorgulamadığını belirtiyor. Örneğin, bir gizli tanık, suçlanan kişiyi Gülen hareketiyle bağlantılı bir çevrimiçi sohbet odasına katılırken ilk elden gördüğünü iddia edebilir ve daha sonra bu iddianın aslında ikinci el bilgilere dayandığı ortaya çıksa da

¹⁹⁰ Tutuklu Avukat İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

¹⁹¹ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023.

¹⁹² Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

¹⁹³ İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023.

¹⁹⁴ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

¹⁹⁵ Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023.

¹⁹⁶ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

¹⁹⁷ Neval 25 Mayıs 2023.

¹⁹⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023.

Tanığın genel güvenilirliğinin mahkemeler tarafından sorgulanacağı şüphelidir.¹⁹⁹ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanlarına göre, Türk makamları bir tanığın ifadesinin geri çekilmesi (ya da yanlış olduğunun kanıtlanması) üzerine harekete geçmemekte ve zaten kapanmış olan bir davayı yeniden açıp değerlendirmemektedir.²⁰⁰

Kaynaklar, polis memurlarının belirli bir davanın mahkumiyetle sonuçlanmasını sağlamak amacıyla gizli tanık ifadeleri verdiklerini belirtmektedir.²⁰² Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanlarına göre, polis memurları, davanın zayıf görüldüğü ve yetkililerin söz konusu kişiyi suçtan mahkum ettirmek istediği birçok davada gizli tanık olarak kullanılmıştır.²⁰³ Bir insan hakları örgütü temsilcisi, polisin belirli bir kişiyi mahkum ettirmek için emir alması durumunda, sahte bir gizli tanık ifadesi oluşturmanın genellikle en uygun yöntem olduğunu tahmin etmektedir.²⁰⁴ Türk siyaset uzmanına göre, özellikle Kürt hareketiyle bağlantılı davalarda, gizli tanıklar çoğunlukla polis memurlarıdır. Uzman, bu uygulamanın süreçteki şeffaflık eksikliği nedeniyle mümkün olduğunu ve hem memurların kişisel kazançları hem de üstlerinden aldıkları emirlerle motive edilebildiğini tahmin etmektedir.²⁰⁵

İki bilgili kaynak, hem gizli tanıkların hem de muhbirlerin ifadelerinin toplandığı bir arşivin veya bir 'tanık havuzunun' varlığını doğrulamaktadır.²⁰⁶ Akıncı'ya göre, Gülen hareketini hedef alan soruşturmalar kapsamında *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele* Genel Müdürlüğü (KOM) bünyesinde bir arşiv oluşturulmuş ve burada "etkin pişmanlıktan" yararlanan kişiler ile başka nedenlerle Gülen hareketi ve üyeleri hakkında bilgi verenlerin ifadeleri toplanmıştır. Akıncı, bu arşivde yargılanan kişinin adı ve kimlik numarası ile arama yapılabildiğini ve ülke genelinde kullanıldığını belirtiyor.²⁰⁷ Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzman göre, bu 'tanık havuzu' yeni soruşturmalar bağlamında çapraz kontrole tabi tutuluyor.²⁰⁸

Bir insan hakları örgütü temsilcisine göre, Türk makamları tarafından Gülen hareketiyle ilişkilendirilen kişiler, beraat etmiş ya da cezalarını çekmiş olsalar dahi, Türk makamları tarafından hala hedef alınmaktadır. İnsan hakları örgütü temsilcisi, bu kişilerin *Milli İstihbarat Teşkilatı* (MİT) ve polis, *jandarma* ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin istihbarat birimleri tarafından takip edildiğini ve bu kişilerin muhbir olmaya ikna edilmeye çalışıldığını, örneğin Gülen hareketinin toplantılarına katılan kişilerin isimlerinin yetkililere verildiğini belirtiyor. Kaynak ayrıca, muhbir olmaları karşılığında bu kişilere, örneğin eski işlerine geri dönebilecekleri vaadinde bulunulduğunu belirtiyor.²⁰⁹ Araştırmacı Emine Neval, yetkililerin

¹⁹⁹ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman, 2 Ekim 2023.

²⁰⁰ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanı 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

²⁰¹ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; Bir insan hakları örgütü temsilcisi 3 Ekim 2023; Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

²⁰² Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023;

Bir insan hakları kuruluşu temsilcisi, 3 Ekim 2023.

²⁰³ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

²⁰⁴ Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

²⁰⁵ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

²⁰⁶ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

²⁰⁷ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

²⁰⁸ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman, 2 Ekim 2023.

²⁰⁹ Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

Belirli bir kişiyi şartlı tahliye ile veya davasının yeniden değerlendirilmesine dayanarak serbest bırakmak ve davası yeniden değerlendirilmekte olan kişileri muhbir olarak işe almak.²¹⁰

2.5 Diğer kriterler

Yukarıda listelenen diğer kriterlerle ilgili olarak, bir kişiyi hareketle ilişkilendirmek için bir kriter listesi tartışan kaynaklar, bunların hepsini olmasa da çoğunu hala geçerli olarak tanımlamaktadır.²¹¹ Türk hukuk uzmanına göre bunun tek istisnası, söz konusu kişinin Gülen hareketiyle ilişkili bir sendikaya üye olmasıdır, zira 2021 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) bu kritere ilişkin kararının ardından Anayasa Mahkemesi de 2023 yılı başından itibaren yeni ceza davalarında artık uygulanamayacağına dair bir karar almıştır.²¹² Hem Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi hem de uluslararası uzman, savcılığın mahkumiyet kararı verebilmesi için bir kişinin bu kriterlerden birkaçını yerine getirmesi gerektiğini öne sürmektedir.²¹³

Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, FIDU'nun bir kişiyi Gülen hareketiyle ilişkilendirmek için kullandığı kriterler listesinin içeriğini tartışırken - yukarıda tartışılan ByLock kriteri ve Bank Asya kriteriyle birlikte - Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen kişilerin mahkum edildiği en önemli kriterlerin söz konusu kişinin Gülen hareketiyle bağlantılı bir sendika veya derneğe üye olması, hareketle ilişkili bir kurumda çalışması veya hareketin dini toplantılarına (*sohbetler*) katılması olduğunu belirtmektedir.²¹⁴

Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, (listedeki) iki veya daha fazla kriteri yerine getiren bir kişinin mahkum edilme ihtimalinin yüksek olduğunu, buna karşılık sadece Zaman veya Gülen hareketiyle bağlantılı başka bir gazeteye abone olan veya bir dolarlık banknot bulundurduğu tespit edilen bir kişinin kovuşturmadan ve/veya mahkumiyetten kurtulabileceğini tahmin etmektedir. Örgüt aynı zamanda, Gülen hareketiyle ilişkili olup da listelenen kriterlerden yalnızca birinin geçerli olduğu kişileri bulmanın zor olduğuna dikkat çekiyor. Örneğin, bir kişi Zaman gazetesine abone olmuşsa, bu kişinin Bank Asya'da hesabı olması ve çocuklarını Gülen hareketine bağlı okullara göndermesi de muhtemeldir.²¹⁵

Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzmana göre, ByLock veya Bank Asya dışındaki kriterlerle ilgili olarak, Türk makamları 'bir şeylerin kombinasyonunu' aramaktadır. Örneğin, "ankesörlü telefon soruşturmaları" (bkz. yukarıdaki bölüm 1.2.4) bağlamında yeni bir soruşturma başlatıldığında, yetkililer soruşturulan kişinin Bank Asya hesabı olup olmadığını, ByLock uygulamasını kullanıp kullanmadığını veya kişinin adının "tanık havuzunda" bulunup bulunmadığını kontrol etmektedir (bkz. yukarıdaki bölüm 2.4). Uzman, "ankesörlü telefon soruşturmalarına" adı karışan bir kişinin adının tanık havuzunda da bulunması halinde, bunun kişinin "terör örgütü üyeliğinden" yargılanabileceğine dair güçlü bir belirteç haline geldiğini tahmin etmektedir.²¹⁶

Mazlumder'e göre, artık bir kişi sadece bir gazeteye abone olduğu, bir bankada hesap açtığı ya da (Gülen hareketiyle bağlantılı) bir derneğe üye olduğu için mahkum edilemeyecek. Ancak, "*iltisak ve irtibat*" ilkesine dayanan bir algıya göre, bir kişinin Bank Asya'ya para yatırmış olması, bir sendikaya üye olması veya Gülen hareketinin dini veya diğer faaliyetlerine katılmış

²¹⁰ Neval 25 Mayıs 2023.

²¹¹ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

²¹² Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

²¹³ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023; Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

²¹⁴ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

²¹⁵ Tutuklu Avukat İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

²¹⁶ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

diğer delillerle birlikte 15 Temmuz 2016 darbe girişiminden sonraki toplantılar, söz konusu kişinin suçlu olduğunu kanıtlamak için yeterlidir.²¹⁷

Bir sivil toplum kuruluşu üyesi, örneğin bir kişinin bir muhbir ya da gizli tanık tarafından Gülen hareketi tarafından düzenlenen bir *sohbet* toplantısına katılmakla suçlanması halinde, herhangi bir savcının bu iddiayı görmezden gelmeye ve davayı soruşturmadan kaçınmaya cesaret edemeyeceğini tahmin etmektedir. Aksine, bir sivil toplum kuruluşu üyesi, Türk savcılarının belirli bir soruşturmayı sürdürmek veya soruşturmayı açacak ve örneğin kişinin adının ByLock kullanıcıları, Zaman aboneleri veya Bank Asya'da hesabı olanlar listesinde olup olmadığını öğrenmek için daha fazla kontrol yapacak başka birine devretmek zorunda hissettiklerini ve hatta baskı altında olduklarını tahmin ediyor. Kaynak, Türk mahkemelerinin muhbirler tarafından yapılan herhangi bir iddiayı reddetmesinin düşünülmemeyeceğini, çünkü iddianın gerçek bir ipucu olduğu ortaya çıkarsa, iddiayı atlayan hakim daha sonra hedef alınacağını da sözlerine ekledi.²¹⁸

Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı, diasporadaki insanlara göre, bir bireyin belirli bir otelde ikamet etmiş veya yurtdışına seyahat etmiş olmasının yetkililerin şüphesini uyandırmak için yeterli olabileceğini belirtiyor. Araştırmacı ayrıca diasporadaki kişilerin, bir dolarlık banknot bulundurduğu tespit edilen bir kişinin Türk makamlarının gözünde hareketle bağlantılı olacağı izlenimine sahip olduğunu belirtmiştir. Bu durum, yetkililerin banknotun, kişinin Fethullah Gülen'in sürgünde yaşadığı Pensilvanya'yı ziyaret ettiğini kanıtlayan dini bir 'simge' olduğu önyargısına dayanmaktadır.²¹⁹ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, Türk yetkililerin benzer bir mantık yürüttüğünü belirtmekte ve sadece bir dolarlık banknot bulundurduğu tespit edilen bir kişinin kovuşturmadan veya mahkumiyetten kaçınabileceğini tahmin etmektedir. Ancak, hem Amerika Birleşik Devletleri'ne seyahat etmiş hem de bir dolarlık banknot bulundurduğu tespit edilmiş bir kişi için durum oldukça sorunlu olabilir.²²⁰

3. Gülen hareketi üyesi ve destekçisi olduğu iddia edilen kişileri hedef alan insan hakları ihlalleri

3.1 Güvenlik operasyonlarında hedef alınan kişilere ne oluyor?

Kaynaklar, Gülen hareketiyle bağlantılı güvenlik operasyonlarında hedef alınan kişilerin akıbeti ve gördükleri muamele hakkında hiçbir takip ve dolayısıyla bilgi olmadığını vurgulamaktadır.²²¹ Türk siyaset uzmanı, hareketle bağlantılı bu kişilerin gözden uzak ve dağınık olmaları nedeniyle, onlara ne olduğunu kesin olarak bilmenin zor olduğuna işaret etmektedir.²²² Aynı sorun, Gülen hareketiyle bağlantılı kişilerin ayrımcılığa maruz kalıp kalmadıklarını gözlemlemenin zor olduğunu, çünkü hiç kimsenin hareketle bağlantılı olduğunu açıkça kabul etmediğini belirten uluslararası uzman tarafından da dile getirilmektedir.²²³

İnsan Hakları İzleme Örgütü, genel olarak, Gülen hareketi üyesi ve destekçisi olduğu iddia edilen kişilere yönelik yeni soruşturma ve kovuşturmalar hakkında kamuya açık bilgi bulmanın çok zor olduğunu tahmin ediyor. Buna ek olarak, Türkiye'deki insan hakları örgütleri Gülen hareketiyle ilgili konulardan uzak duruyor ve insanlar bu konuda çalıştıkları takdirde suçlanmaktan korkuyorlar. İnsan Hakları İzleme Örgütü, bu operasyonlarda hedef alınanların akıbetini medya kaynaklarından takip edemediğini, çünkü bu kaynakların herhangi bir bilgi içermediğini belirtiyor.

²¹⁷ Mazlumder 2 Ekim ve 23 Aralık 2023.

²¹⁸ Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

²¹⁹ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

²²⁰ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

²²¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023; Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

²²² Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

²²³ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

gözetililerin temelini oluşturan kanıtlar hakkında spesifik bilgiler. İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne göre, tipik bir vakada, örneğin bir toplamada 30 kişinin tutuklandığına dair bir haber varsa, haber kaynağında hiçbir isim, geçmişlerine dair hiçbir ayrıntı, gözetilene alınanlara ne olduğuna dair hiçbir bilgi yer almıyor ve haberlerde bu vakaların takibi yapılmıyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü, haberlerin propagandaya benzediğini ve "FETÖ" tehdidini vurgulamaya odaklandığını tahmin etmektedir.²²⁴

İfade ve düşünce özgürlüğü ile ilgili konulara odaklanan Türk insan hakları örgütüne göre, Türk sivil toplum grupları Gülen hareketi ile ilişkili kişiler hakkında çok fazla bilgiye sahip değiller çünkü sivil toplum başlangıçta korku nedeniyle bu kişilere ulaşmakta isteksizdi. Kuruluş, Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen kişilerin 'kendi başlarının çaresine bakmak zorunda bırakıldığını' ve cezaevinden tahliye edilen çoğu kişinin tutuklulukları hakkında konuşmak istemediğini tahmin ediyor. Kaynağa göre, hapisten çıkan çoğu kişi bu konuda konuşmuyor, bu nedenle onları takip etmek her zaman kolay olmuyor. Sosyal medya paylaşımlarına göre bazıları ülkeyi terk etmiş, bazıları ise terk etmemiştir.²²⁵

Türk siyaset uzmanına göre, medyada yer alan operasyonlarda hedef alınan kişilerin neden ve ne kadar süreyle gözetilinde tutulduklarını öğrenmek 'imkansız'. Uzman, Gülen hareketiyle bağlantılı kişilerin durumunun Türk makamları tarafından takip edilmesinin 'son derece zor' olduğunu, çünkü hareketin, örneğin, hareketle bağlantılı oldukları iddiasıyla hedef alınan kişilere destek sağlayacak kendi sivil toplum örgütlerinin bulunmadığını belirtiyor.²²⁶

Türk hukuk uzmanı, güvenlik operasyonlarında hedef alınan kişilere nasıl muamele edileceğine dair genel bir tahminde bulunmakta ve Eylül 2023 sonunda Gülen hareketinin hüküm giymiş üyeleri için para topladıkları gerekçesiyle gözetilene alınan 52 kişiyi örnek olarak göstermektedir (bkz. yukarıdaki bölüm 1.2.3). Uzman, tipik olarak, Türk makamlarının bu tür operasyonlarda gözetilene alınanların tamamı hakkında soruşturma başlatacağını ve bunların yaklaşık yüzde 80 ila 90'ının "terör örgütü üyeliği" suçundan yargılanacağını tahmin etmektedir. Buna ek olarak uzman, tutuklu yargılananların oranının (Gülen hareketiyle bağlantılı olmayan) diğer ceza davalarına kıyasla hala daha yüksek olmakla birlikte, haklarında kovuşturma açılan kişilerin çoğunun hala tutuklu yargılandığı 2016-2018 dönemine kıyasla daha düşük olduğunu tahmin etmektedir.²²⁷

3.2 Gülen hareketinin üyeleri ve destekçileri olduğu iddia edilen kişiler insan hakları ihlallerine maruz kalıyor mu?

Bazı bilgilili kaynakların verdiği bilgilere göre, Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen kişiler muhtemelen hala kaçırma, zorla kaybetme, işkence ve diğer kötü muamele gibi ağır insan hakları ihlallerine hedef olmaktadır.²²⁸ Ancak bazı kaynaklar da insanların bu ihlallere 2016 darbe girişimini hemen takip eden yıllara kıyasla daha az maruz kaldığı sonucuna varmaktadır.²²⁹

İnsan Hakları Derneği (İHD), işkence ve kötü muamele iddialarının azalmış olmasına rağmen, derneğe bu tür iddiaları içeren başvuruların gelmeye devam ettiğini belirtmektedir. Örneğin, Gülen hareketiyle 'iltisakı ve irtibatı' olduğu gerekçesiyle tutuklanan kadınların işkence ve kötü muameleye maruz kaldıklarına dair raporlar bulunmaktadır.

²²⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023.

²²⁵ Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023.

²²⁶ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

²²⁷ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

²²⁸ Gergerlioğlu 3 Ekim 2023; İHD 2 Ekim ve 22 Kasım 2023.

²²⁹ Mazlumder 2 Ekim ve 23 Aralık 2023; Bir insan hakları temsilcisi Organizasyon 3 Ekim 2023.

çıplak aramalar ve işkence görenler.²³⁰ DEM Parti milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu'na göre, örneğin adam kaçırmaya, zorla kaybetme ve işkence ve diğer kötü muameleler açısından durum değişmemiştir. Ancak Gergerlioğlu, OHAL'in ilk yıllarında bu tür ihlalleri içeren vakaların sayısının daha yüksek olduğunu tahmin etmektedir.²³¹ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, işkence iddialarıyla ilgili olarak Türkiye'de bazı illerin daha 'kötü şöhretli' olduğunu ve örneğin Ankara, Şanlıurfa, Afyon ve Mersin illerinde bir kişi gözaltına alındığında işkence ve kötü muamelenin 'neredeyse yaygın' bir uygulama olduğunu belirtmektedir.²³² Buna ek olarak, Türk hukuk uzmanı, 'kariyerist' ve 'yozlaşmış' kamu görevlilerinin Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen kişilere kasıtlı olarak 'sert bir şekilde' davrandığını, bunun da özellikle hareketin sözde "yeniden yapılanmasına" karşı yürütülen geniş çaplı polis operasyonlarında kendini gösterdiğini belirtmektedir.²³³ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi de benzer bir noktaya işaret ederek, polisin, örneğin hapistekilere para sağlayan sıradan insanlara karşı ağır silahlı ve geniş çapta duyurulan terörle mücadele operasyonları yürütmek için ek bir mali teşviğe sahip olduğunu belirtmektedir.²³⁴

Mazlumder'e göre, münferit işkence vakaları olması mümkün olmakla birlikte, Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddia edilen kişilere gözaltındayken Türk makamları tarafından sistematik olarak işkence yapılmamaktadır.²³⁵ Bir insan hakları örgütü temsilcisi, 2016 darbe girişimini takip eden yıllarda, Gülen hareketiyle bağlantılı kişilere karşı Türk makamları tarafından özellikle gözaltında ve cezaevlerinde aşağılayıcı muamele, işkence ve kötü muamele yapıldığına dair raporlar olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte, son bir yıl içinde, kaynak tarafından temsil edilen insan hakları örgütü, iddia edilen işkence vakalarına ilişkin herhangi bir bilgi almamıştır. Bu gözleme dayanarak, temsilci Türk polisinin tutumunun değiştiğini tahmin ediyor ve bireysel işkence vakaları veya diğer kötü muamele türleri göz ardı edilemese de, Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen kişilerin sistematik veya yaygın bir şekilde işkenceye maruz kalmasının muhtemel olmadığını ekliyor. Ancak kaynak, yetkililerin mağdurlar ve aileleri üzerinde çok fazla baskı uyguladığına ve bu nedenle işkence ve diğer kötü muamele vakaları hakkında kamuoyu önünde konuşmakta isteksiz olduklarına dikkat çekiyor.²³⁶

Gergerlioğlu, Gülen hareketiyle ilişkili kişileri hedef alan insan hakları ihlallerini tartışırken, kaçırma ve zorla kaybetme olaylarına özellikle dikkat çekmekte ve son zamanlarda rapor edilen vakalara dayanarak, Gülen hareketi ve diğerleriyle ilişkili olduğu iddia edilen kişileri hedef alan zorla kaybetme uygulamasının sona ermediğini tahmin etmektedir.²³⁷ Türk hukuk uzmanı, insanların hem Türkiye'de hem de yurtdışında kaçırılmaya devam ettiğini belirtmektedir.²³⁸ Hem Gergerlioğlu hem de Türk hukuk uzmanı, Koray Vural ve Zeki Oğuz vakalarından en son iki kaçırma ve zorla kaybetme vakası olarak bahsetmektedir.²³⁹ Gergerlioğlu'nun verdiği bilgiye göre, Vural 16 Eylül 2023 tarihinde Tacikistan'ın başkenti Duşanbe'de kaçırılan bir iş adamıdır²⁴⁰ ve Türk medyasında "FETÖ firarisi" olarak tanımlanmaktadır²⁴¹. Oğuz, 16 Eylül 2023 tarihinde İstanbul'da kaçırılan Kürt bir iş adamıdır.

²³⁰ İHD 2 Ekim ve 22 Kasım 2023.

²³¹ Gergerlioğlu 3 Ekim 2023.

²³² Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

²³³ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

²³⁴ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

²³⁵ Mazlumder 2 Ekim ve 23 Aralık 2023.

²³⁶ Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

²³⁷ Gergerlioğlu 3 Ekim 2023.

²³⁸ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

²³⁹ Gergerlioğlu 3 Ekim 2023 (bilgi çevrimiçi olmayan kaynak tarafından derlenen bir rapora dayanmaktadır); Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

²⁴⁰ Gergerlioğlu 3 Ekim 2023 (bilgiler çevrimiçi olmayan kaynak tarafından derlenen bir rapora dayanmaktadır).

²⁴¹ AA (Anadolu Ajansı), 'Türk istihbaratı aranan FETÖ firarisini yurt dışında yakaladı, geri getirdi home', 5 Ekim 2023, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

18 Mart 2023.²⁴² Türk hukuk uzmanı, hem Türk hem de Alman vatandaşı olan Oğuz'un fidye ve/veya şantaj amacıyla kaçırıldığını ve Türk makamlarının sürece dahil olduğunu belirtiyor. Uzman, korku nedeniyle kaçırılma ve zorla kaybedilme vakalarının mağdurların aileleri tarafından sosyal medyada 'nadiren' kamuoyuna duyurulduğunu tahmin ediyor. Uzman, zorla kaybetme vakalarının, kaybedilen kişilerin "aktif pişmanlık" (bkz. yukarıdaki bölüm 2.4) göstermelerinin ardından yeniden ortaya çıkmalarıyla bir sonuca ulaştığını da eklemektedir.²⁴³

İHD, örgüte ulaşan başvurularda, Kürt hareketi ve Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ile bağlantılı kişilerin de dahil olduğu Türkiye cezaevlerindeki tüm siyasi mahkumların kötü muameleye maruz kaldığına dair iddiaların yer aldığını belirtiyor. İHD'ye göre, Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'da (5275/2004)²⁴⁴ mahkumlar lehine sağlanan kolaylıkların hiçbirisi, siyasi faaliyetleri nedeniyle cezaevinde bulunanlara ve farklı örgütlerin militanı olarak hüküm giyenlere sağlanmamaktadır. Örneğin, normal mahpuslar cezalarının daha az bir kısmını cezaevi ortamında çekerken ve suçun türüne göre açık cezaevlerinden ve olası erken denetimli serbestlikten yararlanırken, siyasi faaliyetleri veya militanlıkları nedeniyle cezaevinde bulunan kişiler bu olanaklardan yararlanamamaktadır. İHD, PKK ile ilişkili bireyler gibi siyasi faaliyetleri nedeniyle hapsedilen bireylerin en çok ayrımcılığa uğrayan grup olduğunu ve bu bireylerin tahliyelerinin, yetkililerin (keyfi) söz konusu bireyin 'pişmanlık duymadığı' ve 'aynı faaliyetleri tekrar gerçekleştirebileceği' yönündeki değerlendirmelerine dayanarak ertelenebildiğini belirtmektedir. İHD, dernek tarafından toplanan verilere göre Türkiye'de 651 ağır hasta mahpus ve yaklaşık 1550 hasta mahpus bulunduğunu da ekliyor. İHD, hasta mahpusların tahliye edilmemesinin hem mahpuslar hem de aileleri için işkence anlamına geldiğini, çünkü gerçekten tedaviye ihtiyaçları olduğunda ailelerinden uzakta bulunan yüksek güvenlikli cezaevlerinde kalmak zorunda kaldıklarını belirtiyor.²⁴⁵

Türk siyasi uzman, 2023 yılında gerçekleştiği iddia edilen kaçırma veya işkence vakaları hakkında bilgi sahibi değildir. Uzman, 'iki yıl önce' meydana gelen ve yaklaşık 20 kişinin Türk makamları tarafından kaçırıldığı ve işkence gördüğü bir gözaltı vakasından bahsetmektedir. Bu vakaya dayanarak uzman, Türk makamlarının ve özellikle de MİT'in kaçırma ve işkenceyi içeren *operasyon yönteminin*, hareketle bağlantılı olan ve 2016 darbe girişimini planladığından şüphelenilen kişilere ulaşamaması ve bu kişilerin hukuk dışı yollara başvurulmadan yargılanamamasıyla açıklanabileceğini tahmin ediyor. Uzman bu zorluğu, sıradan bir ilköğretmenin hareketin silahlı operasyonlarından sorumlu kişi olarak görev yapabildiği ve yetkililerin "kimin kim olduğunu" bilemediği hareketin şeffaf olmayan hiyerarşisine bağlıyor.²⁴⁶

²⁴² Oğuz kaynak tarafından Gülen hareketinin bir üyesi olarak tanımlanmamaktadır. Gergerlioğlu 3 Ekim 2023 (bilgi kaynak tarafından derlenen ve internette bulunmayan bir rapora dayanmaktadır).

²⁴³ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

²⁴⁴ 5275/2004 sayılı *Kanun (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun)* Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı'nın yasal bilgi sisteminde ([url](#)) (erişim tarihi 12 Haziran 2024) (Türkçe) mevcuttur. İHD, Hasta Mahpuslarla İlgili İnfaz Yasasında Değişiklik Yapılmasına Dair İnsan Hakları Derneği Önerileri, Kasım 2022, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

²⁴⁵ İHD 2 Ekim ve 22 Kasım 2023.

²⁴⁶ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023. Gülen hareketinin silahlı faaliyetlerinden sorumlu kişinin 'sıradan bir sivil' olabileceği ihtimali Mazlumder tarafından da dile getirilmiştir. Mazlumder 2 Ekim 23 Aralık 2023.

4. Gülen hareketiyle bağlantılı kişilere Türk makamları tarafından yapılan muamele

4.1 Yetkililer idari uygulamalarda ve resmi veri tabanlarında belirli bir bireyi Gülen hareketiyle nasıl ilişkilendiriyor?

"Türkiye: Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi ve İnsan Hakları Savunucuları (İHD) tarafından 2022 yılında yayımlanan "Türkiye: Tasfiye Mağdurları İçin Ülke Yok" başlıklı rapora göre, Kanun Hükmünde Kararnameler kapsamında ihraç edilen kamu görevlileri "fişlendi". Bu süreçte, bu kişilerin *Sosyal Güvenlik Kurumu* (SGK) kayıtlarına "36/OHAL/KHK" kodu eklendi.²⁴⁷ 2016-2018 OHAL döneminde kapatılan kamu kurumlarında istihdam edilen kişiler de benzer şekilde kodlandı.²⁴⁸ Ayrıca, Olağanüstü Hal sırasında Türk makamları, KHK'larla birlikte yayınlanan, ihraç edilen kamu çalışanlarının²⁴⁹ "KHK listelerini" derlemiştir.²⁵⁰ Ömer Faruk Gergerlioğlu, bu kişilerin bir gecede mesleklerinden nasıl ihraç edildiklerini, kişisel kimlik numaralarının internette nasıl yayınlandığını ve bu süreçte nasıl "terörist" olarak damgalandıklarını anlatmaktadır.²⁵¹

Kaynaklar, OHAL döneminde SGK'nın sistemine eklenen sözde "OHAL k o d l a r ı n ı n" sistemde hala görülebildiğini doğruladı.²⁵² Örneğin araştırmacı, Türk makamlarının, örneğin bir kişi iş başvurusunda bulunduğu veya emekli maaşı almaya çalıştığında (emekli maaşı almakla ilgili olarak aşağıdaki 4.8. bölüme bakınız) dahil olmak üzere çok çeşitli farklı bağlamlarda hala farklı "OHAL kodları" kullandığını belirtmektedir.²⁵³ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanlarına göre, bu kodlar nedeniyle 2016-2018 OHAL döneminde ihraç edilen kişiler hala iş bulmakta zorlanabilmektedir. Buna ek olarak, uzmanlar ^{b u} bilgilerin, bir kişi kamu hizmetlerine erişmeye çalıştığında da görülebildiğini tahmin etmektedir.²⁵⁴ Gülen hareketiyle bağlantılı kişilerin istihdam ve kamu hizmetlerine erişmeye çalıştığı durumlarda Türk makamları tarafından "OHAL kodlarının" kullanılması aşağıda ve 4.6, 4.8 ve 5.4.2 bölümlerinde daha ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Gerçekleri araştırma misyonu sırasında, Türk makamlarının OHAL sonrasında ihraç edilen veya haklarında soruşturma veya yasal işlem başlatılan kişilerin SGK kayıtlarına hala benzer kodlar ekleyip eklemediği veya benzer bir amaca hizmet eden başka uygulamalar olup olmadığı tartışılmıştır. Bu bakımdan, kaynakların v e r d i ğ i bilgiler temelinde oluşan tablo tam olarak net değildir. Ancak, çeşitli kaynaklar şu hususları vurgulamıştır

²⁴⁷ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi & İnsan Hakları Savunucuları (İHS), Türkiye: Tasfiye Mağdurlarına Ülke Yok, 2022, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

²⁴⁸ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023; Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023.

²⁴⁹ Neval, özel sektörde çalışanların KHK listelerinde yer almamasına rağmen, isimlerinin kamuya açık olmayan 'diğer gayri resmi listelerde' yer aldığını belirtmektedir. Neval 25 Mayıs 2023.

²⁵⁰ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim; Neval 25 Mayıs 2023.

²⁵¹ Gergerlioğlu 3 Ekim 2023.

²⁵² Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023; Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim; Araştırmacı 2 Kasım 2023; Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023; Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

²⁵³ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

²⁵⁴ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

örneğin kamu sektöründe bir işe başvururken belirli bir bireyin tabi tutulduğu bir 'güvenlik incelemesi sürecinin' önemi.²⁵⁵

Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi'ne göre, OHAL'in sona ermesinden sonra bir kişi terörle ilgili bir suçtan yargılanmış, suçlanmış veya hüküm giymişse, bu durum ulusal e-Devlet bilgi sisteminde görülebilmektedir. Ancak "kara liste", SGK'nın sistemine "36/OHAL/KHK" kodunun eklendiği durumlara kıyasla benzer bir etkiye sahip değildir. Kamu görevlileri hala savcılıktaki bilgileri görebiliyor ve bu bilgileri incelemek için daha fazla 'geçmiş kontrolü' yapma imkanına sahiptir. Ancak potansiyel bir işveren bu bilgileri "OHAL kodları"na benzer bir şekilde göremez (bkz. aşağıdaki bölüm 5.4.2).²⁵⁶ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanlarına göre, Türk makamları artık "KHK listeleri"ne benzer şekilde ihraç edilen kamu çalışanlarının listelerini derleyip yayınlamamaktadır. Ancak yetkililer, OHAL döneminde olduğu gibi, kamu çalışanlarını görevden almak ve tutuklamak için hâlâ yasal araçlara sahiptir.²⁵⁷

Gergerlioğlu'na göre, terörle ilgili suçlardan soruşturma veya kovuşturma g e ç i r e n kişilerin hepsi kayıtlı ve 'kayıt altında'. Gergerlioğlu, bu tür bir geçmişe sahip bir kişinin iş başvurusunda bulunması halinde, e-Devlet sistemi SGK'nın kayıtlarını içerdiği için işverenin 'her şeyi gördüğünü' belirtiyor. Bu temelde Gergerlioğlu, "terörist" olarak etiketlenen bir kişinin hayatın her alanında nasıl ayrımcılığa uğradığını tartışıyor. Bu kişiler işten çıkarılmakta, pasaportlarına el konulmakta (pasaportlar aşağıda bölüm 4.7'de daha ayrıntılı olarak ele alınmaktadır), herhangi bir banka işlemi yapamamakta ve işverenler sistemde kayıtlı statülerini bildikleri için özel sektör bu kişileri işe almamaktadır.²⁵⁸

Kamu kurumları (muhtemel) çalışanlarını incelemek için 2021 yılında çıkarılan *Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu*'nu (7315/2021)²⁵⁹ kullanmaktadır.²⁶⁰ Kanun, ertesi yıl çıkarılan *Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği* (5649/2022) ile değiştirilmiştir.²⁶¹ Çeşitli kaynaklar bu kanunun Türkiye'nin kamu yönetimindeki merkeziliğini teyit etmektedir.²⁶²

Kanunun 4. maddesine göre, "arşiv araştırması" mevcut kayıtlarda yer alan aşağıdaki bilgilere erişim sağlar:

- kişinin sabıka kaydı
- kişinin Türk kolluk kuvvetleri tarafından aranıp aranmadığına ilişkin bilgi
- kişinin yürürlükte olan *bir* kısıtlaması (*bir tahdit*) olup olmadığı hakkında bilgi

²⁵⁵ İHD 2 Ekim ve 22 Kasım 2023; Sivil toplum kuruluşu üyesi 26 Ekim 2023; Araştırmacı 2 Kasım 2023; Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

²⁵⁶ Tutuklu Avukat İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

²⁵⁷ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

²⁵⁸ Gergerlioğlu 3 Ekim 2023.

²⁵⁹ *Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu* (7315/2021), [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

²⁶⁰ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

²⁶¹ *Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği* (5649/2022), [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

²⁶² İHD 2 Ekim ve 22 Kasım 2023; Sivil toplum kuruluşu üyesi 26 Ekim 2023; Araştırmacı 2 Kasım 2023; Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

- kişi hakkında kesinleşmiş herhangi bir mahkeme kararı veya kişi aleyhine kamu davası açılmasının ertelenmesine²⁶³ veya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına²⁶⁴ ilişkin herhangi bir karar olup olmadığına dair bilgi
- kişi hakkında devam eden veya sonuçlanan soruşturmalar veya kovuşturmalar kapsamındaki bilgiler
- kişinin kamu hizmetinden veya memuriyetten çıkarılıp çıkarılmadığına ilişkin bilgi.²⁶⁵

"Güvenlik soruşturması" ile ilgili 5. Maddeye göre, bu soruşturmalar aşağıdaki konulara odaklanmaktadır:

- kolluk kuvvetleri ve istihbarat birimleri tarafından kişinin görev için niteliklerine ilişkin sağlanan bilgiler
- kişinin yabancı devlet kurumları ve yabancılarla ilişkisi
- kişinin bir terör örgütünün veya bir suç örgütünün faaliyetlerine katılıp katılmadığı veya bu örgütlerle irtibatı veya bağlantısı olup olmadığı.²⁶⁶

Yönetmeliğin, müstakbel çalışanları arşiv araştırması ve güvenlik soruşturmasına tabi tutulacak *kurum ve kuruluşlara* ilişkin 4 (d) maddesine göre, bunlar arasında kamu kurumlarının yanı sıra "*milli güvenlik açısından stratejik önemi haiz birim, proje, tesis ve hizmetleri yerine getiren diğer kurum ve kuruluşlar*" da yer almaktadır.²⁶⁷ Bu temelde, kanun sınırlı ölçüde de olsa özel kurumlarda da uygulanmaktadır (bkz. aşağıdaki bölüm 5.4.3).

Araştırmacı, Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'na dayanan uygulamayı 'KHK'ların genişletilmiş bir versiyonu' olarak tanımlıyor ve bu kanunun varlığı nedeniyle uygulamada OHAL'in hala devam ettiğini belirtiyor. ²⁶⁸ İHD, uygulamanın dayandığı kanuna açıkça atıfta bulunmadan, güvenlik soruşturmaları ve geçmiş kontrollerinin kamu çalışanları açısından devam ettiğini ve aile üyelerini de kapsadığını belirtmektedir. Bu uygulama temelinde, kişilerin Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddiası işe alım sürecinde dikkate alınmaktadır. ²⁶⁹

Araştırmacıya göre, bir kişi kamu hizmetinde bir işe başvurduğunda, Gülen hareketi veya başka bir "terör örgütü" ile bağlantılı oldukları iddiasıyla işten çıkarılan kişiler için oldukça zor olduğu ortaya çıkacak olan güvenlik incelemesi sürecini geçmek zorundadır. Süreç boyunca, bireyin "terörizm" ile herhangi bir bağlantısı damgalanmasına yol açıyor ve bireyin güvenlik izni reddediliyor. Buna ek olarak, araştırmacı, belirli bir kararın hangi bilgi kaynağına dayandırıldığı konusunda inceleme sürecini "gizli ve gizemli" olarak tanımlamaktadır.²⁷⁰ Türk siyaset uzmanı, 5649/2022 sayılı yönetmeliğin 9. Maddesinin kimlerin yasaya dayanarak güvenlik incelemesine tabi tutulabileceğinin kapsamını sınırlarken, yasanın 5 (c) Maddesi ve yönetmeliğin 8 (c) Maddesinin sorunlu "bağlantı" (*iltisak*) terimini kullandığını, bunun *da* kamu işverenine sadece kişileri değil, aynı zamanda diğer kişileri de engelleme konusunda serbest bir el verdiğini belirtmektedir.

²⁶³ Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (5721/2004) 171 (5) maddesine dayanmaktadır.

²⁶⁴ Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (5721/2004) 231 (13) maddesine dayanmaktadır.

²⁶⁵ Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu (7315/2021), md. 4, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

²⁶⁶ Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu (7315/2021), md. 5, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

²⁶⁷ Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği [Security Investigations and Archival Araştırma Yönetmeliği] (5649/2022), md. 4 (d), [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

²⁶⁸ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

²⁶⁹ İHD 2 Ekim ve 22 Kasım 2023.

²⁷⁰ Araştırmacı, 2 Kasım 2023.

Gülen hareketine gerçekten bağlı olan ancak hareketle "bağlantılı" olduğu düşünülen herkesin iş bulması engellenmiştir.²⁷¹

Türk hukuk uzmanı, bu uygulamanın yasal dayanağını tartışmaksızın, devlet kurumlarının bir kişiyi işe almadan önce onunla bir mülakat yaptığını belirtmektedir. Bu süreçte kurum, söz konusu kişi hakkında güvenlik kontrolü yapmak üzere Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) ve Emniyet Genel Müdürlüğü'ne danışıyor. Eğer kişi aklanırsa, kurum kişiyi işe alabilir. Uzman, kişinin Gülen hareketiyle herhangi bir bağlantısının olmasının, kamu sektöründeki iş başvurusunun reddedilmesi için bir neden olduğunu da ekliyor. Bu bağlantının cezai bir soruşturma olması gerekmiyor, kişinin KHK ile kapatılan bir okulda okumuş olması bile kişinin kamu sektöründe istihdam edilmemesi için yeterli bir sebep. Bununla birlikte uzman, bazı kamu kurumlarında güvenlik kontrollerinin bu kadar sıkı olmadığını ve örneğin sadece üst düzey pozisyonlarda işe alınan kişilerle sınırlı kalabildiğini de belirtmektedir.²⁷²

Araştırmacı tarafından açıklandığı üzere, güvenlik soruşturması sürecinden geçmek için bir bireyin kayıtlarını inceleyen polisten randevu alması gerekmektedir. İnceleme sürecinde kullanılan veriler, diğerlerinin yanı sıra polis, Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT), söz konusu kişinin mevcut ve eski işverenleri de dahil olmak üzere tüm olası kaynaklardan toplanmaktadır.²⁷³ Bir sivil toplum kuruluşu üyesi, Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun güvenlik soruşturması sürecini 'oldukça masum' bir şekilde çerçevelediğini, ancak kamuda işe alım sürecinin kapsamlı bir şekilde yetkisiz gözetim uygulamalarına, istihbarat arşivlerine ve bilgi sistemlerine dayandığını ve örneğin bireyin aile geçmişi, istihdam kayıtları, yayın abonelikleri, örgüt üyelikleri ve bireyin Türk devletine karşı olumsuz veya düşmanca olduğu düşünülen herhangi bir etkinliğe katılıp katılmadığı gibi bilgilere dayanan profillemeyi içerdiğini belirtmektedir.²⁷⁴

Araştırmacı, Türk makamlarının her bir birey hakkında büyük miktarda veri topladığını, ancak bu verilerin gerçekte nasıl toplandığı ve yönetildiği konusunda kesin bir bilgi olmadığını belirtmektedir. Yetkililerin büyük bir veri tabanına sahip olduğu ve bu veri tabanının İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Enformasyon Bakanlığı da dahil olmak üzere farklı bakanlıklar altındaki tüm devlet kurumları tarafından erişilebilecek şekilde merkezileştirildiği bilinmektedir. Polis ve İçişleri Bakanlığı'na bağlı diğer kurumların yanı sıra Enformasyon Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kurumlar da verilere ulaşabilmektedir. ²⁷⁵ Bir sivil toplum kuruluşu üyesi, güvenlik incelemesinin büyük ölçüde "e-Devlet" in birbirine bağlı bilgi portallarında (e-Devlet) derlenen bilgiler sayesinde kolaylaştığını belirtmektedir. Kaynak, bu portalların kullanımının hesap verebilirliği ve kişisel bilgilerin gizliliğinin büyük endişe yarattığını belirtmektedir. Örneğin, yetkililer, incelenen bireyin farklı derneklere (DERBİS aracılığıyla), sendikalara (SENBİS) ve siyasi partilere (PARBİS) üyeliği veya mensubiyeti ile ilgili bilgilere tam ve sınırsız erişime sahip olup, bu bilgiler daha sonra örneğin Merkezi Ticaret Siciline (MERSİS aracılığıyla) kayıtlı ticari ilişkileri ve işlemleri veya eğitim veya sağlık kayıtları ile çapraz analiz edilebilmektedir.²⁷⁶

Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi'ne göre, eğer bir kişi sadece terörle bağlantılı bir suçtan soruşturuluyorsa veya soruşturulmuşsa, bu durum ulusal e-Devlet veri tabanında görülememektedir²⁷⁷ ve uluslararası uzman da bu bilgilerin SGK'nın sisteminde görülemediğini belirtmektedir²⁷⁸.

²⁷¹ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

²⁷² Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

²⁷³ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

²⁷⁴ Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

²⁷⁵ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

²⁷⁶ Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

²⁷⁷ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

²⁷⁸ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

Araştırmacı, bir kişi hakkında takipsizlik veya beraat kararı verilmişse, geçmiş soruşturmalara ilişkin bilgilerin resmi veri tabanlarında tutulup tutulmadığının bilinmediğini belirtirken,²⁷⁹ Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzman, bu bilgilerin savcılıkta tutulduğuna ve diğer devlet kurumları tarafından talep edilebileceğine ve muhtemelen daha sonraki bir tarihte kullanılabileceğine emin. Uluslararası uzman, bir soruşturmanın kovuşturmayla sonuçlanmaması halinde, sıradan devlet kurumlarının bir soruşturma yapıldığını göremeyeceğini belirtmektedir. Ancak, bir kişi resmi inceleme altına alındığında, soruşturmadan sorumlu kamu görevlileri savcılık da dahil olmak üzere diğer tüm devlet kurumlarıyla temasa geçer ve söz konusu kişi hakkında herhangi bir resmi soruşturma olup olmadığını sorar. Bu süreçte kişi hakkındaki tüm bilgiler, kişinin geçmişte karşılaşmış olduğu olası soruşturmalara ilişkin bilgiler de dahil olmak üzere, soruşturmadan sorumlu yetkililere sunulacaktır.²⁸⁰

Uluslararası uzmana göre, bir soruşturmanın kovuşturmayla sonuçlandığı durumlarda, belirli bir bireyin durumu, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilen durumlardan daha zordur, çünkü kovuşturma kararı diğer yetkililer tarafından yargı görevlilerinin Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddia edilen bireyleri ciddiye aldığı bir göstergesi olarak görülebilir. Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzmana göre, bireyin "terör örgütü üyeliği" ile ilgili davalarda verilen hem takipsizlik hem de beraat kararları, örneğin bireyin "terör örgütüyle iltisak ve irtibatı" ile ilgili diğer soruşturmalar için temel teşkil edebilir. Uzman, geçmiş soruşturmaları, yetkililerin yeni soruşturmalara başlatması için potansiyel malzeme olarak bireyi gittiği her yerde takip eden bir 'gölge' olarak tanımlamaktadır.²⁸¹

4.2 Yetkililer, bir kişinin Gülen hareketi ile bağlantılı akrabaları olup olmadığını öğrenebilecek araçlara sahip mi?

Kaynakların verdiği bilgiler, Türk makamlarının, uygun gördükleri takdirde, Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddia edilen akrabalarıyla aralarında bir bağ kurmak amacıyla herhangi bir kişinin aile geçmişini kontrol etmek için hem yasal²⁸² hem de teknik²⁸³ araçlara sahip olduğunu göstermektedir.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, belirli bir kişinin geçmişi hakkında bilgi edinmenin Türk makamları için kesinlikle kolay olduğunu, çünkü yargı üzerinde uygulanan sıkı siyasi kontrol nedeniyle Türkiye'de hiçbir mahkemenin bu bilgileri vermeyi reddedemeyeceğini belirtmektedir.²⁸⁴ Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzmana göre, yeni bir ceza soruşturması başlatıldığında, Türk makamları suçlanan kişiyle ilgili her türlü bilginin dava dosyasına eklenmesini istemekte ve bireyin özel hayatın gizliliği ve veri koruma hakkı 'tamamen göz ardı edilmektedir'.²⁸⁵ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, Türkiye'de bireyin özel hayatının gizliliği hakkının çok zayıf olduğunu ve bu durumun yetkililerin belirli bir kişiyle ilgili tüm geçmiş bilgilerine erişmesini mümkün kıldığını belirtmektedir.²⁸⁶ Bir insan hakları örgütü temsilcisi, bu konuyu daha ayrıntılı olarak ele almaksızın, Türkiye'de

²⁷⁹ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

²⁸⁰ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

²⁸¹ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

²⁸² Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023; İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023; Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

²⁸³ Türk hukuk sistemi konusunda uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Bir sivil toplum kuruluşu üyesi 26 Ekim 2023.

²⁸⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023.

²⁸⁵ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

²⁸⁶ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

İçişleri Bakanlığı, belirli bir kişinin statüsünün kontrol edilebildiği bir sisteme sahiptir.²⁸⁷

Yukarıda Bölüm 4.1'de ele alındığı üzere, bir kişi kamu sektöründe bir işe başvurduğunda, Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu (7315/2021) temelinde güvenlik soruşturması sürecinde aile geçmişi kontrol edilmektedir. Bir sivil toplum kuruluşu üyesine göre, e-Devlet sistemi üzerinden merkezileştirilen güvenlik soruşturması süreci, sadece doğrudan soruşturmaya tabi tutulan bireyin değil, aynı zamanda aile üyelerinin ve akrabalarının bilgilerini de içermektedir.²⁸⁸ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, daha genel anlamda verilerin mevcudiyeti hakkında yorum yaparken, belirli bir bireyin evlilik ve diğer aile geçmişine ilişkin bilgilerin resmi veri tabanlarında bulunabileceğini belirtmektedir. Bireyin dosyası resmi sistemde açıldığında, dosyada ebeveynleri, çocukları ve kardeşleri hakkında bilgi bulunmaktadır.²⁸⁹

Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzman, Türk makamlarının bir bireyin kişisel bilgilerini talep ettiklerinde, aileleri hakkında da benzer bilgileri istediklerini belirtmektedir. Örneğin, yetkililer bir kişinin ByLock verilerini talep ettiklerinde aynı verileri ailesi için de talep etmektedirler. Bu uygulama nedeniyle, aile üyelerinin Gülen hareketi ile verilerde görülebilen bir bağlantısı varsa, onlar hakkında da kovuşturma başlatılabilir.²⁹⁰

4.3 Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen kişilerin çocukları veya diğer aile üyeleri ve akrabaları Türk makamları tarafından hedef alınıyor mu?

Aile üyeleri ve akrabaları, aile üyelerinin Gülen hareketi ile ilişkili olduğu iddiası nedeniyle Türk makamları tarafından korkutulmuş²⁹¹ ve işten çıkarma,²⁹² mallarına el koyma,²⁹³ 'adli taciz'²⁹⁴ ve kovuşturma²⁹⁵ dahil olmak üzere idari ve yasal tedbirlere maruz bırakılmıştır. Ayrıca, Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen kişilerin çocukları ve diğer aile üyeleri, kamu sektöründe iş başvurusunda bulunurken ayrımcılığa maruz kalabilmektedir.²⁹⁶

Araştırmacı, Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'na (7315/2021) (bkz. yukarıdaki bölüm 4.1) dayanarak, bir kişinin kamu hizmetinde bir işe başvurması halinde, kişinin "terörizm" ile herhangi bir bağlantısının damgalanmasına ve kişinin güvenlik izninin reddedilmesine yol açabileceği bir güvenlik incelemesi sürecinden geçmesi gerektiğini belirtmektedir. Araştırmacıya göre, kişinin kendisinin söz konusu örgütlerle herhangi bir bağı ya da ilişkisi olmamasına rağmen, babası Gülen hareketi ya da PKK üyesi olarak etiketlendiği için güvenlik izni reddedilebiliyor. Ayrıca, bazı aile üyeleri de ihraç edilen bir kişiyle olan bağlantıları nedeniyle ihraç edilmiştir.²⁹⁷

²⁸⁷ Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

²⁸⁸ Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

²⁸⁹ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

²⁹⁰ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

²⁹¹ Akademik araştırmacı 8 Haziran 2023. Yukarıda bölüm 2.4'te tartışıldığı üzere, yetkililer bir bireyi ailelerini hedef almakla tehdit ederek (gizli) tanık olmaya ikna edebilir.

²⁹² Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023.

²⁹³ Akademik araştırmacı 8 Haziran 2023.

²⁹⁴ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

²⁹⁵ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

²⁹⁶ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; Gergerlioğlu 3 Ekim 2023; İHD 2 Ekim ve 22 Kasım 2023; Araştırmacı 2 Kasım 2023.

²⁹⁷ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

Gülen hareketinin örgütlenmesi ve faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olan akademik araştırmacı, akrabaları Gülen hareketiyle ilişkilendirme mantığının muhtemelen yakın aile ve suçlanan kişinin ebeveynleri ve kardeşleriyle sınırlı olduğunu tahmin etmektedir.²⁹⁸ Gülen hareketini diasporada inceleyen araştırmacı, bu mantığın geniş aileyi kapsamadığını, zira Gülen hareketinin büyüklüğü nedeniyle Türk makamlarının kuzenler gibi geniş aile üyelerinin peşine sistematik bir şekilde düşmesinin 's o n derece pratik' olmayacağını belirtmektedir.²⁹⁹

Ancak diğer bazı kaynaklar, amcalar, kuzenler ve kayınbiraderler gibi geniş aile üyelerinin de Türk makamları tarafından hedef alındığını anlatmaktadır.³⁰⁰ Örneğin, Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi, bazı durumlarda bireylerin, amcalarının bir "terör örgütü" ile bağlantısı nedeniyle görevden alındığı veya suçlandığı gerekçesiyle yetkililer tarafından hedef alındığını belirtmektedir.³⁰¹

Akademik araştırmacıya göre, Gülen hareketinin işleyiş biçimi nedeniyle, bir aile biriminin babası ya da kocası harekete yoğun bir şekilde dahil ol mu ş s a , karısı ve çocuklarının da dahil olması her zaman söz konusudur ve örneğin reşit olmayan çocukların h a r e k e t t e n 'k o p m a s ı ' çok sıra dışı bir durumdur. Bununla birlikte, Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen bir bireyin diğer akrabaları da Türk makamları tarafından 'adil oyun' olarak görülmüştür.³⁰²

Türk siyaset uzmanı, Türk makamları tarafından Gülen hareketiyle ilişkilendirilen bir kişinin anne-babası, kardeşleri, amcaları ve kuzenleri de dahil olmak üzere 'herhangi bir akrabasının' hala kovuşturmaya uğrayabileceğini belirtiyor. Uzman, bu bağlamda, 2016 darbe girişiminden hemen sonraki yıllarda durumun daha keyfi olduğunu ve son iki üç yıl içinde Türk hukuk sisteminde Gülen hareketiyle bağlantılı davaların işlenmesinin sistematik hale getirilmesinin bu uygulamayı azalttığını tahmin etmektedir. Bununla birlikte, yetkililer hala işlerine geldiğinde farklı aile üyelerini keyfi bir şekilde hedef alma ve yargılama takdirine sahiptir. Bu bağlamda uzman, "iltisak" (terör örgütüyle bağlantı) kavramının Yargıtay tarafından tanınmasının önemini vurgulamaktadır; zira bu kavramın gerçekte ne anlama geldiği ve neleri içerdiği konusunda bir açıklık b u l u n m a d ı ğ ı n d a n Türk hukuk sisteminde keyfilik yaratmaktadır.³⁰³

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanlarına göre, Gülen hareketiyle bağlantılı bir bireyin akrabalarının hangi mantıkla hedef alındığı duruma göre değişmektedir.³⁰⁴ Bazı kaynaklar, soruşturulan veya kovuşturulan bireyin hareket içinde üst düzey bir pozisyona sahip olduğu durumlarda hedef almanın aile içinde daha da genişlediğini tahmin etmektedir.³⁰⁵ Ancak AB Delegasyonundaki uzmanlar, söz konusu akrabanın Türk toplumunda önemli bir konumda olması halinde, bu kişinin yetkililer tarafından 'dokunulmamasının' da mümkün olduğunu belirtmektedir.³⁰⁶ Neval'e göre, kişisel servet bir rol oynayabilir

²⁹⁸ Akademik araştırmacı 8 Haziran 2023.

²⁹⁹ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

³⁰⁰ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023 (kayınbiraderler); Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023 (kuzenler dahil geniş aile üyeleri); Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023 (amcalar ve kuzenler).

³⁰¹ Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir k u r u l u ş u n temsilcisi 3 Ekim 2023.

³⁰² Akademik araştırmacı 8 Haziran 2023.

³⁰³ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

³⁰⁴ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

³⁰⁵ Neval 25 Mayıs 2023; Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023; Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

³⁰⁶ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

rolü de vardır. Bir kişinin parası varsa, yetkililer bu parayı almak için söz konusu kişi hakkında soruşturma açabilir.³⁰⁷

Kaynaklar, aile üyelerinin ve akrabaların yetkililer tarafından hedef alınmasını çok keyfi olarak nitelendiriyor.³⁰⁸ Araştırmacıya göre, diasporadaki insanlar, her iki ebeveynin veya büyük çocukların hedef alındığı pek çok hikaye paylaşıyor. Bununla birlikte, sadece bir aile üyesinin veya eşlerden sadece birinin, genellikle kocanın hedef alındığı birçok hikaye de var. Buna ek olarak araştırmacı, birçok vakada yetkililerin, çocukları ülkeyi terk etmiş ebeveynler gibi aile üyelerini, 'birincil ilgi alanına giren kişiye' ulaşamadıkları gerekçesiyle hedef aldıklarını belirtiyor. ³⁰⁹ Bu uygulama, yetkililerin aile üyelerini tutuklayıp "rehine" olarak tutabildiğini belirten Türk siyaset uzmanı tarafından da tartışılmaktadır.³¹⁰

Akıncı'ya göre, Gülen hareketiyle ilişkili oldukları iddiasıyla mahkum edilen kişilerin aile üyeleri ayrımcılığa uğramıştır. Kamu sektöründe çalışan akrabaları terfi edememiş, çocukları da kamu sektöründe, özellikle de ordu, polis ya da yargıda iş bulamamış olabilir. ³¹¹ Türk siyaset uzmanı, bir kişinin babasının ya da erkek kardeşinin Gülen hareketi üyesi olduğu iddiasıyla mahkum edildiğinin güvenlik soruşturması sürecinde ortaya çıkması halinde, bunun kişinin kamu sektöründe istihdam edilme şansını 'dramatik bir şekilde' azaltacağını tahmin etmektedir.³¹² Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi, Gülen hareketiyle bağlantılı kişilerin çocuklarının herhangi bir kamu pozisyonu için seçilemeyebileceğini, ancak özel alanda iş bulabileceklerini belirtmektedir.³¹³

İki kaynak, bazı kamu kurumlarının Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin çocuklarını işe alabildiğini, ancak bunun her zaman geçerli olmadığını söylüyor. ³¹⁴ Türk hukuk uzmanına göre, bazı kamu kurumlarında güvenlik soruşturması çok sıkı değil ve bazıları Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin çocuklarını herhangi bir sorun olmadan istihdam edebiliyor. Ancak ordu veya TÜBİTAK gibi diğer kurumlarda (*Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu*, İng. TÜBİTAK) ya da Aselsan ve Havelsan gibi önde gelen şirketlerde işe alım kuralları çok katıdır ve örneğin bu kurum ve şirketler hareketle ilişkili kişilerin çocuklarını işe almamaktadır.³¹⁵ Uluslararası uzmana göre, Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin çocukları yetkililer tarafından hedef alınabilir, ancak bu sadece gayriresmi bir şekilde gerçekleşmektedir. Uzmana göre, Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin çocuklarının devlet kurumları tarafından herhangi bir sorun yaşanmadan istihdam edildiği vakalar olmuştur. Ancak diğer durumlarda durumları farklı olabilir.³¹⁶

Yukarıda tartışıldığı üzere İHD, güvenlik soruşturması ve geçmiş araştırması uygulamasının kamu sektöründe devam ettiğini ve Gülen hareketi ile ilişkili kişilerin aile üyelerini de kapsadığını belirtmektedir. İHD, bu uygulama nedeniyle çocukların kamu sektöründe iş bulmakta zorlanabileceğini belirtiyor. ³¹⁷ Araştırmacıya göre, Türkiye'de

³⁰⁷ Neval 25 Mayıs 2023.

³⁰⁸ Neval 25 Mayıs 2023; Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

³⁰⁹ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

³¹⁰ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

³¹¹ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

³¹² Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

³¹³ Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023.

³¹⁴ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Türk Hukuk Uzmanı 4 Ekim 2023.

³¹⁵ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

³¹⁶ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

³¹⁷ İHD 2 Ekim ve 22 Kasım 2023.

Genel olarak, öğrenciler eğitim kurumları tarafından bir güvenlik incelemesi sürecine tabi tutulmamaktadır. Polis ve askeri okullar bu konuda bir istisna teşkil etmektedir, zira bu kurumlara kabul edilmek için güvenlik soruşturmasından geçmek gerekmektedir. Araştırmacı, askeri ve polis kurumlarındaki öğrencilerin güvenlik soruşturması sürecine ilişkin özel bir yasa olduğunu belirtmektedir.³¹⁸ Türk hukuk uzmanı, Gülen hareketiyle bağlantılı kişilerin çocuklarının devlet tarafından 'kara listeye' alındığını ve askeri ve polis akademileri gibi belirli okullara girişlerinin engellendiğini belirtmektedir.³¹⁹

Bazı kaynaklar, Gülen hareketi ile ilişkili olduğu iddia edilen kişilerin çocuklarının veya eşleri gibi diğer aile üyelerinin kamu hizmetine girmesini engellemek için özellikle memuriyet sınavından bahsetmektedir.³²⁰

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanlarına göre, hareketle ilişkili bir kişinin çocuğu devlet memurluğu sınavına girip yazılı aşamadan sözlü aşamaya iyi bir puanla geçerse, çocuk sadece geçmişi nedeniyle sözlü sınavda 'başarısız' olabilir, başka bir deyişle diskalifiye edilebilir.³²¹ Ömer Faruk Gergerlioğlu'na göre de bir kişi, örneğin anne-babasından biri ya da eşi OHAL döneminde hedef alınmışsa ya da akrabalarından biri Kürt siyasetinde yer alıyorsa, geçmişi nedeniyle memuriyet sınavının sözlü sınav ya da mülakat aşamasında 'başarısız' olabiliyor. Gergerlioğlu, kişilerin memuriyet sınavında 'başarısız' olmalarına ilişkin olarak, kişinin annesinin Gülen hareketine bağlı bir okulda aşçı olarak çalışmış olması veya kişinin kardeşinin Gülen hareketine bağlı bir okuldan mezun olması gibi başka örneklerden de bahsetmektedir.³²² Akıncı'ya göre, bir kişi memuriyete başvururken, bir yakınının adli ve idari soruşturmaya maruz kalmış olması nedeniyle 'elenebilmektedir'.³²³

Bir izleme kuruluşunun temsilcisi, ebeveynleri terörle ilgili suçlardan yargılanan veya hükümeti eleştiren muhalefetin bir parçası olan çocukların durumunu anlatırken bazı devlet akademilerindeki ayrımcılıktan bahsetmektedir. Temsilci, 2016'daki başarısız darbe girişiminden önce bile hükümet muhaliflerinin çocuklarının damgalandığını belirtiyor. Örneğin, Adalet Bakanlığı'na bağlı Adalet Akademisi'nin aday seçim süreci, kişinin yıllar önceki kayıtlarının kontrol edilmesine dayanıyordu. Eğer kişinin babası eleştirel muhalefetin bir parçasıysa, bu durum kişinin kabul edilme şansını etkiliyordu. Temsilciye göre, Adalet Akademisi'nde yazılı ve sözlü bir giriş sınavı var. Kişi bu sınavlarda yüksek puan alsa bile etnik veya dini geçmişi devlet tarafından sorunlu görüldüğü için 'başarısız' olabiliyor. Temsilci, bunun yaygın bir uygulama olduğunu ve öğretmen, hakim, savcı ya da bürokrat olmak isteyen bir kişi için de geçerli olduğunu söylüyor. Kişinin ebeveynlerinin hangi partiye oy verdiğ i bilgisi de dahil olmak üzere kişinin tüm geçmişi kontrol ediliyor. Uygun olmayan geçmişe sahip kişiler en iyi üniversitelerde eğitim almış olsalar bile başarısızlığa uğramakta ve yerlerine daha az yetenekli kişiler seçilmektedir.³²⁴

Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi'ne göre, bir çocuğun ebeveynleri hareketin üyesiye ve hüküm giymiş veya ihraç edilmişse, çocuk bazı haklarından mahrum kalacaktır. Çocuk

³¹⁸ Araştırmacı 2 Kasım 2023. Bkz. Türkiye Cumhuriyeti, *Polis Meslek Eğitim Merkezleri Giriş Yönetmeliği* (2008), [url](#) (Türkçe) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

³¹⁹ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

³²⁰ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; Gergerlioğlu 3 Ekim 2023.

³²¹ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

³²² Gergerlioğlu 3 Ekim 2023.

³²³ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

³²⁴ Türkiye'deki insan hakları durumu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023.

burs alamaz ve bazı sosyal girişimlerden yararlanamaz. Çocuk kovuşturmayla uğramayacak ancak bazı sosyal hizmetlerden yararlanamayacaktır. Ayrıca, "Tasfiye Mağdurlarına Ülke Yok" raporuna atıfta bulunan kuruluş, "tasfiye edilen" kamu görevlileri ve ailelerinin üniversiteye kabul ve harç ücretleri konusunda ayrımcılığa uğradığını belirtmektedir.³²⁵ Türk hukuk uzmanı, Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin çocuklarının, tüm öğrencilerin hakkı olan burs ve yardımlardan mahrum bırakıldığını belirtmektedir.³²⁶ Neval, ebeveynlerinin Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddiası nedeniyle yetkililerin bir çocuğun ilköğretim veya yükseköğretim bursunu iptal etmesinin mümkün olduğunu söylemektedir.³²⁷

4.4 Yetkililer Gülen hareketi ile ilişkili kadınlara nasıl davranıyor?

Diasporada Gülen hareketi ile ilişkili kişilerin durumunu inceleyen araştırmacıya göre, yetkililer kadınlara erkeklerden farklı davranmamaktadır.³²⁸ Türk hukuk uzmanı ve Kanun Hükmünde Kararname Mağdurları Platformu temsilcisi, Türk makamlarının gösterdiği hoşgörü açısından kadınlara ve erkeklere nasıl davranıldığı konusunda bir fark olmadığını belirtmektedir. Aksine, kadınlar sadece kadın oldukları için kamu görevlilerinin elinde daha fazla acı çekmektedir.³²⁹ Genel olarak terörle ilgili suçlarla itham edilen kadın ve erkeklerle ilgili olarak, bir izleme kuruluşunun temsilcisi, suçlamalarla ilgili olarak kadın ve erkekler arasında bir fark görmemiştir.³³⁰

Gülen hareketinin örgütlenmesi ve faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olan akademik araştırmacı, erkeklerin hareket içinde kadınlardan daha fazla liderlik rolüne sahip olmaları nedeniyle yetkililer tarafından daha fazla hedef alınmış olabileceklerini düşünmektedir, ancak araştırmacı genel olarak kadınlara ve erkeklere farklı muamele edildiğinin farkında değildir. Bununla birlikte, akademik araştırmacı, erkeklerin pratikte hepsi evli olduğu için, soruşturmayla dahil olacak bir eşleri olduğunu belirtmektedir. Eğer koca hareket içinde orta düzey bir pozisyona sahipse, karısı da aynı derecede savunmasız olabilir.³³¹

Neval, Gülen hareketinin bir aile hareketi olduğunu belirtmektedir. Türkiye bağlamında, bazı kadınların hareket içinde kocalarından daha yüksek bir konuma sahip olabilmelerine rağmen, yetkililerin erkeklere odaklanma eğiliminde olduğunu görmektedir.³³²

Buna ek olarak, bazı kaynaklar kadınların gözaltında ve cezaevi sisteminde karşılaştıkları sert muameleyle dikkat çekmekte,³³³ yukarıda da belirtildiği üzere, Türkiye'den bir hukuk uzmanı ve KHK Mağdurları Platformu temsilcisi, kadınların kadın olmaları nedeniyle, örneğin toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağduru olmaları nedeniyle, kamu görevlilerinin elinde daha fazla acı çekebileceklerini tahmin etmektedir.³³⁴

Türk hukuk uzmanı, kadınların tutuklandıklarında çıplak arama gibi aşağılayıcı muamelelere maruz kaldıklarını görmektedir. Uzman, ağır hamile kadınların, yasaların açıkça yasaklamasına rağmen sürekli olarak tutuklanıp cezaevine gönderildiğini belirtiyor. Bu kadınlar, cezaevi görevlileri tarafından korunurken hastanelerde doğum yapmaya zorlanmakta ve doğum yaptıktan sonra derhal cezaevine geri gönderilmektedir. Annelerin zorla doğum yaptırıldığı durumlar olmuştur.

³²⁵ Tutuklu Avukat İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

³²⁶ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

³²⁷ Neval 25 Mayıs 2023.

³²⁸ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

³²⁹ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

³³⁰ Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023.

³³¹ Akademik araştırmacı 8 Haziran 2023.

³³² Neval 25 Mayıs 2023.

³³³ Neval 25 Mayıs 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

³³⁴ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

Gülen hareketiyle bağlantıları nedeniyle evlat edindikleri çocuklardan ayrıldılar. Türk hukuk uzmanına göre, kadınlar gözaltında kötü muameleye maruz kalmıştır. Kanun Hükmünde Kararname Mağdurları Platformu, gözaltındayken hamile kalan ve bazıları doğum yapmak zorunda kalan 12 kadın hakkında bilgi sahibidir. Kadınlar ayrıca polis memurlarıyla oral seks yapmak gibi başka eylemlerde zorlanmıştır.³³⁵

Araştırmacı, yetkililerin Gülen hareketiyle ilişkili kadınlara, özellikle de çocuklu kadınlara karşı herhangi bir hoşgörü göstermemesinin diaspora arasında büyük bir şikayet kaynağı olduğunu belirtiyor. Diaspora arasında, kadınların çocuklarıyla birlikte hapsedildiği ve bu durumun onları tek başlarına hapsedildiklerinden daha tehlikeli bir duruma soktuğu anlatılıyor. Bu durum özellikle emziren kadınlar için geçerli olup, bu durumda çocuklar çoğunlukla diğer anneleriyle birlikte hapisanede kalmaktadır. Ancak araştırmacı, cezaevindeki ölümcül hasta kadınlarla ilgili hikayeler olsa da, cezaevinde muhtemelen bir o kadar da hasta erkek olduğunu belirterek, kadınların durumunun diasporada daha fazla sempati toplamak için nasıl vurgulanabileceğinden bahsetmektedir.³³⁶ Türk insan hakları örgütü, Türkiye'deki cezaevlerinde kötü muamelenin hem erkekleri hem de kadınları nasıl etkilediğinden bahsetmektedir.³³⁷ Türk cezaevi sisteminde kadınlara ve erkeklere nasıl davranıldığına ilişkin olarak, bir izleme kuruluşunun temsilcisi, cezaevindeyken özel ihtiyaçları olabilecek kişilerin bulunduğunu ve bunların karşılanamayabileceğini belirtmektedir.³³⁸

Neval, kadınların cezaevindeyken fiziksel tacize ve çıplak aramaya maruz kaldıklarını belirtiyor. Cezaevindeki harekete bağlı kadınlardan bahseden Neval, bazı çocukların anneleriyle birlikte cezaevinde olduğunu ve bazen annelerin cezaevinde doğum yaptığını belirtiyor. Neval, 6 yaşından küçük çocukların anneleriyle birlikte cezaevinde kaldığını, çünkü genellikle babaların gözaltında olduğunu ve bazen akrabaların bu çocuklarla ilgilenmek istemediğini belirtiyor. Türk cezaevi sistemindeki kötü koşullara değinen Neval, çocukların ihtiyaç duyduğu pek çok şeyin cezaevi yöneticileri tarafından karşılanmadığını söylüyor. Gülen hareketiyle bağlantılı kişilerle ilgili olarak, yeni doğum yapmış annelerin alternatif cezalar alabilmelerine (yani hapse girmemelerine) rağmen, Gülen hareketindeki kadınların gözetim altında doğum yaptıklarını ve yeni doğan bebekleriyle doğrudan hapisaneye döndüklerini söylüyor.³³⁹

Kadınların Gülen hareketiyle ilişkilendirilme biçimlerine ilişkin olarak araştırmacı, kadınların hem kendi hem de eşlerinin faaliyetleri temelinde hareketle ilişkilendirilebileceklerini belirtmektedir. Erkekler kadar çok sayıda kadın da hareket içinde aktifti. Kadınların ille de işadımı ya da üst düzey devlet memuru olması gerekmiyordu, ancak örneğin kadın öğretmenler, akademisyenler, gazeteciler ve ev kadınları hareketle ilişkilendiriliyordu. Araştırmacıya göre, bir kadın sadece kocasının hareketle bağlantısı olduğu için hareketle ilişkilendirilebilir, ancak bu her zaman böyle olmayabilir. Kadının ağları ve aile bağları da önemli olabilir. Örneğin, üyeleri Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın destekçileri olarak bilinen bir aileden gelen bir kadın, Türk toplumunda bu kadar açık bir şekilde konumlanmamış bir aileden gelen bir kadına göre daha iyi bir konumda olabilir.³⁴⁰

4.5 Mahkemeler münferit davaları vaka bazında mı değerlendiriyor?

İnsan Hakları İzleme Örgütü, sosyal medyadaki bilgilere dayanarak, benzer suçlamalarla karşı karşıya olan kişiler bağlamında, bazı kişilerin diğerlerine göre daha iyi kararlar alabildiğini ve mahkemelerin çelişkili kararlar verdiğini gözlemlemektedir.

³³⁵ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

³³⁶ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

³³⁷ Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023.

³³⁸ Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023.

³³⁹ Neval 25 Mayıs 2023.

³⁴⁰ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

Yargıtay veya Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu kararlar. İnsan Hakları İzleme Örgütü, bu konuda teyit edilmiş bir bilgiye sahip olmamakla birlikte, insanların mahkum edildiği tek bir standart yokmuş gibi görüldüğünü belirtmektedir.³⁴¹

Avukat Özcan Akıncı'ya göre, hemen hemen aynı delillere dayanılarak bir kişinin beraat ettirilmesi ve diğerinin mahkum edilmesi mümkündür. Akıncı, birçok mahkeme kararında beraat gerekçelerinin diğerlerinde mahkûmiyet gerekçesi olarak kabul edildiğini belirtiyor. Akıncı, "terör örgütü üyeliği" (Madde 314) ile ilgili içtihadın belirsiz olduğunu, çünkü suç tanımının *Yargıtay* kararları temelinde oluşturulduğunu ve uygulanmasına ilişkin standart bir yol bulunmadığını belirtmektedir. Akıncı, *Yargıtay*'ın emsal kararlarının her davada farklı yargıçlar ve mahkemeler tarafından farklı yorumlanabileceğini de belirtmektedir.³⁴²

Ancak Akıncı, yukarıda belirtilenleri göz önünde bulundurmakla birlikte, *Gülen* hareketine üye olmakla suçlanan kişilerin dahil olduğu davaların bireysel bazda görüşüldüğünü iddia etmenin mümkün olmadığını da belirtmektedir. Mahkemeler siyasi güdümlü kriterlere göre hareket etmek ve örneğin *ByLock* uygulamasını indirmekle suçlanan tüm kişileri aynı 'sepete' koymak zorunda kalmıştır.³⁴³ Benzer şekilde, Türk hukuk uzmanı da *Gülen* hareketiyle bağlantılı davaların büyük ölçüde bireysel olarak görüşülmediğini ve içtihadın 'kes, kopyala, yapıştır' tekniğine dayandığını belirtmektedir. Ancak davaların küçük bir kısmında mahkemeler farklı davranabilmektedir. Uzman, bu açıdan *Gülen* hareketiyle bağlantılı davalar ile diğer ceza d a v a l a r ı arasında açık bir fark olduğunu belirtmektedir.³⁴⁴

Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi, Türkiye'nin çok iyi hakim ve savcılara sahip olduğunu, ancak işlerini yapamadıklarını gözlemlemektedir. Temsilci, mahkemelerin rolünün münferit davaları vaka bazında incelemek olması gerektiğini ve şu anda bunu yapmadıklarını belirtmektedir.³⁴⁵

Akıncı, davaları bağımsız olarak görüşen ve aksi yönde karar veren hakimlerin cezai soruşturmalara hedef olduğunu, rütbelerinin düşürüldüğünü ve/veya zorunlu olarak görevlerinden alındıklarını ve hatta bazılarının çeşitli gerekçelerle görevden ihraç edildiğini belirtiyor.³⁴⁶ Bir sivil toplum kuruluşu üyesi, *Gülen* hareketiyle bağlantılı davaları bireysel olarak değerlendirmeye karar verecek ve işlenen suçlara ilişkin gerçekten somut kanıt veya delil arayacak hakim veya savcılarının kendilerini çok hassas bir konumda bulacaklarını belirtmektedir. Örneğin, kararları genel çizgiden sapan bir hakim, kolaylıkla bir karalama kampanyasının hedefi haline gelebilir ya da tenzili rütbe veya başka bir ile ve/veya daha düşük bir pozisyona tayin dahil olmak üzere doğrudan veya gizli idari cezalara ve aşırı durumlarda idari soruşturmalara maruz kalabilir.³⁴⁷

4.6 KHK'lar kapsamında ihraç edilenlerin eski işlerine d ö n m e l e r i m ü m k ü n o l d u m u ?

"Türkiye: Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi ve İnsan Hakları Savunucuları (İHD) tarafından 2022 yılında yayınlanan "Türkiye: Tasfiye Mağdurları İçin Ülke Yok" raporuna göre, KHK'lar kapsamında ihraç edilen memurlar ve diğer kamu çalışanları 'süresiz ve kalıcı' olarak

³⁴¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023.

³⁴² Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

³⁴³ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

³⁴⁴ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

³⁴⁵ Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023.

³⁴⁶ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

³⁴⁷ Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

kamu hizmetinden çıkarılır'.³⁴⁸ Yukarıda Bölüm 4.1'de tartışıldığı üzere, bu sürece dahil olan sözde "OHAL kodları" hala SGK'nın sisteminde yer almaktadır ve ³⁴⁹ "terörizm" ile herhangi bir bağlantısı olan bir kişi bir kamu kurumunda çalışmak için başvurduğunda diskalifiye edilecektir.³⁵⁰ *Olağanüstü Hal* (2016-2018) döneminde kamu çalışanlarının ihraç edilmesiyle ilgili olarak, *Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu*'na bu ihraçların iptali için 127.292 başvuru yapılmış ve bunların 17.960'ı kabul edilmiştir.³⁵¹ Mazlumder yukarıdaki rakamlara atıfta bulunarak ihraç edilenlerin yaklaşık yüzde 15'inin daha sonra *görevlerine* iade edildiği sonucuna varmaktadır. ³⁵² Ancak diğer bazı kaynaklar, bir kişi eski görevine iade edilse bile, bu kişinin eski görevine dönmesinin her zaman kolay olmadığını vurgulamaktadır.³⁵³

Türk siyaset uzmanı, ihraç edilen memurların çoğunun memuriyete geri dönemediğini belirtmektedir. Bazı durumlarda, söz konusu kişi OHAL Komisyonu'ndan bir karar veya OHAL kararını iptal eden bir idare mahkemesi kararı almışsa bu mümkün olmuştur. Ancak, ikinci durumda bile belirsizlik söz konusudur.³⁵⁴ Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi, OHAL Komisyonunun, ilgili kişinin mahkeme kararı olmaksızın veya soruşturma ya da kovuşturma olmaksızın ihraç edildiği işe iade davalarında keyfi bir şekilde olumsuz kararlar verdiğini belirtmektedir.³⁵⁵ Akıncı'ya göre, OHAL Komisyonu 'siyasi irade' tarafından belirlenen koşullar altında karar vermiştir. Bu nedenle uzun bir geciktirme sürecinin ardından başvuruların neredeyse tamamını reddetmiştir. Bu kararlara karşı idari dava açılmış, ancak idare mahkemeleri başvuruları bizzat OHAL Komisyonu tarafından formüle edilen neden ve gerekçelerle reddetmiştir.³⁵⁶ Araştırmacı, bir kişinin rüşvet ödeyerek OHAL Komisyonu tarafından göreve iade edilebileceği 'kapalı kapılar ardında gizli bir ticaret' yapıldığına dair söylentilerden bahsetmektedir.³⁵⁷

İHD'ye göre, başlangıçta herhangi bir yargı kararı veya yasal süreç olmaksızın işlerinden ihraç edilen yaklaşık 15.000 kişi daha sonra yargı makamları tarafından beraat ettirilmiş olsa da, işlerine geri dönememişlerdir. Bu kişiler banka hesabı açamamakta veya kredi alamamakta ve yakınlarından destek alarak ekonomik zorluklarla baş etmek zorunda kalmaktadır.³⁵⁸ Barış için Akademisyenler ile ilişkili kişilerle ilgili olarak araştırmacı, 12 Kasım 2023³⁵⁹ tarihi itibarıyla KHK'lar kapsamında ihraç edilen 377 akademisyenden 158'inin (idari yargıda) dava açtığını belirtmektedir.

³⁴⁸ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi & İnsan Hakları Savunucuları (İHS), Türkiye: No Country for the Purge Victims, 2022, s. 2, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

³⁴⁹ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023; Avukatlar Heyetindeki Uzmanlar Avrupa Birliği'nden Türkiye'ye 15 Ağustos ve 3 Ekim; Araştırmacı 2 Kasım 2023; Türk insan hakları kuruluşu 5 Ekim 2023; Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

³⁵⁰ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

³⁵¹ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, *Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Faaliyet Raporu 2017 - 2022*, [t.y.], s. 1, [url](#) [The Wayback Machine aracılığıyla erişildi] (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

³⁵² Mazlumder 2 Ekim ve 23 Aralık 2023.

³⁵³ İHD 2 Ekim ve 22 Kasım 2023; Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023; Araştırmacı 2 Kasım 2023.

³⁵⁴ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

³⁵⁵ Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi, 3 Ekim 2023.

³⁵⁶ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

³⁵⁷ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

³⁵⁸ İHD, 2 Ekim ve 22 Kasım 2023.

³⁵⁹ Kaynak, BirGün, 'Akademisyenler göreve dönemiyor', 12 Kasım 2023, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024)'deki bilgileri alıntılanmaktadır.

mahkemeler) beraat etmiş ve göreve iade edilmişken, sadece 49'u işe geri dönmüştür. Araştırmacı, ihraç edilen bazı akademisyenlerin beraat ettikten sonra geri dönmek istediklerini, bazılarının ise dönmeliklerini belirtmektedir. Yaşananlardan sonra, geçmişte damgalandıkları üniversitelerdeki görevlerine geri dönmeleri zor.³⁶⁰ Bir izleme kuruluştan temsilcisi, fakültelerine geri dönebilen akademisyenlerin bazılarının sorunlarla karşılaştığını, bazılarının ise karşılaşmadığını belirtiyor. Bazı durumlarda insanlar sokakta yürürken onları fark etmemiş gibi davranıyor. Barış için Akademisyenler ile ilişkili kişilerle bağlantılı intihar vakaları ve başka nedenlerle ihraç edilen kişilerin vakaları da olmuştur.³⁶¹

Bir insan hakları örgütü temsilcisine göre, eğer bir kişi idare mahkemesinde işe iade davası açmak istiyorsa, öncelikle OHAL Komisyonu'na başvurması gerekiyordu ve OHAL Komisyonu'ndan bir karar çıkması yıllar alabiliyordu. Örneğin, OHAL Komisyonu'nun kararının olumsuz olduğu bir vakada, kişi idare mahkemesine dava açabilmek için beş yıl boyunca bu kararı beklemiştir. Kaynak, idare mahkemelerine açılan davaların halen derdest olabileceğini belirtiyor. En az bir vakada, Anayasa Mahkemesi ilk derece idare mahkemesinin bir kişiyi görevine iade etmesine hükmetmiş, ancak idare mahkemesi Anayasa Mahkemesi'nin kararına uymamıştır.³⁶²

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanlarına göre, Gülen hareketi ya da Barış için Akademisyenler ile bağlantılı çok az sayıda kişi eski pozisyonlarına geri dönebilmiştir. Uzmanlar bu kişilerin hala iş bulmakta zorlandıklarını ve genellikle özel sektörde farklı türde satış işlerinde istihdam edildiklerini tahmin ediyor. Bu değerlendirme, ihraç edilen ve Gülen hareketi ya da Barış için Akademisyenler ile ilişkilendirilen kişilerin büyük çoğunluğunun iş bulamadığı önceki yıllardaki duruma dayanmaktadır.³⁶³

Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzmana göre, idare mahkemeleri nezdinde açılan davalarda başarı oranının düşük olması, yani kamu görevlilerinin işten çıkarılmalarına karşı başarılı bir şekilde itirazda bulunamamaları, bu kişilerin özel sektörde istihdam edilme imkanlarını da etkilemektedir. İşveren, sosyal güvenlik sisteminden kişinin bir terör örgütüyle bağlantısı nedeniyle işten çıkarıldığını görmektedir (bkz. aşağıdaki bölüm 5.4.2). Uzmana göre, işveren Gülen hareketi geçmiş olan çok sayıda kişiyi istihdam ederse, kendileri de Gülen hareketiyle bağlantılı kişilere yardım etmekten veya harekete sempati duymaktan yargılanabilir.³⁶⁴

4.7 Gülen hareketi ile ilişkili bir kişinin pasaporta erişimi var mı?

Hâlihazırda, Gülen hareketiyle bağlantılı kişilerin pasaportlarına yönelik idari yasak kaldırılmıştır.³⁶⁵ Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzmana göre, daha önce ihraç edilen kamu görevlilerinin pasaportları kategorik olarak iptal edilmekteydi. Bu, Olağanüstü Hal kapsamında çıkarılan bir hükme dayanıyordu.³⁶⁶ Türk hukuk sistemine göre

³⁶⁰ Researcher 2 Kasım 2023.

³⁶¹ Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023.

³⁶² Bir insan hakları örgütü temsilcisi, 3 Ekim 2023.

³⁶³ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

³⁶⁴ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

³⁶⁵ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

³⁶⁶ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023. Ayrıca bkz. rapor "Türkiye: Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi ve İnsan Hakları Savunucuları (İHS) tarafından 2022 yılında yayınlanan "Türkiye: Tasfiye Mağdurları İçin Ülke Yok" başlıklı raporda, ihraç edilen kamu görevlilerinin

Anayasa Mahkemesi'nin 14 Temmuz 2021 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan ve bu tarihten bir yıl sonra yürürlüğe giren 2019/114 E. 2021/36 K. sayılı kararı ile yasak tamamen kaldırılmıştır.³⁶⁷ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi'ne göre, 2021 yılından bu yana pasaport verilmesine ilişkin kısıtlamalar kademeli olarak gevşetilmiş ve Gülen hareketi ile bağlantılı kişilerin pasaport almaları ve ülkeyi terk etmeleri daha mümkün hale gelmiştir.³⁶⁸

Her ne kadar kategorik idari yasak kaldırılmış olsa da, kaynaklar Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin pasaport almaya çalışırken karşılaştıkları diğer yasal ve idari engellerden bahsediyor.

Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzman, halihazırda 'genel kuralın', ihraç edilen kamu görevlilerinin, gözaltında değillerse ve seyahatlerini yasaklayan bir mahkeme kararı yoksa pasaport alabilmeleri olduğunu belirtiyor. Soruşturma veya kovuşturma altında olanlar bile pasaport alabilmektedir. Ancak bazı durumlarda pasaportlar yine de devlet yetkilileri tarafından şartlı olarak alıkonulabiliyor. Uzman, hem Anayasa Mahkemesi'nin hem de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM), bir kamu görevlisi görevden alınmış olsa bile, idari bir kararla pasaport verilmesinin sınırsız bir süre için yasaklanmasının, söz konusu kişi hakkında bir ceza davası yoksa, demokratik bir toplumda gerekli bir önlem olarak görülemeyeceğini belirten kararlar verdiği işaret etmektedir. Bu kararlara dayanarak, idari kararlara dayalı seyahat yasaklarına idare mahkemelerinde başarıyla itiraz edilmiştir.³⁶⁹

Uluslararası uzman, Türk makamlarının uluslararası seyahatleri yasaklamasının iki yolu olduğunu belirtmektedir: söz konusu kişi hakkında cezai adli işlem başlatılması ya da idari bir karar alınması. Eğer bir kişi hakkında adli işlem başlatılırsa, mevcut pasaportu kapsamında seyahat yasağı olduğu için ya da kendisine yeni bir pasaport verilmeyeceği için seyahat edemez. Uzman, terörle ilgili birçok davada, ceza yargılamasına dayalı yasakların, mahkeme kararıyla kaldırılana kadar uygulandığını ve bunun genellikle nihai karardan önce gerçekleşmediğini de sözlerine ekliyor. Ayrıca İçişleri Bakanlığı, söz konusu kişinin 'ulusal güvenliğe' tehdit oluşturduğunun iddia edildiği durumlarda pasaport yenilemeyi reddeden idari kararlar almaya devam etmektedir.³⁷⁰

Diğer kaynaklar pasaport alma uygulamasının daha fazla kısıtlama içerdiğini belirtmektedir. Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, halen soruşturma altında olan veya yargılanan kişilerin pasaport alamadığını belirtiyor. Ancak, Gülen hareketi ile bağlantılı oldukları gerekçesiyle terörle bağlantılı suçlardan hüküm giymiş ve cezalarını çekmiş olanlar şu anda pasaport alabilmektedir. Bununla birlikte, "genel güvenlik" açısından risk teşkil ettiği düşünülen kişilerin pasaport alamaması ve Türk istihbaratının bu belirlemeyi önceden belirlenmiş bir kılavuz olmadan yapması nedeniyle, bir kişinin pasaport alıp alamayacağı hala öngörülebilir değildir.³⁷¹

Türk hukuk uzmanına göre, Anayasa Mahkemesi'nin idari pasaport yasaklarını kaldırma kararına rağmen (yukarıya bakınız), İçişleri Bakanlığı hala on binlerce kişinin pasaportunu yasaklıyor ve seyahat etmelerini engelliyor. Uzman iki konudan bahsetmektedir

pasaport veya seyahat belgesi almak. Bkz: Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi & İnsan Hakları Savunucuları (İHS), Türkiye: No Country for the Purge Victims, 2022, s. 11, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

³⁶⁷ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

³⁶⁸ Tutuklu Avukat İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023. "Türkiye: Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi ve İnsan Hakları Savunucuları (İHS) tarafından 2022 yılında yayınlanan "Türkiye: Tasfiye Mağdurlarına Ülke Yok" raporunda, ihraç edilen kamu görevlilerinin pasaport veya seyahat belgesi alamadıkları belirtilmiştir. Bkz: Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi & İnsan Hakları Savunucuları (İHS), Türkiye: Tasfiye Mağdurlarına Ülke Yok, 2022, s. 11, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

³⁶⁹ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

³⁷⁰ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

³⁷¹ Tutuklu Avukat İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

İçişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan 'resmi belgeler' (idari kararlar), bunlardan ilki yaklaşık 50.000, ikincisi ise yaklaşık 30.000 kişinin pasaportunu iptal etmiştir. Hapis cezalarını çekmiş kişilerle ilgili olarak uzman, bu kişilerin çoğunun pasaportu olmadığını ve pasaport almak için başvurmaları halinde haklarında yeni bir soruşturma başlatılacağını belirtiyor. Ayrıca uzman, ihraç edilen kamu görevlilerinin ve Gülen hareketiyle bağlantılı olarak soruşturulan kişilerin, resmi bir kısıtlama olmamasına rağmen pasaport almakta 'zorluklarla' karşılaştığını belirtiyor. Uzman, yetkililerin pasaport almak için başvuru sürecini devam ettiremediği ve sürecin durduğu vakalar olduğunu söylüyor.³⁷²

Diasporada Gülen hareketiyle ilişkili kişiler üzerine çalışan araştırmacıya göre, teknik olarak, Gülen hareketiyle ilişkili bir kişi, hakkında devam eden bir dava yoksa veya takipsizlik kararı almışsa ya da cezasını çekmişse pasaport alabilmeli ve Türkiye'den yasal yollardan çıkışı yapabilmelidir. Ancak diasporadaki bazı kişiler, yasal süreçlerden geçmiş bir kişinin pasaport almasının aslında mümkün olmadığını söylüyor. Diasporadaki kişiler, Türk bürokratların ve devlet görevlilerinin işleri 'ayak sürüyerek' yürütmek ve Gülen hareketiyle ilişkili kişiler tarafından yapılan başvuruların hiçbir zaman işleme konulmamasını sağlamak için her türlü yolu kullandıklarını iddia ediyorlar. Araştırmacı bu durumun özellikle pasaport ve ülkeden çıkış vizeleri için geçerli olduğunu belirtiyor.³⁷³

Türk hukuk uzmanı, sadece beraat eden ya da mahkeme tarafından takipsizlik kararı verilen kişilerin pasaport alabildiğini belirtmektedir.³⁷⁴ Yine Türk siyaset uzmanına göre, Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen bir kişi, soruşturmanın takipsizlik kararıyla sonuçlanması halinde pasaport alabilmektedir. Ancak uzman, İçişleri Bakanlığı'nın pasaport verilmesine keyfi olarak karar verdiğini düşünmektedir.³⁷⁵

Bir insan hakları örgütü temsilcisine göre, Türk makamları, Kanun Hükmünde Kararnameler kapsamında ihraç edilenlerin pasaportlarını yenilemek için yaptıkları taleplerle ilgilenmeyi reddediyor. Örneğin, bir kişi yetkililerden herhangi bir yanıt almadan birkaç kez yenileme başvurusunda bulunmuş olabilir.³⁷⁶ Türk hukuk uzmanı, pasaportların verilmesinden sorumlu makam olan Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün bir pasaport başvurusunu aldıktan sonra altı gün içinde yanıtlaması gerektiğine işaret etmektedir. Aksi takdirde başvuru otomatik olarak reddedilmiş sayılır. Yetkililer cevap vermezse, başvuru sahibinin sonraki altı gün içinde idare mahkemesine şikayette bulunması gerekir ve idare mahkemesinin bir dava hakkında karar vermesi birkaç yıl sürebilir, bu da pratikte başvuru sahibinin pasaport almasını mümkün kılmaz.

³⁷⁷

4.8 Gülen hareketi ile ilişkili bir kişinin sosyal güvenlik yardımlarına ve emeklilik maaşına erişimi var mı?

Bazı kaynaklar Gülen hareketiyle ilişkili olmanın sosyal güvenlik yardımı veya emekli maaşı alma olasılığını nasıl etkilediğini tartışmıştır. Bu konuları tartışan kaynaklar, özellikle emekli maaşı alma konusunda bir miktar farklılık göstermektedir.

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanlarına göre, eğer bir kişi SGK kayıtlarında OHAL koduna sahipse, bu kod (ve o kişinin

³⁷² Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

³⁷³ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

³⁷⁴ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

³⁷⁵ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

³⁷⁶ Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

³⁷⁷ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

OHAL d ö n e m i n d e ihraç edilmiştir) kişi sosyal hizmetlere erişmeye çalıştığında kesinlikle görülebilir ve bu nedenle bu hizmetlere erişimi kısıtlanabilir. ³⁷⁸

Araştırmacı, ihraç edilen bireylerin durumunu genel olarak tanımlarken, Türk makamlarının "OHAL kodları "nı, örneğin bir kişi iş başvurusunda bulunduğunda veya emeklilik başvurusu yapmaya çalıştığında, çok çeşitli farklı bağlamlarda nasıl kullanmaya devam ettiğini anlatıyor. Araştırmacıya göre, hala işten çıkarılan ve normal haklarından yararlanamayan çok sayıda insan var. Kaynak, örneğin, engelli bir çocuğun ebeveynlerinin işten çıkarıldığı ve çocuğun özel tıbbi desteğinin kesildiği ve çocuğun öldüğü bir vakadan bahsediyor. Araştırmacıya göre, ihraç edilenlerin ve ailelerinin sağlık hizmetlerine erişimlerini kaybettikleri benzer pek çok vaka var. Ancak Mayıs 2023 seçimlerinden önce hükümet bu aileler için bazı sağlık destekleri sağlamaya karar verdi. ³⁷⁹

Gergerlioğlu'na göre, "terörist" olarak etiketlenen bir kişi hayatın her alanında ayrımcılığa uğruyor. KHK'larla ihraç edilen bir kişi, engelli bir çocuğun annesi ya da babası olarak başvursa dahi sosyal yardımlardan yararlanamıyor. ³⁸⁰ Neval, ismi "KHK listelerinde" yer alan kişilerin genellikle yetkililerle iletişime geçmekten kaçındığını ve bu listelerde yer alan bir kişinin Türk hükümetinden veya devlet kurumlarından "hiçbir şey talep edemediğini" belirtiyor. Neval, özel ihtiyaçları olan çocuklara devlet yardımının verilmediği vakalar olduğunu belirtmektedir. ³⁸¹

Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi'nin "Tasfiye Mağdurlarına Ülke Yok" raporunda (bkz. yukarıda), birinci dereceden bakıcıları (anne-baba, çocuk, damat ve gelin gibi) KHK'larla ihraç edilen engellilerin sosyal bakım fonlarından yararlanamadıkları belirtilmektedir. Ayrıca, KHK'lar ile ihraç edilenler, eşleri ve çocukları, dar gelirli için Genel Sağlık Sigortası'ndan ve engellilere sunulan sosyal haklardan yararlanamamaktadır. ³⁸² Yine bir insan hakları örgütü temsilcisine göre, KHK'larla ihraç edilen kişiler sağlık hizmetlerine erişimde engellerle karşılaşmaktadır.³⁸³ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, özellikle eşleri Gülen hareketiyle bağlantılı olan kişilerin maruz kaldığı ayrımcılık sorulduğunda, bu kişilerin herhangi bir sorunla karşılaşmadan sağlık hizmetlerinden yararlanabildiğini belirtmektedir. Ancak, belirli bir 'sosyal girişimden' yararlanmaya çalışırken ve örneğin kredi başvurusunda bulunurken ayrımcılığa uğramaktadırlar. Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, Gülen hareketiyle bağlantılı kişileri hedef alan bu tür ayrımcılığın ve sosyal yardımların mevcudiyetiyle ilgili ayrımcılığın Şubat 2023 depremlerinden sonra da gözlemlendiğini ekliyor. ³⁸⁴ Neval'e göre, Mart 2023 depreminden sonra, bazı yerlerde KHK listelerindeki kişilerin otellerde (acil konut olarak hizmet veren) ikamet etmelerine izin verilmediğine dair raporlar vardı.³⁸⁵

Bir sivil toplum kuruluşu üyesi, Türkiye'deki sosyal yardım sisteminin adil olmadığını ve desteğin zaten asgari düzeyde olduğunu belirtmektedir. Hem sağlık hizmetleri hem de sosyal yardımlarla ilgili olarak, bu hizmetlerin Gülen hareketiyle ilişkili kişilerden açıkça esirgenmesi pek olası değildir. Bununla birlikte, hareketle ilişkili kişilerin 'güçlü bir

³⁷⁸ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

³⁷⁹ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

³⁸⁰ Gergerlioğlu 3 Ekim 2023.

³⁸¹ Neval 25 Mayıs 2023.

³⁸² Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023. Bkz: Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi & İnsan Hakları Savunucuları (HRD), Türkiye: No Country for the Purge Victims, 2022, s. 9-10, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

³⁸³ Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

³⁸⁴ Tutuklu Avukat İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

³⁸⁵ Neval 25 Mayıs 2023.

vatandaşlar olarak'. Ayrıca, Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik kriz nedeniyle hizmetlerde yaşanan büyük gerilemeden de etkilenmektedirler.³⁸⁶

İl yönetimleri tarafından kontrol edilen sosyal yardım fonlarıyla ilgili olarak, bir sivil toplum kuruluşu üyesi, il yetkililerinin insanların mali durumlarına ilişkin istatistiki bilgilere göre bu desteği sağladıklarını iddia etmelerine rağmen (sosyal güvenlik ödemelerinde yer alan) takdir yetkisinin çok keyfi olduğunu söylüyor. Bu yardımın Türkiye kökenlilere öncelik vermek amacıyla neredeyse sistematik olarak mülteci ya da göçmenlerden esirgendiği bilindiğinden, kaynak, bu fonların Gülen hareketiyle ilişkili kişiler için kolay erişilebilir olacağını şüpheli olduğunu tahmin ediyor. Ayrıca, özellikle muhalefetin kontrolündeki belediyeler, Gülen hareketiyle yakından ilişkili olduğu bilinen kişilere açıkça yardım eli uzatmıyor. Kaynak, örneğin muhalefetin kontrolündeki İstanbul büyükşehir belediyesinin, Gülen hareketi geçmişi olduğu iddia edilen bir kişinin sosyal hizmetlere başvurması halinde, söz konusu kişi herhangi bir yasal takibata karışmamış olsa bile 'diken üstünde' olacağını düşünüyor.³⁸⁷

Diasporada Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin durumunu inceleyen araştırmacıya göre, ister beraat ederek ister cezalarını çekerek olsun, yasal süreçten geçen kişiler emekli maaşlarını alabiliyorlar, çünkü bu onların yasal hakkı. Ancak diaspora arasında bu kişilerin "yeşil kart" (durumu en iyi olmayan bireylere sunulan genel sağlık sigortası anlamına gelmektedir)³⁸⁸ alamadıkları konuşulmaktadır. Araştırmacı bu kısıtlamanın yasal olarak uygulanmadığını, ancak örneğin bürokratların ve devlet görevlilerinin başvuruları kasıtlı olarak işleme koymamasıyla ilgili olduğunu belirtiyor.³⁸⁹ (Benzer 'ayak sürümeler' pasaport verilmesi bağlamında da tartışılıyor, bkz. yukarıdaki bölüm 4.7).

Uluslararası uzman, bir kişinin resmi kayıtlarında geçmiş soruşturma veya kovuşturmanın bulunmasının, kişinin sosyal güvenlik hakkını etkilemediğini belirtmektedir. Uzmana göre, bir kişi emekli maaşı veya (diğer) sosyal güvenlik yardımlarını almak için gerekli şartları yerine getiriyorsa, Gülen hareketiyle ilişkisi olduğu iddiası nedeniyle bu haktan mahrum bırakılmaz. Ancak uzman, sosyal güvenlik yardımı alabilmek için kişinin resmi olarak istihdam edilmesi ve sosyal güvenlik sistemine dahil olması gerektiğini belirtiyor. Örneğin, kişi ihraç edildikten sonra resmi bir iş bulamazsa, emekliliğe hak kazanmak için resmi bir şekilde çalışamayabilir ve ihraç edilen birçok kamu görevlisi ihraç edildikten sonra kayıt dışı olarak çalışmıştır. Dolayısıyla, Gülen hareketiyle ilişkili kişiler bu dolaylı yolla sosyal güvenlik sisteminin dışında bırakılmaktadır.³⁹⁰

Alınan emekli maaşının miktarını etkileyen benzer bir dinamik de Akıncı tarafından ele alınmaktadır. Akıncı, (Gülen hareketiyle ilişkili) kişilerin KHK'lar kapsamında ihraç edilmeleri nedeniyle rütbe ve derecelerini kaybettiklerinden, en düşük seviyeden emekli olmaya zorlandıklarını (ve sadece temel emekli maaşı aldıklarını) belirtmektedir. Akıncı, bu kişilerin eski rütbe ve derecelerine göre hak edecekleri emeklilik gelirinden mahrum bırakıldıklarını tahmin ediyor. Akıncı, temel emekli maaşının bir kişiyi geçindirmeye yetmediği Türkiye'de

³⁸⁶ Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

³⁸⁷ Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

³⁸⁸ Dünya Bankası Yeşil Kart Programını 1992 yılında başlatılan ve Ocak 2012'de Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından yönetilen Türkiye'nin genel sağlık sigortası programına entegre edilen 'yoksullar için primsiz bir sağlık sigortası programı' olarak tanımlamaktadır. Dünya Bankası, Evrensel Kapsama Doğru: Türkiye'nin Yoksullar için Yeşil Kart Programı, Ocak 2013, s. 1-2, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024). Ayrıca bkz, Türkiye Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye'de Sosyal Güvenlik, [t.y.], [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

³⁸⁹ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

³⁹⁰ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

'normal yaşam', 'hak ettiklerinin yarısını bile alamayan sayısız insan' vardır.³⁹¹

Emekli maaşları ile ilgili olarak araştırmacı, bir kişinin emekli maaşı alabilmesi için işverenin kişinin emekli maaşını ödediği resmi bir işte çalışması gerektiğini belirtmektedir. Türkiye'de bunun için başka bir seçenek bulunmamaktadır. Örneğin işçi sendikalarının kişinin emeklilik ücretlerini ödemesi mümkün değildir. Eğer kişinin SGK'nın sistemine kayıtlı resmi bir işi yoksa, kişi emekli maaşı alamaz. Kişinin geçmişte çalıştığı şirketler SGK'ya kişiyi istihdam ettiklerini teyit etmekte ve emeklilik fonuna belirli bir miktar para ödemektedir.³⁹²

Araştırmacı, Türk makamlarının başlangıçta SGK kayıtlarında "OHAL kodu" bulunan kişilerin emekli maaşlarını ödemeyi reddettiğini belirtiyor. Ancak daha sonra, Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bir kararın³⁹³ ardından, yetkililer bu emekli maaşlarının ödenmesine duruma göre yeniden başlamışlardır. Kaynağa göre, eğer bir kişi kanun hükmünde kararname kapsamında ihraç edildiği tarihe kadar Emekli Sandığına tüm sosyal güvenlik primlerini ödemişse, bu kişiler Emekli Sandığından emekli olabilir ve (uygun) emekli maaşlarını ve ilgili ikramiyelerini alabilirler. Ancak, bir kişi beraat etmemişse, yetkililer emekli maaşını ödememek için bir yol bulabilirler.³⁹⁴

5. Gülen hareketiyle ilişkili kişilere Türk toplumu tarafından yapılan muamele

5.1 Türk toplumu Gülen hareketi ile ilişkili kişilere nasıl davranıyor?

Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzman, Gülen hareketiyle ilişkilendirilen kişiler arasında, hareketle geçmişteki bağlantılarının tamamen inkar edildiğini ve insanların kimliklerini gizlemeye çalıştıklarını belirtmektedir.³⁹⁵ Türk hukuk uzmanı ve KHK Mağdurları Platformu temsilcisine göre, bir bireyin 'kovuşturma, zulüm ve hatta şiddet korkusu' olmadan hareketin bir parçası olduğunu açıkça ifade etmesi mümkün değildir.³⁹⁶

Gülen hareketiyle ilişkilendirilmek bir kişiyi toplumun gözünde damgalamaktadır. ³⁹⁷ Çeşitli kaynaklar bu ilişkinin sosyal dışlanma veya izolasyonla sonuçlandığından bahsetmektedir. ³⁹⁸ İzolasyon sadece geniş toplumda değil, aynı zamanda aile içinde de gerçekleşmektedir. ³⁹⁹ Damgalanma, insanların hareketle ilişkilendirilmekten korkmalarıyla ilgilidir

³⁹¹ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

³⁹² Araştırmacı 2 Kasım 2023.

³⁹³ Araştırmacı söz konusu Anayasa Mahkemesi kararı hakkında daha fazla bilgiye sahip değildir.

³⁹⁴ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

³⁹⁵ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

³⁹⁶ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

³⁹⁷ Gergerlioğlu 3 Ekim 2023; Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023; Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023; Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

³⁹⁸ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023; İHD 2 Ekim ve 22 Kasım 2023; Neval 25 Mayıs 2023; Gülen'i inceleyen araştırmacı diaspora hareketi 29 Ağustos 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

³⁹⁹ Türk hukuk sistemi konusunda uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Bir insan hakları örgütü temsilcisi 3 Ekim 2023; Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023.

⁴⁰⁰ ve pek çok kişinin Gülen hareketi üyelerini "terörist" ⁴⁰¹ olarak görmesi veya harekete düşmanca yaklaşması⁴⁰². Bazı kaynaklar, Gülen hareketiyle ilişkilendirilen kişilerin toplumsal veya istihdam durumunu⁴⁰³ ya da daha geniş anlamda "terörizmle" suçlanan kişilerin durumunu tanımlarken "sivil ölüm" veya "sivil ölüm" kavramını kullanmaktadır.⁴⁰⁴ Gülen hareketiyle ilişkilendirilmek (toplum içinde) örneğin boşanmaya,⁴⁰⁵ aile⁴⁰⁶ ve arkadaşlarla⁴⁰⁷ teması kaybetmeye, işini kaybetmeye⁴⁰⁸ ve ikametgahını değiştirmek zorunda kalmaya⁴⁰⁹ neden olabilmektedir.

Diasporada Gülen hareketiyle ilişkilendirilen kişilerin durumunu inceleyen bir araştırmacıya göre, Gülen hareketiyle ilişkilendirilmek "terörist" ve "hain" olarak algılanmakla sonuçlanıyor. Araştırmacıya göre, hareketle ilişkilendirilen insanlar tamamen izole edilmiş durumda ve yaşadıklarını gizlemeye çalışıyorlar. Hiç kimse, hüküm giymiş ve cezasını çekmiş olsa bile, Gülen hareketiyle ilişkili olduğunu açıkça kabul edemiyor. Araştırmacıya göre, bir kişinin hareketle bağlantılı olduğu iddiası toplumda bilinir hale geldiğinde, bu damga 'her yere yayılıyor' ve kişinin okuldaki ve mahalledeki hayatını etkiliyor. Bu damgalama hem Gülen hareketine yönelik düşmanlıkla hem de insanların kendilerinin hareketle ilişkilendirilmekten korkmalarıyla bağlantılı.⁴¹⁰

Ömer Faruk Gergerlioğlu'na göre, Türk toplumu Gülen hareketiyle ilişkili kişileri sessiz kalarak ve bu kişilerin izole edilmesi sürecini sessizce destekleyerek damgalamaktadır. Gergerlioğlu, yakın zamanda Gülen hareketiyle ilişkili bir ailenin çocuğunun, annesi hapisteyken kanserden öldüğü bir vakada görüldüğü gibi, kamuoyunun sadece 'istisnai trajik vakalara' tepki verdiğini de sözlerine ekliyor.⁴¹¹

Araştırmacı Emine Neval'e göre, özellikle eşlerden birinin hapiste olduğu aileler toplumdan dışlanıyor ve bu ailelerin üyeleri "terörist" olarak etiketlendikleri için iş bulmaları ya da ev kiralamaları zorlaşıyor. Neval, Gülen hareketiyle ilişkili bir kişinin karşılaşabileceği sosyal yansımaları anlatırken, bireylerin eşleri soruşturma altındayken potansiyel iş kaybı endişesiyle boşanma başvurusunda bulunmayı tercih edebildiklerinden bahsediyor. Neval, soruşturma altındaki biriyle ilişki içinde olmayı 'grip virüsüne maruz kalmak' gibi tanımlıyor. İnsanlar soruşturma altındaki kişiyi suçlu olarak algılamasalar bile, olası olumsuz sonuçlardan kaçınmak için mesafeyi korumayı tercih edebilirler.⁴¹²

⁴⁰⁰ Neval 25 Mayıs 2023; Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁴⁰¹ Neval 25 Mayıs 2023; Bir insan hakları kuruluşu temsilcisi 3 Ekim 2023;

Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁴⁰² Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁴⁰³ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; Neval 25 Mayıs 2023.

⁴⁰⁴ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

⁴⁰⁵ Neval 25 Mayıs 2023.

⁴⁰⁶ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023.

⁴⁰⁷ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁴⁰⁸ Aşağıda Bölüm 5.4.1'de ayrıntılı olarak bakınız.

⁴⁰⁹ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁴¹⁰ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁴¹¹ Gergerlioğlu, kamuoyundan gelen acıma duygularının hükümetin benzer durumlarda cezanın infazını bir yıl erteleyen bir yasa çıkarmasına yol açtığını belirtmektedir. Gergerlioğlu 3 Ekim 2023.

⁴¹² Neval 25 Mayıs 2023.

Bir sivil toplum kuruluşu üyesi, herhangi bir bireyin Gülen hareketiyle ilişkili kişilere yardım sağlamak veya açıkça dayanışma göstermek için özel bir çaba sarf etmesinin pek olası olmadığını belirtmektedir.⁴¹³

Araştırmacıya göre, uygulamada "sivil ölüm" sadece işini kaybetmekle ilgili değil, aynı zamanda yetkililer insanları "hedef göstermeye" de zorluyor. İşten çıkarılan kişiler toplum tarafından "tehlikeli" olarak görülüyor ve bazı aile üyeleri işten çıkarılan yakınlarıyla konuşmayı bırakıyor. Araştırmacı, toplumsal damgalanmanın üstesinden gelmenin zorluğundan bahsetmektedir. İhraç edilen ve damgalananlar için normal bir hayat sürmek çok zor. Bu kişiler bazı aile üyeleri ve arkadaşlarıyla irtibatlarını kaybetmişlerdir ve eğer taşınmak zorunda kalmışlarsa, yeni ikamet yerlerinde geçmiş mahkumiyetlerini gizlemeye çalışmaktadırlar. Geçmişlerini gizlemek için sosyalleşmiyor ve kendilerini toplumdan soyutluyorlar.⁴¹⁴

Bazı kaynaklar, toplumun muamelesinin veya tutumunun, söz konusu bireyin yaşadığı yer veya toplum üyelerinin siyasi eğilimleri gibi faktörlere bağlı olarak bir dereceye kadar değişebileceğini belirtmektedir.

Bir sivil toplum kuruluşu üyesi, Gülen hareketiyle bağlantılı kişilerin hem hükümet hem de "ilericiler" tarafından saldırıya uğradıkları için Türkiye'de "çaresiz" olduklarını düşünümektedir.⁴¹⁵ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanlarına göre, Gülen hareketi 2016 öncesinde muhalifleri ve insan hakları aktivistlerini hedef alan insan hakları ihlallerinde önemli bir rol oynadığı için, bu çevrelerde harekete karşı çok az sempati duyulmaktadır.⁴¹⁶

Akıncı, Gülen hareketine şu anda hem iktidardaki AKP ve destekçilerinin hem de hareketin 'düşmanları' olarak işaret ettiği milliyetçiler, laikler ve Kemalistlerin nasıl karşı çıktığını anlatıyor.⁴¹⁷ Bir insan hakları örgütü temsilcisi, ana muhalefet partisi CHP'nin (Cumhuriyet Halk Partisi) pek çok destekçisi de dahil olmak üzere Türkiye nüfusunun yüzde 65 ila 70'inin milliyetçi olduğunu ve bu milliyetçi zihniyetin özellikle Gülen hareketiyle bağlantılı kişiler için bir sorun teşkil ettiğini tahmin etmektedir.⁴¹⁸ Türk insan hakları örgütü, Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin damgalanmasının, Türkiye nüfusunun yaklaşık yüzde 50'sini oluşturan Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın destekçileri arasında daha kötü olduğunu tahmin etmektedir.⁴¹⁹

İfade ve düşünce özgürlüğüyle ilgili konulara odaklanan Türk insan hakları kuruluşu, toplumsal damgalanmayla ilgili olarak, Türk mahkeme sistemine güvenmeyen ve Gülen hareketiyle bağlantılı davaların keyfi olabileceğini ve bir kişinin Gülen hareketiyle ilgili suçlamalar nedeniyle hapse atılmasının 'mutlaka bir şey ifade etmeyeceğini' anlayan insanlar olduğuna işaret ediyor. Bununla birlikte kuruluş, Gülen hareketiyle bağlantılı olup aile üyelerinin kendileriyle konuşmayı kestiği çok sayıda insan olduğunu da belirtiyor.⁴²⁰

Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzman, genel olarak Türk hükümetine muhalif olan kişilerin, hükümetin Gülen hareketiyle bağlantılı kişilerle ilgili tutumunu daha sık sorgulayabildiğini ve sıradan öğretmenler ve devlet memurları görevden alınıp yargılanırken, hareketle bağlantılı kişilerin neden hala AKP çevrelerinde aktif olduğu gibi soruları gündeme getirebildiğini belirtiyor. Uzmanların tahminlerine göre şu anda

⁴¹³ Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

⁴¹⁴ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

⁴¹⁵ Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

⁴¹⁶ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

⁴¹⁷ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

⁴¹⁸ Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

⁴¹⁹ Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023.

⁴²⁰ Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023.

Medyada bu tür sorgulamalar, ulusal televizyonlar gibi çok açık bir şekilde yapılmasa da, daha ziyade sosyal medyada ve bireysel gazeteciler tarafından yapılmaktadır.⁴²¹

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanlarına göre, Gülen hareketiyle ilişkili kişiler ile PKK ile ilişkili kişilerin durumları karşılaştırıldığında, birincilerin sosyal olarak daha izole oldukları varsayılabilir. Türkiye'deki sol eğilimli insanlar bir dayanışma ağına sahipken, Gülen hareketiyle ilişkili kişiler toplumdan benzer bir dayanışma görmemektedir.⁴²² Benzer şekilde, uluslararası uzman, sol geçmişe sahip kişilere kıyasla, Gülen hareketiyle ilişkili daha muhafazakar, sağ görüşlü kişilerin Türk makamları tarafından hedef alınmaya alışık olmadıklarını tahmin etmektedir. Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin aileleri ve yakın arkadaşları onları terk etmiş ve dayanışmadan yoksun kalmışlardır.⁴²³ Buna ek olarak, uluslararası uzman, hareket içinde yer alan bir subayın, güvenlik sektöründe daha kritik bir role sahip olması nedeniyle, örneğin bir okul öğretmeninden daha fazla damgalanabileceğini tahmin etmektedir.⁴²⁴

Türk siyaset uzmanı, Gülen hareketiyle bağlantılı bir kişinin komşularından birinin, Gülen hareketinin hükümette (ve hukuk sisteminde) büyük etkiye sahip olduğu dönemde hapse attığı biri olmasının, mahallesinde sorun yaratabileceğini tahmin ediyor. Öte yandan muhafazakar bir mahallede insanlar kişinin hareketle olan ilişkisini önemsemeyebilir. Uzmana göre durum, söz konusu kişinin yaşadığı il ve mahalleye göre değişiyor.⁴²⁵

Gülen hareketiyle bağlantılı kişilere yönelik toplumsal muameleyle ilgili olarak bir sivil toplum kuruluşu üyesi, insanların Gülen hareketi, PKK ve DHKP-C⁴²⁶ ile bağlantılı oldukları iddiasıyla aynı anda yargılandıkları "kokteyl davaları"ndan bahsetmektedir. Kaynak, yerel halkın bu tür davaların saçmalığının farkında olması halinde, yargılanan kişinin bölgede geçimini sağlamak için 'bir şansı olabileceğini' tahmin ediyor. Ancak bu kişilerin gelirlerini rahatça geri kazanma şanslarının olması pek olası değildir.⁴²⁷

Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi, terörle bağlantılı suçlarla itham edilen kişilerin damgalanmasına ilişkin olarak, bu kişilere yönelik muamelenin, örneğin Ankara gibi büyük şehirlerin merkez mahallelerinde, Anadolu'nun orta kesimlerindeki küçük bir kasabadan farklı olabildiğini belirtmektedir. Kaynak, damgalanma nedeniyle başka bir şehre veya kasabaya taşınmak zorunda kalan insanlar olduğunu belirtiyor. Toplumun, bir bireyin "terörist" olarak etiketlenmesinin nedenlerinin tamamen siyasi olabileceğini anlayıp anlamadığı sorulduğunda, kaynak, genel olarak, insanların yalnızca Türk hükümeti tarafından kontrol edilen ana akım medyadan haberleri takip ettiği daha kapalı topluluklarda ve kasabalarda hayatın bu bireyler için daha zor olduğunu tahmin etmektedir. Kaynak, Türk hükümeti temsilcilerinin medyadaki kişileri hedef aldığını ve söz konusu kişinin mahkemeler tarafından suçsuz bulunduğu durumlarda bile onları "terörizmle" suçladığını belirtmektedir.⁴²⁸

⁴²¹ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁴²² Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

⁴²³ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁴²⁴ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁴²⁵ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

⁴²⁶ DHKP-C (*Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi*, İng. Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi), Türkiye tarafından terör örgütü olarak tanımlanan Marksist-Leninist bir silahlı örgüttür.

⁴²⁷ Sivil toplum kuruluşu üyesi 26 Ekim 2023.

⁴²⁸ Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023.

Diğer bazı kaynaklar da toplumsal damgalamanın bir nedeni olarak hükümet propagandasından bahsetmektedir.⁴²⁹ Bir insan hakları örgütü temsilcisi, Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin "terörist" ve "hain" olarak görüldüğünü belirtmektedir. Bir insan hakları örgütü temsilcisine göre, bu kişilere yönelik bu 'toplumsal nefret', hükümet yanlısı medyada Gülen hareketiyle ilişkili kişilere karşı yürütülen propagandayla bağlantılı.⁴³⁰ Benzer şekilde, avukat Özcan Akıncı, devlet propagandasının birçok insanın Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin kendilerine yapılan her şeyi hak ettiğine inanmasına neden olduğunu anlatıyor. Bu durum aile üyelerinin birbirini ihbar etmesine, komşuların birbirini ihbar etmesine ve Gülen hareketiyle bağlantılı kişilerin sosyal olarak dışlanmasına yol açmıştır.⁴³¹ Akıncı, Türk medyasında Gülen hareketine karşı yürütülen yoğun propagandanın toplumun her kesiminin hareketle arasına mesafe koymaya çalışmasına neden olduğunu da eklemektedir. Akıncı'ya göre, yoğun propaganda sonucunda Gülen hareketiyle ilişkilendirilen kişilere 'toplumda bir veba' gibi davranılıyor, dışlanıyor ve yalnızlığa itiliyorlar.⁴³²

Türk hukuk uzmanı ve KHK Mağdurları Platformu temsilcisi, hükümetin Gülen hareketine yönelik 'nefret dolu' söyleminin halkın harekete karşı hissettiği nefreti körüklemeye devam ettiği görüşünde. Örneğin, internette hareketin üyeleri hakkında insanlıktan çıkarıcı ve hatta şiddet içeren çok sayıda paylaşım var. Ayrıca uzman, hareket üyelerinin imamlar (İslami cemaatlerin) tarafından 'şeytanlaştırıldığından' ve aforoz edildiğinden bahsetmektedir. Ayrıca uzman, kamu hizmetindeki görevlerinden ihraç edilenlerin yerine gelen kişilerin 'nefreti körüklediklerini' ve kendi çıkarlarını ilerletmek için görevden alınanlara 'zulmettiklerini' belirtiyor.⁴³³

5.1.1 Toplumun Gülen hareketiyle ilişkili bireylere yaklaşımında herhangi bir değişiklik oldu mu?

Çeşitli kaynaklar mevcut durumu 2016 darbe girişiminin hemen sonrasındaki durumla karşılaştırmaktadır. Bazıları durumun değişmediğini belirtirken,⁴³⁴ bazıları da daha iyiye doğru küçük bir değişiklik olduğunu gözlemliyor,⁴³⁵ örneğin, tüm ihraçların ve kovuşturmaların adil bir şekilde yürütülüp yürütülmediğine ilişkin kamuoyu algısı⁴³⁶.

Bir sivil toplum kuruluşu üyesi, Gülen hareketiyle ilişkili kişilere adil bir şekilde muamele etmenin bugün de eskisi kadar tehlikeli olduğunu belirtmektedir. Genel olarak, Gülen hareketiyle ilişkili kişilere yönelik ajitasyon sona ermemiştir ve hareketle ilişkili olduğu iddia edilen kişileri hedef alan yeni gözaltılarda olduğu gibi bir an için ortadan kalkmakta ancak tekrar ortaya çıkmaktadır.⁴³⁷ KHK Mağdurları Platformu tarafından yapılan gözlemlere dayanarak, Türk hukuk uzmanı, KHK döneminde ihraç edilenler, soruşturulanlar ve kovuşturulanlar arasında hiçbir fark olmadığını belirtmektedir.

⁴²⁹ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; Bir sivil toplum kuruluşu üyesi 26 Ekim 2023; Bir insan hakları kuruluşu temsilcisi 3 Ekim 2023.

⁴³⁰ Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

⁴³¹ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023. Ayrıca bilgi verenlerle ilgili bölüm 5.3'e bakınız.

⁴³² Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

⁴³³ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁴³⁴ Bir sivil toplum kuruluşu üyesi 26 Ekim 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁴³⁵ Türk hukuk sistemi konusunda uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Mazlumder 2 Ekim ve 23 Aralık 2023.

⁴³⁶ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Araştırmacı 2 Kasım 2023.

⁴³⁷ Sivil toplum kuruluşu üyesi 26 Ekim 2023.

OHAL ve OHAL'in kaldırılmasından sonra aynı işlemlere tabi tutulanlara kamu tarafından nasıl davranıldığı.⁴³⁸

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanları, Gülen hareketiyle bağlantılı kişilerin hala damgalandıklarını ve dışlandıklarını belirtmektedir. Ancak, Olağanüstü Hal dönemindeki durumlarıyla karşılaştırıldığında, ülkedeki insan hakları durumlarıyla ilgili sorunları ele almak için artık daha iyi platformlara sahipler.⁴³⁹ Türk hukuk uzmanı, mevcut toplama operasyonlarında hedef alınan kişilerin (bkz. yukarıdaki bölüm 1.1 ve 1.2) akrabaları, komşuları ve iş arkadaşları tarafından dışlanma ve eleştirile karşı karşıya kaldıklarını belirtiyor. Uzmanı göre, mevcut toplumsal durum, 2016 darbe girişiminden hemen sonraki kadar zor olmasa da, Gülen hareketiyle ilişkili kişiler için hala çok zor. Örneğin, komşular gibi diğer insanlar hareketle ilişkili bir kişiyle iletişim kurmak veya onları ziyaret etmek istemedikleri için sosyal hayatı sürdürmek hala çok zor.⁴⁴⁰

İnsan hakları örgütü Mazlumder'e göre, Gülen hareketiyle bağlantılı kişiler 2016 darbe girişiminden sonra başlangıçta toplumdan dışlandılar ve iş bulmakta zorlandılar. Örgüt, sonuç olarak, Gülen hareketiyle bağlantılı olan ve ihraç edilen kişileri hedef alan bu tür bir izolasyonun, örneğin beş yıl öncesine kıyasla azaldığını tahmin ediyor.⁴⁴¹

Araştırmacı, genel olarak olağanüstü hal kapsamında ihraç edilen kişilerle ilgili olarak Türkiye'deki genel havanın olumlu olmadığını belirtiyor. Bununla birlikte, OHAL kapsamında ihraç edilenlerin aslında herhangi bir yasal soruşturma olmaksızın ihraç edildiğine dair bazı tartışmalar yaşanmış ve 'fişleme' olarak adlandırılan sürecin 2016 darbe girişiminden önce başladığı anlaşılmıştır.⁴⁴²

Uluslararası uzmanı göre, hüküm giymiş ve cezasını çekmiş bir kişinin hayatı temelde mahvolmuş olsa da, Gülen hareketine üye oldukları iddiasıyla yargılanan kişilere yönelik toplumsal algıda son dönemde bazı değişiklikler oldu. Uzmanı göre, kamuoyu hala Gülen hareketiyle bağlantılı kişilerin 2016 darbe girişiminden sorumlu olduğuna ve hareketin üst düzey yöneticilerinin yargılanması ve sert bir şekilde cezalandırılması gerektiğine inanırken, aynı durumun sadece ByLock uygulamasını indirmiş olan ve ceza mahkemelerindeki sanıkların çoğunluğunu oluşturan kişiler için de geçerli olup olmayacağını sorgulamaya başlamıştır.⁴⁴³

Uluslararası uzman son Yalçınkaya kararına atıfta bulunarak, bu kararın insanların Gülen hareketine iyi gözle bakmasını sağlamamış olsa da, insanlara, örneğin ByLock uygulamasını indirdikleri için hareketle bağlantılı olan bazı kişilere çok haksız davranılıp davranılmadığını sorgulama cesareti verdiğini tahmin etmektedir. Uzman, bazı durumlarda sosyal damgalamanın şu anda eskisinden daha az zarar verici olabileceğini, çünkü insanların bazı insanlar için hareketle bağlantının kaçınılmaz olduğunu anlayabileceğini tahmin ediyor. Örneğin, bazı şehirlerde üniversiteye hazırlık için sadece bir okul vardı ve bu okul Gülen hareketine bağlı bir okuldu. Bu durumlarda, ebeveynler çocuklarını bu okullara göndermenin daha sonra terörle ilgili faaliyetler için kanıt sayılacağını öngörememişlerdir.⁴⁴⁴

Bir sivil toplum kuruluşu üyesi, Gülen hareketi ile ilişkilenenlerin bazı durumlarda nasıl kaçınılmaz olduğunu tartışırken, Gülen hareketi ile etkileşimini şöyle anlatıyor

⁴³⁸ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁴³⁹ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

⁴⁴⁰ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁴⁴¹ Mazlumder 2 Ekim ve 23 Aralık 2023.

⁴⁴² Araştırmacı 2 Kasım 2023. Kaynak, darbe girişiminden sadece birkaç gün sonra yetkililerin ('kara listeye' alınacak) isimlerden oluşan listeleri nasıl hazırladıklarına dair bir örnek vermektedir.

⁴⁴³ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁴⁴⁴ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

Gülen hareketi, özellikle bir girişimcinin müşterilerini elinde tutmak için hareketin dini toplantılarına (*sohbetlerine*) katılmak zorunda kaldığı taşra bölgelerinde bağımsız profesyoneller için sosyal bir gereklilik olarak görülmüştür.⁴⁴⁵

5.1.2 Takipsizlik veya beraat kararı alan kişilere yönelik muamele

Konuyu tartışan kaynaklar, Gülen hareketiyle (veya belirlenmiş başka bir terör örgütüyle) ilişkili oldukları iddiasıyla soruşturulan ve/veya kovuşturulan ancak takipsizlik veya beraat kararı alan kişiler için toplumsal sonuçların ne kadar ciddi olduğu konusunda biraz farklılık göstermektedir. Birçoğu sadece soruşturulmanın bile toplumsal zorluklara yol açabileceğini düşünüyor (daha fazla bilgi için aşağıya bakınız)⁴⁴⁶, ancak bir kaynak, Türkiye'de cezai soruşturmaya maruz kalmanın çok yaygın olması nedeniyle soruşturmanın çok fazla sonuca yol açmasının gerekmediğini tahmin ediyor.⁴⁴⁷

Bu tahmin, milyonlarca insanın⁴⁴⁸ (benzer) soruşturmalara maruz kalması nedeniyle, herhangi bir yasal takibata yol açmadan sadece soruşturulmuş olmanın mutlaka bir sonuç doğurmayacağını belirten Türk siyaset uzmanı tarafından yapılmaktadır. Uzmana göre, soruşturma geçiren ve takipsizlik kararı alan kişiler damgalanmıyor çünkü Türkiye'deki sıradan insanlar herkesin devlet tarafından soruşturulabileceğini anlıyor, bu da kaynak tarafından 'yeni normal' olarak tanımlanan bir uygulama.⁴⁴⁹

Bir sivil toplum kuruluşu üyesi, takipsizlik kararı alan ya da beraat eden bireylerin durumunun hala istikrarsız olduğunu belirtmektedir. Bu kişiler, yakın çevreleri (aile üyeleri ve arkadaşları) dışında, toplumun geri kalanıyla 'eşit koşullarda' değildir. Kaynak, Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiasıyla haklarında soruşturma açılmış ya da hüküm giymiş bir kişinin toplumun tam teşekküllü bir üyesi olarak yeniden kabul edilme ihtimalinin sadece 'zayıf bir ihtimal' olduğunu tahmin etmektedir.⁴⁵⁰

Araştırmacıya göre, sadece terörle bağlantılı bir suçtan dolayı soruşturulan ve takipsizlik kararı alan bir kişi bile belirli bir damgalanmayla karşı karşıya kalacaktır. Örneğin, kişi işyerine döndüğünde, iş arkadaşları kişiyle konuşmaktan ve hatta gözlerinin içine bakmaktan kaçınabilir.⁴⁵¹ Bir izleme kuruluşu temsilcisine göre, mevcut 'korku ikliminde', bir soruşturma mahkumiyet olarak görülebilir ve haklarında soruşturma yürütülen kişiler (işlerinden) çıkarılabilir.⁴⁵² Türk hukuk uzmanı, Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiasıyla haklarında soruşturma açılan kişilerin, düşmanca siyasi iklim nedeniyle bunu açıkça ve/veya kamuoyu önünde dile getiremediklerini belirtiyor.⁴⁵³

Akıncı'ya göre, Gülen hareketinin üyesi veya destekçisi olarak etiketlenen ya da idari veya adli soruşturma altında olan kişilerle aile ilişkileri 'kesildi'. Ayrıca, bu kişilerin komşuları da mesafeli davranmış ve bu kişiler yalnız bırakılmıştır.

⁴⁴⁵ Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

⁴⁴⁶ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; Bir sivil toplum kuruluşu üyesi 26 Ekim 2023; Neval 25 Mayıs 2023; Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023.

⁴⁴⁷ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

⁴⁴⁸ Gülen hareketiyle bağlantılı cezai soruşturmalara tabi tutulan kişilerin sayısına ilişkin tahminler için bkz. bölüm 1.1.

⁴⁴⁹ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

⁴⁵⁰ Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

⁴⁵¹ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

⁴⁵² Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023.

⁴⁵³ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

Diasporada Gülen hareketini inceleyen bir araştırmacı, yasal süreçlerle suçlanmayan ancak Türk toplumunda Gülen hareketiyle ilişkilendirilen kişiler için de durumun ekonomik, sosyal ve duygusal olarak çok zor olduğunu altını çiziyor. Araştırmacı, Türk toplumundaki iklimin bu açıdan hala çok gergin olduğunu belirtiyor.⁴⁵⁵ Yukarıda da belirtildiği gibi Neval, bir soruşturmanın kişinin ailesi tarafından terk edilmesine ve 'her şeyini' kaybetmesine yol açabileceğini belirtiyor. Neval'e göre, soruşturma kovuşturmayla sonuçlanmasa bile bu durum söz konusu olabilir.⁴⁵⁶

5.1.3 Toplum tarafından kadınlara yapılan muamele

Bazı kaynaklara göre, Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen kadın ve erkeklere Türk toplumu tarafından genellikle farklı muamele yapılmamaktadır. ⁴⁵⁷ Örneğin, bir Türk siyaset uzmanına göre, kendileri de hareketle ilişkili olan kadınlara erkeklerden farklı davranılmıyor. Eğer bu kadınlar cezalarını çekmişlerse, bununla ilgili damgalama erkeklerden farklı değildir. ⁴⁵⁸ İHD, (Gülen hareketiyle bağlantılı olmakla) suçlanan kişilerin ailelerinin, hane reisinin kadın ya da erkek olmasına bakılmaksızın benzer sorunlarla karşılaşabileceğine dair genel bir gözlemlerde bulunmaktadır. ⁴⁵⁹ Ancak, kadınların özel zorluklarla karşılaştığı durumlar olabilir. Bu, örneğin kocaları ülkeyi terk ettiğinde kadınların yalnız kaldığı durumlar için geçerlidir.⁴⁶⁰

İnsan Hakları İzleme Örgütü, kocanın hapsedildiği veya ülkeyi terk ettiği durumlarda, reisi kadın olan hanelerin 'sefil bir şekilde dışlanabileceğini' belirtmektedir.⁴⁶¹

Diasporada Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin durumunu inceleyen araştırmacıya göre, Gülen hareketiyle ilişkili hem erkekler hem de kadınlar genel olarak toplum tarafından 'parya' muamelesi görüyor. Araştırmacı, kadın ve erkeklere yönelik muamele arasındaki olası bir farkın, erkeklerin kadınlara kıyasla ülkeyi terk etmiş ya da saklanıyor olma ihtimalinin daha yüksek olmasıyla ilgili olduğunu belirtiyor. Öte yandan kadınlar genellikle çocukları nedeniyle ülkeyi terk edememektedir. Örneğin Yunanistan sınırındaki nehri (düzensiz olarak) geçemiyorlar. Araştırmacının tahminine göre bu koşullarda fiilen tek ebeveyn olan kadınların sayısı daha fazladır. Bu durum, bu kadınların, örneğin çocuklarını okula kaydettirmek gibi, çevrelerindeki toplumla daha fazla etkileşim içinde olmalarına yol açabilir. Bu şekilde kadınlar erkeklere kıyasla daha fazla önyargıya maruz kalabilir.⁴⁶²

Bir insan hakları örgütü temsilcisine göre, kocanın ülkeyi terk etmesi aile için bir felakettir. Eğer kadınlar yeterince şanslıysa, kendi ailelerinden yardım alıyorlar ya da Türkiye'nin çok kırsal kesimlerinde, çalışabilecek durumdaysalar ve köylerinde çiftlikleri varsa tarım sektöründe iş bulabiliyorlar. Bu gayri resmi bir şekilde yapılmalıdır ve yetkililer bunu öğrenirse sorunlarla karşılaşacaklardır. Kaynak, pazarda ürettikleri domates salçasını satan üç kadının çok küçük bir işletmesinin polis tarafından basıldığı ve bu kadınların gözaltına alındığı bir örnekten bahsetmektedir.

⁴⁵⁴ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

⁴⁵⁵ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁴⁵⁶ Neval 25 Mayıs 2023.

⁴⁵⁷ İHD 2 Ekim ve 22 Kasım 2023; Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023; Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

⁴⁵⁸ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

⁴⁵⁹ İHD 2 Ekim ve 22 Kasım 2023.

⁴⁶⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023; Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023; Bir insan hakları örgütü temsilcisi 3 Ekim 2023.

⁴⁶¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü 6 Ekim ve 13 Kasım 2023.

⁴⁶² Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

Kocanın ülkeyi terk etmesine rağmen kadının hala Türkiye'de olduğu bir durumla ilgili olarak kaynak, eşin ve çocukların geride gelersiz bırakıldığı bir örnekten bahsetmektedir. Bu vakada, (kocanın) yurtdışından 500 avruluk bir para transferi alması kadının kovuşturulmasına yol açmıştır.⁴⁶³

Uluslararası uzmana göre, Gülen hareketiyle bağlantılı bireylerin aileleri ekonomik olarak etkilenmektedir. Uzman, Gülen hareketiyle bağlantılı çoğu ailede evin geçimini sağlayan kişinin baba olduğunu ve baba cezaevine gönderildiğinde, eşinin ve çocuklarının hayatta kalmasının tek yolunun ya büyükanne ve büyükbabanın evine sığınmak ya da yeni y o l l a r l a geçinmeye çalışmak olduğunu belirtiyor. Örneğin, eş ev işçisi olarak bir işe başvurmak zorunda kalabilir.⁴⁶⁴ Reisi kadın olan hanelerle ilgili olarak, Türk hukuk uzmanı, örneğin ev sahibinin ailenin durumunu bilmesi halinde onlara bir daire veya ev kiralamak istemediğini belirtmektedir.⁴⁶⁵

5.1.4 Çocuklara ve diğer aile üyelerine toplum tarafından yapılan muamele

Çeşitli kaynaklar, Gülen hareketiyle bağlantılı kişilerin çocuklarının ve aile üyelerinin toplumsal damgalanmaya,⁴⁶⁶ okullarda sorunlar veya zorbalık gibi diğer ayrımcılık biçimlerine maruz kalabildiğinden bahsetmektedir.⁴⁶⁷ Ebeveynlerinin hapsedilmiş olması çocuklar için ciddi sosyal sonuçlar doğurmaktadır⁴⁶⁸ ve bunun da ötesinde, kaynaklar bunun çocukların kendileri için de ciddi psikolojik etkileri olduğuna dikkat çekmektedir.⁴⁶⁹ Ebeveynleri Gülen hareketiyle ilişkili olan çocuklara yönelik ayrımcılığın niteliği sorulduğunda, uluslararası uzman bu çocukların Türk toplumu tarafından yabancılaştırılabileceğini, ancak bunun gayri resmi bir şekilde gerçekleştiğini belirtmektedir.⁴⁷⁰ Bu gayri resmi ayrımcılık başka kaynaklar tarafından da tartışılmaktadır.

Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı, ebeveynlerin hapiste olmasının büyük bir sosyal damga taşıdığını görüyor. Çocuğun ebeveynlerinin hapiste olduğu ortaya çıktığında, bu durum çocuk için okulda bir sorun haline geliyor ve çocuk okulunu değiştirmek zorunda kalabiliyor ya da aile yeni bir mahalleye taşınmak zorunda kalabiliyor. Araştırmacıya göre, ebeveynlerin hapse girdiği bilgisinin toplumda bilinmesi çok muhtemeldir. Bunun nedeni Türk mahallelerinin 'birbirine çok bağlı' olmasıdır. Araştırmacı, ebeveynlerinden biri veya her ikisi cezaevinde olan ailelerin, okula gittiklerinde daha geniş bir toplumla etkileşime girmek zorunda kalan çocukların damgalanması nedeniyle çok fazla taşınma eğiliminde olduğunu belirtmektedir.⁴⁷¹

Bir insan hakları örgütü temsilcisi, ebeveynleri cezaevine gönderildiğinde çocukların cezalandırıldığını belirtmektedir. Kaynağa göre, Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin çocukları okullarda "terörist" çocukları olmakla suçlanıyor ve okullarda "terörizm" e yapılan atıflar hakaret olarak kullanılıyor. Kaynak, okullarda aileleri devlet için çalışan çocukların, aileleri devlet için çalışan çocukları damgalamaya itildiğini belirtiyor.

⁴⁶³ Bir insan hakları kuruluşu temsilcisi 3 Ekim 2023. Aynı örnek Bölüm 1.2.3'te de ele alınmıştır.

⁴⁶⁴ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁴⁶⁵ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁴⁶⁶ Bir insan hakları örgütü temsilcisi 3 Ekim 2023; Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁴⁶⁷ İnsan hakları örgütü temsilcisi 3 Ekim 2023; İnsan hakları alanında çalışan araştırmacı Diasporadaki Gülen hareketi 29 Ağustos 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁴⁶⁸ Bir insan hakları örgütü temsilcisi 3 Ekim 2023; Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁴⁶⁹ Türk hukuk sistemi konusunda uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023.

⁴⁷⁰ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁴⁷¹ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

Gülen hareketiyle ilişkilendirilmektedir.⁴⁷² Aynı şekilde, Türk hukuk uzmanı, hükümetin nefret dolu söyleminin okullarda da tekrarlandığından bahsetmektedir.⁴⁷³

Sözde "sivil ölüm" konusunu ele alan araştırmacı, ihraç edilen kişilerin Türk toplumu tarafından "tehlikeli" olarak görüldüğünü ve birçok aile üyesinin de hedef alındığını belirtmektedir.⁴⁷⁴ Terörle bağlantılı suçlardan yargılanan bir kişinin yakınlarının hedef alınması sorulduğunda, bir izleme kuruluştan temsilcisi toplumsal damgalamanın yaygın olduğunu ve örneğin mahkemelerin bir babayı "terörist" olarak mahkum etmesinin çocukları için çok travmatik olacağını belirtmektedir.⁴⁷⁵

Gergerlioğlu, 2016 darbe girişiminin ardından yaşanan tutuklama, kovuşturma ve gözaltıların Türkiye'de nasıl bir 'sosyolojik deprem' yarattığını, özellikle de çok sayıda ebeveynin hapsedilmesi nedeniyle aile üyelerinin birbirinden ayrılmasıyla ailelerin nasıl çöktüğünü anlatıyor.⁴⁷⁶

Türk hukuk uzmanı, ebeveynlerin cezalarını evlerinden uzakta çekmek zorunda bırakılmaları ve hapisanede ebeveynlerini ziyaret etmek için çok az fırsatlarının olması nedeniyle çocukların acı çektiğini belirtiyor. Uzman, bu çocuklara özel bir psikolojik yardım sunulmadığını belirtiyor. Uzmana göre, evlat edinilen çocuklar ebeveynlerinden ve koruyucu ailelerinden zorla alınmıştır.⁴⁷⁷ Neval'e göre, soruşturulan kişi hapse girerse işini kaybeder ve çocukların velayeti çalışan eşine verilir.⁴⁷⁸

Bazı kaynaklar, her iki ebeveynin de Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiasıyla hapsedildiği özel durumları ele almaktadır. Örneğin, bir izleme kuruluşunun temsilcisi, bazı çocukların, hem anne hem de babaları KHK'lara dayanarak hapsedildiğinde karşılaştıkları zorluklardan bahsetmektedir, bu da her iki ebeveynin de küçük çocuklardan ayrılması anlamına gelmektedir.⁴⁷⁹ Uluslararası uzman, birçok vakada, ailenin hem annesinin hem de babasının aynı hukuk mesleğinde çalıştığını ve her ikisinin de gözaltına alındığını belirtmektedir. Uzman, ailede küçük çocuklar varsa, çocukların genellikle büyükanne ve büyükbabaları veya başka kişiler tarafından alındığını belirtmektedir. Uzmana göre bu uygulama çocuklar için 'kaos' yaratmıştır.⁴⁸⁰

Uluslararası uzman, ailedeki durumla ilgili bir faktör olarak çocukların yaşından da bahsetmektedir. Örneğin, ebeveynlerinden biri veya her ikisi de terörle ilgili bir suçtan hüküm giymişse, küçük çocuklara durumu açıklamak zordur. Ebeveynler çocuklarının ailenin durumuyla ilgili bilgileri açıkça yaymasını istemezler. Ancak ebeveynlerden biri veya her ikisi de cezaevindeyse, bu durumun nedeni çocuklara açıklanmalıdır. Ayrıca, çocukların hem anne hem de babalarını görme ihtiyacı vardır ve terör suçuyla ilgili bir cezanın infazı diğer suçlara kıyasla daha ağırdır, özellikle de aile ve ceza alan kişi farklı şehirlerde bulunuyorsa ve cezaevini sık sık ziyaret etmek mümkün değilse.⁴⁸¹

⁴⁷² Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

⁴⁷³ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁴⁷⁴ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

⁴⁷⁵ Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023.

⁴⁷⁶ Gergerlioğlu 3 Ekim 2023.

⁴⁷⁷ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁴⁷⁸ Neval 25 Mayıs 2023.

⁴⁷⁹ Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023.

⁴⁸⁰ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁴⁸¹ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

Bazı kaynaklar, hareketle ilişkili kişilerin çocuklarının veya aile üyelerinin de intihar ettiğinden bahsetmektedir.⁴⁸² Örneğin, bir insan hakları örgütü temsilcisine göre, 22 çocuk intihar etmiştir, oysa intihar edenlerin toplam sayısı 150'den fazladır. ⁴⁸³ Türk hukuk uzmanı ve Olağanüstü Hal Mağdurları Platformu temsilcisi, ebeveynlerden birinin veya her ikisinin de devlet tarafından 'zulme uğraması' ile bağlantılı olarak çok sayıda gencin intihar ettiğinden bahsetmektedir.⁴⁸⁴ Gergerlioğlu, 'zulme uğrayan' kişiler arasında yaklaşık 150 intihar olduğuna dair bilgisi olduğunu ve 100'den fazla akrabanın da intihar ettiğini belirtmektedir.⁴⁸⁵

Bazı çocuklar da anneleriyle birlikte hapsedilmiştir (bkz. yukarıdaki bölüm 4.4).⁴⁸⁶

5.2 Toplumun geneli bir bireyin ya da ailenin Gülen hareketiyle ilişkili olduğunu nasıl biliyor?

Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararname listeleri veya "KHK listeleri" ⁴⁸⁷ kamuya açıktır.⁴⁸⁸ Uluslararası uzmana göre, kişinin adı KHK listelerinden birinde görüldüğünde, durumu toplumda bilinmektedir. Bilgi kişiden kişiye yayılmaktadır. Uzman örnek olarak, aniden görevini kaybeden bir ilkökul öğretmenin durumundan bahsetmektedir. Bu durum OHAL döneminde gerçekleşirse, insanlar bir bağlantı kuruyor ve ihraç nedenini anlıyorlar. Uzman, kişinin Gülen hareketiyle ilişkisi olduğu iddiasının toplum tarafından gayri resmi bir şekilde öğrenilebileceğini ve bu bilginin daha sonra toplumda yayılacağını da ekliyor. ⁴⁸⁹

Bazı kaynaklar, toplumun bir bireyin Gülen hareketiyle ilişkisini nasıl öğrendiği sorulduğunda kültürel faktörlere vurgu yapmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi, araştırmacı Türk mahallelerinin ne kadar sıkı örülü olabileceğinden ve bu nedenle ebeveynlerin hapse girdiğinin toplumda öğrenilebileceğinden bahsetmektedir.⁴⁹⁰ Bir insan hakları kuruluşu temsilcisi Türkiye'de insanların 'konuşmayı sevdiklerinden' ve birbirlerine özel nitelikte sorular sormayı sevdiklerinden bahsetmektedir. Bu da başkalarının özel bilgilerine ulaşmanın Türkiye'de bir sorun olmadığı anlamına gelmektedir. Örneğin, sorulduğunda, polis meraklı komşularına belirli bir kişinin evine yaptıkları ziyaretin nedenleri hakkında bilgi verebilir.⁴⁹¹

Bir insan hakları kuruluşu temsilcisine göre, insanlar, özellikle de gazeteciler bu kişilerin durumuna özel ilgi göstermeye başlarsa, bir kişinin adı da kamuya açık hale gelebilir.

⁴⁸² Neval 25 Mayıs 2023; Bir insan hakları kuruluşu temsilcisi 3 Ekim 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁴⁸³ Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

⁴⁸⁴ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁴⁸⁵ Gergerlioğlu 3 Ekim 2023,

⁴⁸⁶ Diasporada Gülen hareketi üzerine çalışan araştırmacı 29 Ağustos 2023; Neval 25 Mayıs 2023.

⁴⁸⁷ Bkz. yukarıdaki bölüm 4.1.

⁴⁸⁸ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023; Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023 2023; Neval 25 Mayıs 2023; Bir insan hakları örgütü temsilcisi 3 Ekim 2023. Venedik Komisyonu Aralık 2016'da bu listelerin kamuya açık olduğunu belirtmiştir. Bakınız Venedik Komisyonu, Türkiye: Türkiye: 15 Temmuz 2016 Başarısız Darbesinin Ardından Kabul Edilen 667-676 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler Hakkında Görüş, 12 Aralık 2016, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

⁴⁸⁹ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁴⁹⁰ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁴⁹¹ Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

Duruşmalarla ilgili bilgiler serbestçe elde edilebildiği ve bir gazeteci duruşmalara katılabildiği için, bir kişinin mahkumiyetinin de bu şekilde öğrenilmesi mümkündür.⁴⁹²

Türk hukuk uzmanına göre, genel olarak insanlar Gülen hareketiyle olan ilişkileri hakkında konuşmak istemiyorlar ve hatta yakınları bile bu durumdan haberdar olmayabiliyor. Ancak bu kişilerin durumu aniden ortaya çıkabiliyor. Örneğin, yakınları söz konusu kişinin yetkililerden aldığı çok sayıda resmi yazı ve belgeye dayanarak durumu anlayabiliyor. Ayrıca mahalle *muhtarı* da bu bilgiye sahip olabilir. Örneğin, posta görevlileri de söz konusu kişiye ulaşılamadığı durumlarda resmi yazıları sıklıkla *muhtara* teslim etmektedir.⁴⁹³

5.3 Bilgi verenler

Yetkililer için muhbir olarak hareket etmek, gizli tanık kullanma uygulamasıyla bağlantılıdır. Bu uygulama yukarıdaki bölüm 2.4'te daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Aile üyeleri⁴⁹⁴, komřular⁴⁹⁵ veya iş arkadaşları⁴⁹⁶ gibi toplum üyeleri, Gülen hareketiyle ilişkili veya başka bir şekilde "terörizmle" bağlantılı bir kişiye ihbar edebilir. Kaynaklara göre, muhbir olarak hareket etmenin nedenleri kişisel kazanç,⁴⁹⁷ kişisel antipati,⁴⁹⁸ hareketle bağlantılı olma korkusu,⁴⁹⁹ ya da sadece Türkiye'deki insanların Gülen hareketinden hoşlanmaması⁵⁰⁰ olabilir.

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanları, soruştırmaların iş arkadaşlarından alınan bilgilere dayanarak başlatılabileceğini belirtmektedir. ⁵⁰¹ Neval'e göre, bir komşu bir kişiye polise ihbar edebilir ve bu da bir soruştırma ya da davaya yol açabilir. ⁵⁰² Tutuklu Avukatlar İnişiyatifi'ne göre, bir kişiye ihbar etmek 'ondan kurtulmanın' kolay bir yolu haline gelmiştir ve bu vakaların kişinin Gülen hareketiyle gerçek bağlantılarıyla hiçbir ilgisi yoktur. Akrabalar, eski ortaklar, rakipler ve komşular muhbirlik yapmış ve insanlar (muhbirin) AKP'ye güçlü desteği, miras sorunları ve kişisel antipatileri nedeniyle ihbar edilmiştir. Ayrıca, akrabalar da kendilerini (soruştırma ve yasal tedbirlerden) korumak için insanları ihbar etmiştir.⁵⁰³

Diasporada Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin durumunu inceleyen araştırmacı, insanların sürekli yeni şikayetlerde bulunduğunu ve birbirlerini ihbar etmenin Türk toplumunda çok yerleşik hale geldiğini anlatıyor. Komşuların ya da akrabaların, eskiden hareketin bir parçası olduğunu düşündükleri kişiler hakkında yetkililere şikayette bulunmaları hala devam ediyor. Araştırmacıya göre komşuları ihbar etmek için çeşitli nedenler var. Birincil neden, bugün Türkiye'de hiç kimsenin cemaat hakkında dostane bir görüşe sahip olmamasıdır.

⁴⁹² Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

⁴⁹³ Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁴⁹⁴ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023 Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁴⁹⁵ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; Avrupa Birliği Delegasyonu Uzmanları Türkiye 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; Neval 25 Mayıs 2023; Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁴⁹⁶ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; Araştırmacı 2 Kasım 2023.

⁴⁹⁷ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023; Araştırmacı 2 Kasım 2023.

⁴⁹⁸ Tutuklu Avukatlar İnişiyatifi 7 ve 11 Eylöl 2023; Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁴⁹⁹ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁵⁰⁰ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁵⁰¹ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

⁵⁰² Neval 25 Mayıs 2023.

⁵⁰³ Tutuklu Avukat İnişiyatifi 7 ve 11 Eylöl 2023.

Gülen hareketi. Bunun yanı sıra, Gülen hareketinden nefret etmeyen insanlar da hareketle ilişkilendirilmekten korkmaktadır. Eğer bir kişi bir başkasının hareketle bağlantısı olabileceğini öğrenirse, yetkilileri ne kadar çabuk bilgilendirirse, kendisinin de hareketle ilişkilendirilmemesini o kadar iyi sağlamış olur. Ayrıca, başkalarını ihbar etmek sosyal anlaşmazlıkları çözmek için bir teknik olarak kullanılıyor. Araştırmacı, örneğin bir kişiden hoşlanmadığı için başkalarını ihbar eden veya ihbar etmekle tehdit eden kişilerle ilgili hikayeler olduğundan bahsetmektedir, ancak bu uygulamanın gerçekte ne kadar yaygın olduğu belirsizdir.⁵⁰⁴

Araştırmacı, vatandaşların şikayetlerini CİMER web portalı üzerinden doğrudan Enformasyon Bakanlığı'na kolayca iletebildiklerini belirtiyor. Kaynağa göre, çok sayıda ihbar vakası var ve bu ihbarlarda verilen bilgiler güvenilir değil. Yine de Bakanlık her şikayeti araştırmak zorunda ve Türk hükümeti bu güvenilir olmayan bilgilere güvenme eğiliminde. Araştırmacıya göre, şikayetler kişisel rekabet veya meslektaşlar arasındaki hoşnutsuzluktan kaynaklanabiliyor. Kaynak, tamamen uydurma suçlamalara dayanabilen bu tür şikayetler için bir sınır olmadığını tahmin ediyor. Buna ek olarak, şikayetten sorumlu kişi şikayet edilen kişiye kıyasla daha yüksek bir pozisyondaysa, yetkililer şikayetçiye inanma eğilimindedir.⁵⁰⁵

Araştırmacı, Barış İçin Akademisyenler ile bağlantılı olarak işten çıkarılan kişileri tartışırken, işten çıkarılanların hepsinin PKK veya Gülen hareketiyle bağlantılı olduğunun iddia edildiğini, ancak bazı durumlarda yöneticilerin, rektörlerin veya müdürlerin bazı kişileri daha fazla etraflarında görmek istemediklerine karar vermiş ve bu kişiler hakkında şikayette bulunmuş olabileceklerini belirtmektedir. Bu vakalarda yasal bir kanıt sunulmamış olsa da, özellikle de şikayet AKP ile bağlantılı bir kişi tarafından yapılmışsa, süreç devam ediyordu.⁵⁰⁶

Akıncı, ihbar mekanizmasının kişisel çıkarlar için insanlara karşı nasıl kullanılabileceğine dair örnekler veriyor. Örneğin, bir ev sahibi kiracısını evden çıkarmak için söz konusu kiracıyı Gülen hareketi üyesi olarak ihbar etmiştir. Bir başka örnekte ise, boşanamayan bir kadın kocasını cemaat üyesi olarak ihbar ederek amacına ulaşmaya çalışmıştır. Akıncı, benzer suçlama, ihbar ve şikâyetlerin devlet kurumlarında mevki elde etmek isteyen kişiler tarafından da yapıldığını belirtmektedir.⁵⁰⁷

Bir sivil toplum kuruluşu üyesine göre, insanlar kendi çıkarları için herhangi bir dayanağı olmaksızın başkalarını ihbar etmektedir. Örneğin, vasat bir pozisyonda bulunan bir devlet memuru kurumsal hiyerarşide yükselmek istiyorsa, kurumdaki daha yüksek rütbeli bir kişiyi bilgilendirebilir ve bu kişinin Gülen hareketiyle bağlantılı olduğunu iddia edebilir. Kaynağın tahminlerine göre birçok kişi bu yöntemi kullanmıştır. Kaynak, bir kişinin Gülen hareketine ilişkin genel kanaati haksız bulabileceğini, ancak hareketle ilişkili kişilere sempati duyduğu için birilerinin kendisini ihbar edebileceğinden dolayı görüşlerini açıklayamayacağını da sözlerine ekliyor.⁵⁰⁸

5.4 Gülen hareketi ile ilişkili kişiler ne tür işlerde çalışabiliyor?

Yukarıda Bölüm 4.6'da ele alındığı üzere, OHAL döneminde (2016-2018) ihraç edilen memurlar ve diğer kamu çalışanları kamu sektöründe iş bulamamış ve OHAL Komisyonu tarafından görevlerine iade edildikleri nadir durumlarda bile bazıları işlerine geri dönememiştir. Buna ek olarak, güvenlik soruşturması uygulamaları, OHAL ile bağlantılı kişilerin kamu sektöründe istihdam edilmesini engellemektedir.

⁵⁰⁴ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁵⁰⁵ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

⁵⁰⁶ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

⁵⁰⁷ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023

⁵⁰⁸ Bir sivil toplum kuruluşunun üyesi 26 Ekim 2023.

Gülen hareketi yukarıdaki bölüm 4.1'de ele alınmıştır. Aşağıdaki bölümler özellikle özel sektördeki istihdama odaklanmaktadır.

Özel sektörde istihdama ilişkin olarak, birçok kaynak konuyu özellikle ihraç edilen kamu görevlileri bağlamında ele almakta, ancak bazı kaynaklar da Gülen hareketiyle başka şekilde bağlantılı olan kişilerin (örneğin "terör örgütü üyeliği" suçundan hüküm giyenlerin) özel sektörde iş bulma imkanlarından bahsetmektedir.

Genel olarak, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanları, Gülen hareketiyle ilişkili olup olmadıklarına bakılmaksızın, KHK'lara dayanılarak işlerinden ihraç edildikten veya mesleklerini icra etmeleri yasaklandıktan sonra bir kişinin hayatının nasıl farklılaştığını anlatmaktadır. Uzmanlar, bu kişilerin işsiz kaldıklarını ve "sivil ölüm" e maruz kaldıklarını belirtiyor.⁵⁰⁹ Türkiye'deki bir insan hakları örgütü, Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddiasıyla yargılanan, KHK'lar kapsamında ihraç edilen veya hareketle bağlantılı bir kuruluştaki çalışan kişilerin durumunun "çok zor" olduğunu belirtiyor.⁵¹⁰ Bir insan hakları örgütü temsilcisi, hükümlü olmanın dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de zor olduğunu ve cezaevinde yatmış bir kişinin iş bulmasının kolay olmadığını belirtiyor. Ancak kaynak, Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin iş bulmasının, gruba yönelik 'toplumsal nefret' nedeniyle iki kat daha zor olduğunu tahmin etmektedir.⁵¹¹

5.4.1 Özel sektörde istihdam

Kamu sektöründeki istihdam kaybına ek olarak, Gülen hareketiyle ilişkilendirilmek özel sektördeki istihdam fırsatlarını da kısıtlamaktadır⁵¹².

Çeşitli kaynaklar, Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin veya daha genel olarak OHAL döneminde ihraç edilen kişilerin sigortalı resmi iş bulmakta nasıl zorlandıklarını anlatmaktadır.⁵¹³ Bunun yerine, eğer işsiz değillerse,⁵¹⁴ bu kişilerin çoğu taşeron işlerinde⁵¹⁵ veya düşük vasıflı satış işlerinde⁵¹⁶ çalışmakta ve bu işlerde sömürüye maruz kalabilmektedirler.⁵¹⁷

Çeşitli kaynaklara göre, özel şirketler ve kurumlar, Türk makamları tarafından "terör örgütü" olarak tanımlanan gruplarla ilişkili kişileri işe almaktan korkmaktadır.⁵¹⁸ Örneğin, araştırmacıya göre, özel şirketler istihdam ettikleri kişiler nedeniyle "terörizm" ile ilişkilendirilmek istememektedir. Bazı şirketler bu kişilerden birkaçına tolerans göstermekte ve istihdam etmektedir, ancak bu durum kamuoyuna yansıdığı takdirde tepkilere yol açabilir.⁵¹⁹ Benzer şekilde, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu'ndaki uzmanlar da işverenlerin genellikle terörizmle ilgili suçlara maruz kalmış kişileri işe almanın sonuçlarından korktuklarını belirtmektedir.

⁵⁰⁹ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

⁵¹⁰ Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023.

⁵¹¹ Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

⁵¹² Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023; Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁵¹³ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023; Türkiye'deki insan hakları durumunu izleyen bir kuruluşun temsilcisi 3 Ekim 2023; Araştırmacı 2 Kasım 2023.

⁵¹⁴ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

⁵¹⁵ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

⁵¹⁶ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023; Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

⁵¹⁷ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

⁵¹⁸ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 Eylül ve 11 Eylül 2023; Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; Araştırmacı 2 Kasım 2023; Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023; Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

⁵¹⁹ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

suçlamalar. Uzmanlar, kendileri de 'aktivist' olarak değerlendirilebilecek işverenlerin, Gülen hareketiyle ilişkili kişileri bilerek işe almak isteyebileceklerini belirtmektedir. Bazen, hareketle ilişkili bir kişi gayri resmi olarak işe alınmakta ve örneğin normal maaştan daha az maaş alabilmektedir.⁵²⁰

Türk insan hakları örgütü, hastaneler ve üniversiteler gibi özel kurumların bile KHK'lar kapsamında ihraç edilen kişileri korkudan işe almak istemediklerini belirtmektedir.⁵²¹ Türk Hukuk Sistemi üzerine çalışan uluslararası uzmana göre, belirli bir işveren Gülen hareketi geçmişisi olan çok sayıda kişiyi işe alırsa, kendileri de hareketle ilişkili kişilere yardım etmekten veya hareketle sempati duymaktan yargılanabilirler.⁵²² Neval, bir işverenin adı "KHK listelerinde" yer alan bir kişiyi işe aldığı için tutuklanabileceğini belirtmektedir (bkz. yukarıdaki bölüm 4.1).⁵²³

Akıncı'ya göre, ihraç edilen kamu görevlilerinin sivil hayatta iş bulmaları 'olumsuz ve yoğun propaganda' nedeniyle engellendi. Bu kişiler daha sonra sigortasız ve düşük ücretlerle çalışmak zorunda bırakıldı. KHK'lar kapsamında mevki ve rütbelerini kaybeden kişiler için özel sektörde bile iş bulmak oldukça zor. Mevcut işler sömürü içeriyor ve maaşlar sadece çok temel ihtiyaçları karşılamaya yetiyor.⁵²⁴ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi'ne göre, Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin bir tür 'tersine çevrilmiş sosyal hareketlilik' yaşadığını söylemek mümkün; yüksek eğitim ve beceri gerektiren işlerden ihraç edilen kişiler artık çoğunlukla pazarda gıda veya gıda dışı ürünler satmak gibi kamu sertifikası veya lisansı gerektirmeyen işlerde istihdam ediliyor.⁵²⁵ Neval'e göre, Gülen hareketinin işsiz üyelerinin geçim ebi l m e s i için evden bazı ürünler satan bir ağı var.⁵²⁶

Araştırmacı, "terörizm" ile ilişkilendirilmenin bireyin özel sektörde istihdam edilme olanaklarını nasıl engellediğini anlatıyor. Kaynak konuyu özellikle Barış İçin Akademisyenler bağlamında tartışmaktadır. (Genel olarak terörle bağlantılı suçlarla ilişkilendirilen kişilerin istihdam durumu, yukarıda tartışılan toplum tarafından gördükleri sert muamele göz önünde bulundurulduğunda, en azından bir dereceye kadar Gülen hareketiyle ilişkili olduğu iddia edilen kişilerin durumuyla karşılaştırılabilir). Araştırmacı, Türk makamları tarafından hedef gösterilmekten korkan özel şirketlerin KHK'larla ihraç edilen kişileri işe almak istemediklerini belirtiyor. Bu n e d e n l e , ihraç edilen kişiler çoğunlukla maaşların yeterli olmadığı ve çalışanların güvenli bir çalışma ortamına ya da iş sigortasına sahip olmadığı taşeron şirketlerde iş bulabilmektedir. Bu koşullarda çalışan kişiler, durumlarını kayıt dışı sektörde resmi izinleri olmadan çalışan Suriyeli mültecilere benzetiyor. Araştırmacı, taşeron tipi işlerde çalışırken bile insanların işsiz kalma nedenlerini işverenlerine açıklamadıklarını, geçmişlerini gizlemeye çalıştıklarını belirtiyor. Kaynak, işverenin bu kişilerin KHK'lar kapsamında ihraç edildiğini öğrenmesi halinde işe alı n m a y a c a k l a r ı n ı belirtiyor.⁵²⁷

Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, 2022 tarihli "Tasfiye Mağdurlarına Ülke Yok" raporuna atıfta bulunarak, tasfiye edilen kamu görevlilerini etkileyen çeşitli kısıtlamaların listelendiğini belirtiyor. Özel sektördeki faaliyetleri engelleyebilecek kısıtlamalar arasında, örneğin, "tasfiye edilen" memurların banka hesabı açamaması ve mali işlem ve prosedürlerde ayrımcılığa uğraması, gayrimenkul işlemlerine katılamaması, sigorta hizmeti ve iş geliştirme ve teşvik ile ilgili olarak ayrımcılığa uğraması yer almaktadır.

⁵²⁰ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

⁵²¹ Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023.

⁵²² Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁵²³ Neval 25 Mayıs 2023.

⁵²⁴ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

⁵²⁵ Tutuklu Avukat İnisiyatifi 7 ve 11 Eylül 2023.

⁵²⁶ Neval 25 Mayıs 2023.

⁵²⁷ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

krediler. Buna ek olarak, avukat, muhasebeci, mimar, mühendis, laboratuvar çalışanı veya yapı denetim şirketinde teknisyen gibi çeşitli meslekler bu kişilere kapalıdır.⁵²⁸

Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı, KHK'lar kapsamında ihraç edilen kişilerin ne kamu ne de özel sektör tarafından işe alınma ihtimalinin düşük olduğunu belirtiyor. Diasporada Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin durumunu inceleyen araştırmacının dikkatini çeken vakaların çoğunda, KHK'lar kapsamında ihraç edilenler internet üzerinden anonim olarak işe alınıyor ya da eski ağları aracılığıyla iş bulabiliyorlar, bu durumda da resmi olarak değil gayriresmi olarak işe alınıyorlar.⁵²⁹

Türk siyaset uzmanı, daha önce kamu hizmetinde çalışmış ve hala Türkiye'de yaşayabilen Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin birçoğunun şu anda bütün satmak gibi satış işlerinde çalıştığını belirtiyor. Uzman, büyük şirketlerin bu kişileri işe alacağından şüphe duyuyor. Uzmanla göre, hareketle bağlantılı olan ve Türk hükümetinden onay aldıktan sonra BM kurumları tarafından işe alınan çok sayıda kişi var.⁵³⁰ Araştırmacı, Türk siyaset uzmanına benzer şekilde, büyük Türk şirketlerinin, içerdiği risk nedeniyle KHK ile ihraç edilen kişileri işe almayacağını söylüyor. Ancak bazı şirketler bu kişileri işe almaktadır. Kaynağa göre, ihraç edilen kişileri işe alan şirketler büyük uluslararası şirketlerle bağlantılı olabiliyor ve bu da söz konusu çalışanın geçmişiyle ilgilenmemelerine neden oluyor. Yine de, işten çıkarılan kişileri işe alan çok fazla şirket yok ve bunu yapanlar bile yetkililerin bunu öğrenmesi halinde başları derde girebilir. Buna ek olarak araştırmacı, daha önce ihraç edilen bazı akademisyenlerin Avrupa Birliği tarafından finanse edilen işler bulduklarını veya farklı insan hakları örgütlerinde çalıştıklarını belirtmektedir.⁵³¹

Türk hukuk uzmanı ve KHK Mağdurları Platformu temsilcisi, hapis cezasını çeken kişilerin özel sektörde iş bularak ya da kendi işlerini kurarak geçimlerini sağlamaya çalıştıklarını belirtiyor. Ancak, özel bir şirket "terörist" olarak etiketlenmiş bir kişiyi üst düzey veya önemli bir pozisyonda işe almak isterse, şirket (kısmen) devlete aitse veya devletle herhangi bir bağlantısı varsa bu mümkün değildir.⁵³²

Türk siyaset uzmanı, işverenlerin çoğundan bahsetmek yerine, 'liberal bir insanın' bile daha önce OHAL sırasında kapatılan bir özel kuruluşta çalışmış kişileri işe almadan önce iki kez düşünceğini belirtiyor. Bunun nedeni aktif ayrımcılık değil, korkudur. Bununla birlikte uzman, Gülen hareketiyle bağlantılı kişilerin iş bulamamasının temel nedeninin çoğu durumda Türkiye'deki ekonomik durum olduğunu da varsaymaktadır. Uzman, Gülen hareketiyle ilişkili bir kişinin herhangi bir mali kaynağı varsa, küçük bir satış işi açacağını ve kendi kendine istihdam sağlayacağını tahmin etmektedir.⁵³³

Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzman, olağanüstü hal sırasında özel bir derneğin kapatılması durumunda, bu dernekle bağlantısı olan kişilerin istihdam olanaklarının etkilenebileceğini belirtmektedir. Uzman, bu kişilerin durumunun, bu dernekler tarafından istihdam edilip edilmediklerine veya bu derneklere üye olup olmadıklarına göre farklılık gösterebileceğini de ekliyor. Uzman, kapatılan derneklerden birine üye olan bir kişinin (derneğe üyeliği nedeniyle) işinden çıkarıldığı ve OHAL Komisyonu tarafından işe iade edilmediği halde işe iade edilemediği bir örnekten bahsetmektedir.

⁵²⁸ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi. Daha fazla bilgi için bkz: Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi & İnsan Hakları Savunucuları (İHS), 'Türkiye: No Country for the Purge Victims', 2022, s. 3-18, [url](#) (erişim tarihi 12 Haziran 2024).

⁵²⁹ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁵³⁰ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

⁵³¹ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

⁵³² Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

⁵³³ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim ve 22 Kasım 2023.

Gülen hareketinde aktif olarak yer almış veya hareketle başka bir bağlantısı olmamıştır. Uzman, söz konusu dernekle bağlantılı başka hiçbir kişinin görevden alınmamış olması nedeniyle, bu davada belirli bir düzeyde keyfilik olduğunu belirtmektedir. Uzman, bir derneğin kapatılmasının, dernekle bağlantılı bir kişinin Ceza Mahkemesi'nde yargılanması için yeterli gerekçe oluşturmadığını, ancak idari düzeyde (yukarıda tartışılan örnekte olduğu gibi) bu kişiye karşı kullanılabileceğini tahmin etmektedir.⁵³⁴

Araştırmacıya göre, bir öğretmenın lisansını geri alıp alamayacağı, başvurusunun Olağanüstü Hal Komisyonu tarafından kabul edilip edilmediğine bağlıdır. Araştırmacı, bir kişi hakkında devam eden bir ceza davası varsa, bu kişinin öğretmen olarak çalışamayacağını belirtmektedir.⁵³⁵

Kamu kurumlarında çalışan öğretmenlerin durumunu tartışan bir sivil toplum kuruluşu üyesi, bazı öğretmenlerin sadece kamu hizmetindeki görevlerinden ihraç edildiklerini, bazılarının ise mesleklerini icra etmelerinin tamamen yasaklandığını belirtti. Kaynağa göre, bir öğretmenin mesleğini icra etme lisansı iptal edilmişse, artık devlet okullarında veya özel okullarda öğretmen olarak çalışamaz. Ayrıca, tüm okullar güvenlik kontrolleri yapıyor ve bu kişileri işe almaktan kaçınıyor. Kaynak, Türk belediyelerinin ve yerel yönetimlerin bu kişileri işe almayacağını belirtmektedir.⁵³⁶ Bu uygulama, diasporada Gülen hareketiyle ilişkili kişilerin durumunu inceleyen araştırmacı tarafından da ele alınmış ve bazı öğretmenlerin öğretmenlik lisanslarının iptal edildiğini belirtmiştir.⁵³⁷

Uluslararası uzman, özel kurumlardan ihraç edilen öğretmenlerin durumunu da benzer şekilde ele alıyor. Uzman, olağanüstü hal döneminde okulların ve üniversitelerin kapatılmasının ardından bu okullardaki pek çok öğretmenin işini kaybettiğini belirtiyor. Bu öğretmenler ancak kendilerini Gülen hareketiyle ilişkilendiren suçlamalardan aklanmaları takdirde iş bulabilmişlerdir. Örneğin, Gülen hareketiyle bağlantılı önemli bir kurum olan Ankara'daki İpek Üniversitesi'nin öğretmenleri, aklanmaları halinde iki yıl sonra üniversiteler de dahil olmak üzere özel kurumlarda iş bulabildiler. Ancak hepsi aklanmadı. Uzman, bir kişinin aklanıp aklanmamasının, Gülen hareketiyle bağlantıları nedeniyle İpek Üniversitesi tarafından istihdam edilip edilmemesiyle bağlantılı olabileceğini tahmin ediyor. Gülen hareketine bağlı bir kurumda çalışmanın yanı sıra, ihraç edilen bir öğretmenin hareketle başka bağlantıları da varsa, Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddiasıyla işinden atılan kişilerle benzer muamele görecektir.⁵³⁸

5.4.2 Özel sektörde sözde "OHAL kodu "nın önemi

Yukarıda da belirtildiği üzere (bkz. yukarıdaki bölüm 4.1), KHK' lara dayanılarak ihraç edilen kamu görevlilerine SGK sisteminde bir kod ("36/OHAL/KHK") verilmiştir.⁵³⁹ İhraçla ilgili bu bilgi daha sonra bir işveren tarafından görülebilmektedir ve bu da böyle bir koda sahip kişilerin iş bulmasını zorlaştırmaktadır.⁵⁴⁰ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, "36/OHAL/KHK" koduyla atanan "tasfiye edilmiş" devlet memurlarının, istihdam ve sosyal güvenlik kurumlarının veri tabanlarında ve sonuç olarak tüm kamu ve özel sektör veri tabanlarında nasıl "kara listeye" alındığını açıklamaktadır.

⁵³⁴ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁵³⁵ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

⁵³⁶ Sivil toplum kuruluşu üyesi 26 Ekim 2023.

⁵³⁷ Diasporada Gülen hareketini inceleyen araştırmacı 29 Ağustos 2023.

⁵³⁸ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁵³⁹ Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi 7 Eylül ve 11 Eylül 2023; Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

⁵⁴⁰ Tutuklu Avukat Girişimi 7 Eylül ve 11 Eylül 2023; Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023; Gergerlioğlu 3 Ekim 2023; Araştırmacı 2 Kasım 2023; Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023; Türk hukuk uzmanı 4 Ekim 2023.

yarı kamu kuruluşları. Uygulamada, özel sektörde bu kişileri işe almayı düşünen her işveren, başvuru sahibinin KHK ile ihraç edildiğini belirten sicil kaydını görebilmektedir. Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi'ne göre, bu 'uyarı' özel sektörde iş bulmanın önünde ciddi bir engel teşkil ediyor, çünkü işverenler hükümet tarafından kara listeye alınmış kişileri işe almaktan korkuyor.⁵⁴¹

Türkiye'deki insan hakları örgütüne göre, KHK ile kamu görevinden ihraç edilen bir kişi için iş bulmak çok zordur. Muhtemel işveren, başvuru sahibinin sosyal güvenlik sistemindeki geçmiş bilgilerini görebiliyor ve "OHAL kodu" işverenin yanı sıra belirli bir şirketin insan kaynakları departmanı tarafından da görülebiliyor. İnsan hakları örgütü, özel kurumların korkudan bu kişileri işe almak istemediğini belirtiyor. Özel üniversitelerde iş arayan ihraç edilmiş akademisyenler için de durum aynıdır.⁵⁴²

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu uzmanları, "sivil ölüm" olarak adlandırılan durumu tartışırken, bir kişinin sosyal güvenlik sistemindeki kayıtlarına "OHAL kodu" eklendikten sonra nasıl çalışamaz hale geldiğini anlatıyorlar. Örneğin, söz konusu kişi bir avukat ise, harekete katılımı sisteme kaydedildikten sonra avukatlık mesleğine devam edemiyordu. Baro onay verse bile, Adalet Bakanlığı bu kişilerin avukatlık mesleğini icra etmelerini engelleyecektir.⁵⁴³

Mazlumder, "OHAL Kanunu" nun yürürlüğe girmesiyle birlikte doktor, öğretmen ve avukat gibi kamu çalışanlarının ne kamuda ne de özel sektörde iş bulamadığını, ancak günümüzde geçmiş yargı kararları ve yasal değişiklikler sayesinde ihraç edilen avukat, hakim ve doktorların özel sektörde iş bulabildiğini belirtiyor. Mazlumder, son yıllarda örgüte "OHAL Kanunu" nun insanların iş bulmasını engellediğine dair bir şikâyet gelmediğini belirtiyor. Ancak özel okullarda ders veren öğretmenlerin Milli Eğitim Bakanlığı'ndan izin almaları gerekiyor. Uygulamada Bakanlık, kamu görevinden ihraç edilmiş bir öğretmene öğretmenlik izni vermemektedir. Mazlumder aynı zamanda, özel sektör işverenlerinin Gülen hareketiyle ilişkili oldukları iddiasıyla ihraç edilen kişileri istihdam etmelerinin önünde yasal bir engel olmamasına rağmen, işverenlerin bu kişileri istihdam etmekte tereddüt ettiklerini ve bu nedenle bu kişilerin iş bulmalarının zor olduğunu belirtmektedir.⁵⁴⁴

OHAL döneminde ihraç edilenler ile OHAL kaldırıldıktan sonra ihraç edilenler arasında herhangi bir fark olup olmadığı sorulduğunda, bir insan hakları örgütü temsilcisi, yeterli bilgiye sahip olmamakla birlikte, muamelede belirli bir fark olmadığını varsaymaktadır. Kaynak, Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmenler hakkında bilgi topladığı bir sistemle ilgili yakın zamanda yapılan bir değişiklikten bahsetmektedir. Özel bir okulda iş başvurusunda bulunurken, kişinin kimlik numarasını bu sisteme girmek için rızası soruluyor ve sistem, söz konusu kişi OHAL döneminde ihraç edilmişse bir uyarı veriyor. Kaynağa göre, 2023 yılında Anayasa Mahkemesi bu sistemi hukuka aykırı buldu, ancak karar ancak yedi yıl sonra geldi. Dolayısıyla, bugün itibarıyla, OHAL döneminde ihraç edilen öğretmenler özel sektörde (resmi olarak) istihdam edilebiliyor ancak kamu sektöründe istihdam edilemiyor. Kaynak, bu değişikliğin çok yeni olması nedeniyle pratikte nasıl uygulandığına dair bir bilgiye sahip olmadıklarını belirtmektedir.⁵⁴⁵

⁵⁴¹ Tutuklu Avukat İnisiyatifi 7 Eylül ve 11 Eylül 2023.

⁵⁴² Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023.

⁵⁴³ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Uzmanları 15 Ağustos ve 3 Ekim 2023.

⁵⁴⁴ Mazlumder 2 Ekim ve 23 Aralık 2023.

⁵⁴⁵ Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

5.4.3 Özel sektörde güvenlik incelemesi

Yukarıda bir ölçüde tartışıldığı üzere, özel kurumlar veya şirketler kendilerini "terörizm" ile bağlantılı olmaktan korumak istemektedir.⁵⁴⁶ Bazı kaynaklar, özel şirketlerin veya kurumların işe alım süreçlerinde güvenlik incelemesinin rolünden bahsetmektedir. Örneğin, Türk insan hakları örgütü, farklı resmi istihdam alanlarının, Gülen hareketiyle ilişkili bir kişinin işe alınmasını engelleyebilecek inceleme ve yasal engelleri nasıl içerebileceğini açıklamaktadır.⁵⁴⁷ Bazı kaynaklar, özel sektörde işe alımla ilgili olarak özellikle Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'ndan (7315/2021) bahsetmektedir (bkz. yukarıdaki bölüm 4.1),⁵⁴⁸ ancak bu kanuna dayalı güvenlik incelemesinin özel sektörde ne kadar yaygın olduğu konusunda aynı görüşte değildir.

Türk siyaset uzmanına göre, özel kurumların Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun belirli kamu kurumlarına sağladığı imkanları 'resmi olarak' kullanma hakkı yoktur. Uzman, kanunda tanımlanmayan kamu kurumları tarafından kanunun ve yönetmeliğinin aşıldığını duymamıştır. Uzmana göre, özel alanda yasanın kullanımı pratikte sadece savunma ve istihbarat şirketleri ve bunların Türk hükümetiyle yürüttükleri seçkin projelerle sınırlıdır.⁵⁴⁹

Ancak araştırmacıya göre, Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'na dayanan güvenlik soruşturması süreci sadece kamu hizmetindeki işler için geçerli değil, özel şirketler de çalışanlarının güvenlik soruşturmasından geçmesini istiyor. Araştırmacı, özel şirketlerin 'kendilerini korumak' amacıyla güvenlik soruşturması sürecine başvurduğunu belirtiyor. Kaynak, genel olarak bir kişinin resmi bir işe başvurması halinde güvenlik soruşturması sürecinden geçmesi gerektiğini ve bunun KHK'larla ihraç edilen kişiler için mümkün olmadığını belirtiyor. Bu süreçte, bir kişinin "terörizm" ile herhangi bir bağlantısı damgalanmasına yol açmakta ve kişinin güvenlik izni reddedilmektedir.⁵⁵⁰ Bir sivil toplum kuruluşu üyesi, güvenlik incelemesinin her zaman dikkat çekici bir süreç olmasına rağmen, 2016 darbe girişiminin ardından Türk özel sektörünün bile, bu kişiler ceza almamış olsalar bile, "lekeli" sicile sahip kişileri istihdam etmekten kaçındığını belirtmektedir.⁵⁵¹

Akıncı'ya göre, özel şirketler iş başvurusunda bulunanlardan sabıka kaydı istemektedir.⁵⁵² Bu kural kurumsal şirketlerde daha katı bir şekilde uygulanmaktadır. Akıncı, şirketin söz konusu kişiyi işe almak için ideolojik bir gerekçesi⁵⁵³ olmadığı sürece, adli sicil kaydında terör suçundan mahkûmiyeti bulunanların kesinlikle işe alınmayacağını belirtiyor. Büyük şirketlerin ve kurumsal şirketlerin OHAL döneminde belirlenen yasal çerçeveye gayri resmi olarak riayet ettiğini tahmin ediyor. Bu nedenle herhangi bir şirkette iş bulma şansı neredeyse yok. Akıncı, daha küçük şirketlerin veya şahıs şirketlerinin konuya kendi çıkarları açısından baktığını ve kayıt dışı olarak işe alınanlara daha düşük ücret ödenmesi veya sigorta yapılmaması da dahil olmak üzere emek sömürsünün yaygın olduğunu belirtiyor.⁵⁵⁴

Türk insan hakları örgütü, işe alım sürecinde başvurulacak farklı inceleme süreçlerinden bahsediyor. Kaynağa göre, işe alım süreçleri çok sayıda inceleme içeriyor ve bu da Gülen hareketiyle ilişkili bir kişinin işe girmesini zorlaştırıyor,

⁵⁴⁶ Araştırmacı 2 Kasım 2023; Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023.

⁵⁴⁷ Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023.

⁵⁴⁸ Özellikle Araştırmacı 2 Kasım 2023 ve Türk siyaset uzmanı 4 Ekim 2023 ve 22 Kasım 2023.

⁵⁴⁹ Türk siyaset uzmanı 4 Ekim 2023 ve 22 Kasım 2023.

⁵⁵⁰ Araştırmacı 2 Kasım 2023.

⁵⁵¹ Sivil toplum kuruluşu üyesi 26 Ekim 2023.

⁵⁵² Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu kapsamında arşiv araştırmasının bir kişinin sabıka kaydının kontrol edilmesini de içerdiğini unutmayın. Yasanın tanımı için bölüm 4.1'e bakınız.

⁵⁵³ Bkz. bölüm 5.4.1'de 'aktivistler' konusu ele alınmaktadır.

⁵⁵⁴ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

kanun hükmünde kararname kapsamında ihraç edilmemiş olsalar bile. Kaynak, daha önce Gülen hareketine bağlı Zaman gazetesinde çalışan bir kişinin küçük bir yerel gazetede yeni bir işe girdiği bir örnekten bahsediyor. Gazetenin sahibi, daha önce KHK ile kapatılan bir şirkette çalışmış bir kişiyi gazetede istihdam ettiği için devlet yardımı talebinde bulunmuş ancak bu talep reddedilmiştir.⁵⁵⁵

Türk insan hakları örgütüne göre, sadece devlet üniversiteleri değil, özel üniversiteler de kendilerini terörizm suçlamalarından korumak için işe alım süreçlerinde güvenlik soruşturmasına başvurmaktadır. Benzer şekilde, özel hastaneler de işe alımlarında güvenlik incelemesine başvurmakta ve hatta daha küçük işletmeler tarafından istihdam edilenler bile bir inceleme sürecinden geçmek zorunda kalabilmektedir. İnsan hakları örgütü, yukarıda bahsi geçen ve küçük bir gazetenin devletten hibe almak için başvurduğu ve hibeyi alabilmek için gazete çalışanlarının güvenlik soruşturmasına tabi tutulmasının ön koşul olarak talep edildiği vakayı örnek olarak ele almaktadır. Örgüt, bir kişinin kendi başına bir mağaza açması gibi bazı istihdam alanlarında incelemeden kaçınabileceğini belirtmektedir.⁵⁵⁶

Türk insan hakları örgütü, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'nın bir yönergesinde yer alan ve medyanın terör suçlarından yargılanan gazetecileri işe almasını neredeyse imkansız hale getiren bir hükümden bahsediyor. Türkiye'de gazetecilere yönelik suçlamaların çoğu terörle ilgili olduğu için bu durum kendi kendini denetlemeye yol açmaktadır. Ayrıca, terörle bağlantılı suçlardan hüküm giymiş kişileri istihdam eden gazetelerde kamu ilanlarını sınırlayan düzenlemeler de bulunmaktadır. İnsan hakları örgütüne göre, yetkililer basın kartı veriyor, bu da bir gazetecinin basın kartı almadan önce bir incelemeden geçmesi gerektiği anlamına geliyor ve küçük ve taşra sanayi dergileri gibi daha küçük kuruluşlara bile basın kartı veriliyor. Ayrıca, kamu reklamlarından elde edilen gelir küçük yerel kuruluşlar için çok önemlidir. Bu durum, terörle bağlantılı suçlardan hüküm giymiş kişileri istihdam etme imkanlarını kısıtlamaktadır. Daha büyük kuruluşlar resmi ilan geliri olmadan da ayakta kalabileceklerine karar verebilirler, ancak daha küçük kuruluşlar buna bağlıdır. Eğer bir gazete Bakanlığın Resmi İlan Listesinde yer alıyorsa, Bakanlık söz konusu gazetenin bordrosunda kimlerin olduğunu zaten bilmektedir.⁵⁵⁷

Türk hukuk sistemi üzerine çalışan uluslararası uzmana göre, özel bir işveren, bir kişinin daha önce soruşturma veya kovuşturmayla uğrayıp uğramadığını bilemez. Bu özel bir bilgidir ve işveren tarafından talep edilemez. Yine de işveren gayri resmi bir şekilde bilgilendirilebilir. Kaynak, bazen kamu görevlilerinin bile özel işverenleri Gülen hareketi veya PKK gibi belirlenmiş terörist gruplarla ilişkili kişilerle iş yaptıkları konusunda bilgilendirdiklerini ve bu kişileri işe almamaları için 'gayri resmi olarak teşvik ettiklerini' tahmin etmektedir. Ancak bu tür bir uygulama son derece gayri resmi olup, varlığı kanıtlanamamaktadır.⁵⁵⁸

Bir insan hakları örgütü temsilcisi, "OHAL kodu" ile atanan bir kişinin özel sektörde iş aradığı durumlarda Türk yetkililerin yetkilileri benzer şekilde bilgilendirdiğini anlatıyor. Kaynağa göre, OHAL döneminde işverenin bir "teröristi" işe almaması için "sosyal güvenlik departmanından" telefonla arandığı örnekler var. Bir vakada, ihraç edilen bir öğretmen bu tür bir telefon görüşmesinin ardından bir markette kasiyer olarak çalıştığı işten kovulmuştur. Kaynak, yetkililerin hala benzer uygulamalara başvurup başvurmadıkları konusunda bilgi sahibi değildir.⁵⁵⁹ Muhtemelen aynı uygulamayı yorumlayan Akıncı, ihraç edilen kamu görevlilerinden resmi bir iş (sigortalı iş) bulabilenlerin daha sonra Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından uygulanan baskı nedeniyle işten çıkarıldıklarını anlatmaktadır.⁵⁶⁰

⁵⁵⁵ Türk insan hakları kuruluşu 5 Ekim 2023.

⁵⁵⁶ Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023.

⁵⁵⁷ Türk insan hakları örgütü 5 Ekim 2023.

⁵⁵⁸ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁵⁵⁹ Bir insan hakları örgütünün temsilcisi 3 Ekim 2023.

⁵⁶⁰ Akıncı 6 ve 19 Aralık 2023.

Bir işverenin çalışanından terörle ilgili suçlarla bağlantısı olmadığına dair bir belge sunmasını isteyip isteyemeyeceği sorulduğunda uluslararası uzman bunun yasal olarak mümkün olmadığını belirtiyor. Ancak, işveren belirli bir kişiden kurtulmak istiyorsa, onu işten çıkarmak için başka nedenler bulunabilir. Örneğin bir vakada, Gülen hareketi üyesi olmakla suçlanan bir kişi beraat etmiş, ancak işveren yine de söz konusu kişiyi 'güven eksikliği' gerekçesiyle işten çıkarmıştır. Uzman, bir kişi işverenin gözünde bir kez töhmet altında kaldığında, pratikte işinin sona erdiğini belirtmektedir. Uzman, işverenin bir kişiyi işten çıkardığı ve hatta sırf bu kişiden kurtulmak için iş mahkemesi tarafından belirlenen tazminatı (yasadışı işten çıkarma için) ödemeyi tercih ettiği vakalara sıkça rastlandığını belirtmektedir.⁵⁶¹

Yetkililerin farklı müteahhitlik şirketlerinin terörle bağlantılı suçlar nedeniyle işten çıkarılmış kişileri istihdam edip etmediğini kontrol edip etmediği sorulduğunda araştırmacı, Türk yetkililerin müteahhitlik şirketlerini kontrol etme ve şirketin "teröristleri" istihdam ettiğinin tespit edilmesi halinde şirketi kapatma yetkisine sahip olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle şirketler bu kişileri işe almaktan korkuyor.⁵⁶²

⁵⁶¹ Türk hukuk sistemi üzerine uluslararası uzman 2 Ekim 2023.

⁵⁶² Araştırmacı 2 Kasım 2023.

Moohonmuuttovirosto
Migrotionsverket
Finlandiya Göçmenlik Bürosu